TISZATÁJ

A DÉL-MAGYARORSZÁGI ÍRÓCSOPORT LAPJA

XVI. évf. 6. sz. 1962. június Ára 2 Ft

Andrássy Lajos:

Többet, jobbat, magasabb színvonalon

(Gondolatok a Magyar Írók Szövetsége közgyűlése után)

„A KÖZGYŰLÉS vitájából, az elhangzott állásfoglalásokból levonhatjuk a következtetést: a magyar írók a szocializmus mellett állnak és a szocializmus ügyét akarják szolgálni. Ezen túlmenően mi, magyar írók, egyetértünk a szocialista realizmus alkotói módszerével — ha ki-ki más módon fogalmazza is a maga ars poeticáját. Most az a feladatunk, hogy művekben valósítsuk meg ezt az ars poeticát."

Ezekkel a szavakkal zárta be *Darvas József* a Magyar Írók Szövetsége közgyűlését, mintegy összegezve az elhangzott véleményeket s levonva ebből a konklúziót, amely egyben valamennyiünk feladatát is kijelöli.

Egyetértés a szocializmus ügyének szolgálatában, egyetértés a szocialista realizmus alkotói módszerével — egyetlen, lényeges véleményeltérés nélkül? Lehetséges-e ez? A tényleges állapotokat tükrözi-e? A hozzászólások, az elhangzott vélemények s a magatartás, amely a közgyűlés és résztvevőit jellemezte — ha véleményük szóban nem is formálódott meg ez alkalommal — kétségkívül mindenben ezt bizonyítja. Talán, ha némi *meglepődéssel* is, de őszinte örömmel vesszük tudomásul, s irodalmi életünk további formálásánál mint lényeges eredménnyel számolunk ezzel.

S ha nem is kívánjuk a Magyar Írók Szövetsége közgyűlésének jelentőségét — érdemét meghaladóan — túlbecsülni; annyira mindenesetre korszakhatárnak kell tekintenünk, amennyiben *1956 óta először, a fő politikai és világnézeti kérdésekben* — mint kitűnt, a szocialista alkotó módszer tekintetében is — *létrehozta a magyar írók egységét, megteremtette a továbbjutás, immáron egységesen igényelt továbbjutás lehetőségét.*

ŐSZINTE-E az igény, őszinte-e az egyetértés ezekben a fő kérdésekben, őszinték-e az állásfoglalások, amelyek irodalmunk szocialista fejlődését igenlik? — ezek a gondolatok foglalkoztattak a közgyűlés vitáját hallgatva, a szünetekben elhangzott véleményekből, megjegyzésekből is ezt próbáltam kiszűrni, s a zárszó elhangzása után csak szilárdabbá vált meggyőződésem: *soha ilyen őszintén, ennyire kendőzetlenül nem beszélt az alkotás problémáiról az, aki beszélt, és soha ennyire őszintén nem azonosult az elhangzottakkal az, aki ott volt, aki csak hallgatott, de aki közben önmagában vont mérleget tervei, életútja, végzett munkája és lehetőségei között.*

Láttam, nem volt ez könnyű mindenkinek. Láttam, mély árkot húzott a gond a Költő homlokán is. Tudom, többen csak később »szólalnak fel«, ki így, ki úgy, művekben, magatartásban, ankét vagy kávéházi társaság keretei között — egyben mégis csak azonosak leszünk: a fő kérdésekben egyetértünk, és szívből, őszintén, igazán.

Meglepetés — mondtam — egy ilyen fokú egyetértés, és másoktól is ezt hallottam. Vitát vártunk, szenvedélyesen összecsapó véleményeket, egymásnak ellentmondó, követelő és szubjektív felszólalásokat is, és kaptunk egy lényegében egységes, általában tárgyilagos, pártunk és kormányunk politikájával egyetértő, a nép szocializmust építő, nagy erőfeszítéseit támogató, elszánt őszinte, deklarációktól, frázisoktól mentes — ha itt-ott csípősen is fogalmazott — véleménysorozatot, amely tovább is jut bizonyos tekintetben, mint ezt a közgyűlés beszámolója reményli (mindenekelőtt a szocialista realizmus alkotó módszerének igenlésében). Mi bizonyítaná ezt jobban *Tamási Áron* ott elhangzott szavainál: *»Mi fenntartás nélkül a reális és szocialista politika alapjára állunk.* S ha adódnak is viták közöttünk, a nézeteltéréseket egymás között *útban a közös cél felé* elintézzük.« — majd később — »A magam számára így fogalmaztam meg a szocialista realizmus lényegét: *a jelen eseményei közé éltessel a jövőt, amely csak szocialista lehet!«* — és aki az író felelősségéről azt vallotta: *»itt nem csak élned és halnod, hanem még írnod is kell.«* Mi okozta tehát a *meglepetést?* Azt hiszem — és ebben sem állok magam: felszínes ismeretekkel bírtam íróink mai gondolatairól, irodalmi életünk mai valóságos helyzetéről, aminek kétségkívül oka lehet (de csak oka lehet) a sokat emlegetett »még nem egészen jó irodalmi közlevegő«. Ezt a közlevegőt azonban most már nagyon gyorsan meg kell javítani. És ez vonatkozik vidéki csoportunk életére, levegőjére is. Ha most már magyarázni kellene az okot: miből fakad tehát az *egyetértés?* — mert úgy érzem, a végső konklúziók megvonása miatt erre is szükség lehet — visszalapoznám jegyzeteimben *Darvas József* beszámolójának néhány részletét: »A magyar irodalom az elmúlt időszakban sok gyengeséggel és ellentmondással küszködve, s azoktól ma sem mentesen, figyelemre méltó eredményeket ért el. Ez a fejlődés az elmúlt időszakban a párt kulturális politikájának ezen belül az elméleti munkaközösség fontos állásfoglalásainak alapján ment végbe. *A biztos és helyes politika, az ideológiai támogatás világosan körvonalazott, következetes irodalompolitikára adott lehetőséget.«* Ennek eredményeként megnőtt az írók alkotó kedve, közelebb kerültek a valósághoz, az élet igazi problémáihoz, a mai emberekhez. A mai élet valóságos konfliktusait, morális problémáit bátrabban, őszintébben ábrázolják az írók, s ez az őszinteség visszhangra talált az olvasókban. *»A magyar írók többsége ma már a fő politikai kérdésekben, sőt világnézeti kérdésekben is helyesli és támogatja a párt irányvonalát.* Nem akarok itt valami helytelenül értelmezett egységről beszélni — mert a deklaráció önmagában még semmi —, de ezen az úton haladunk, ez a folyamat világosan felismerhető. S ennek fő tényezője az a fejlődés, amely az országban végbement, ez segített rendet teremteni a szívekben és a fejekben. *Az ország politikai atmoszférája jó — talán nem túlzok, ha azt mondom: jobb mint a felszabadulás óta bármikor volt —, a nép bizalma megnőtt a pártban, a párt bizalma is megnőtt a népben: közösen hajtottak végre nagy történelmi tetteket.«* Kétségen kívüli, hogy ez érződik íróink állásfoglalásán, műveiken, az egész magyar irodalom helyzetén még akkor is, ha *biztató fejlődése, színesedése ellenére is elmaradt még* — az éppen e fenti tényezőből fakadó — *saját lehetőségei mögött.*

AZ EGYETÉRTÉST elősegítő tényezőkről beszélt lényegében *Kállai Gyula* elvtárs is felszólalásának következő részeiben: *»A legutóbbi évek irodalmi fejlődését vizsgálva megállapíthatjuk azt is, hogy íróink mind nagyobb érdeklődéssel foglalkoznak mai életünk kérdéseivel.* Bővültek az irodalom szervezeti keretei is, megnőtt az irodalmi lapok és folyóiratok, és még inkább a kiadott irodalmi művek száma és példányszáma...« — »Irodalmunkban az utóbbi három évben újabb fiatal tehetségek jelentkeztek, újra létrejöttek és megerősödtek a vidéki írócsoportok.« — *»Az utóbbi három év irodalmi eredményeinek egyik forrása az volt, hogy az írószövetség általában a párt által kidolgozott dokumentumokban megfogalmazott eszmei-politikai platform alapján folytatta tevékenységét. Gyengeségek, hibák, írói balsikerek többnyire akkor és annyiban következtek be a munkában, amikor és amennyire eltértünk a helyes ideológiai és politikai állásfoglalásoktól.«* — majd az irodalmi egységről szólva — *»Véleményünk szerint az írószövetségben és az irodalmi életben helye van minden igazi írónak, aki irodalmi tevékenységével kész részt venni az emberi haladásért, a béke biztosításáért, a népek szabadságáért és függetlenségéért, a demokráciáért, hazánk és népünk anyagi és szellemi felemelkedéséért, a szocialista Magyarország megteremtéséért vívott harcban. Ilyen értelemben beszélünk irodalmi egységről. Ilyen tartalmú irodalmi egység kialakítása a célunk.* Ennek az egységnek az alapját az írószövetség, az irodalmi élet szocialista, marxista—leninista törzse képezi, de helyet foglalhatnak benne mindazok a haladó írók, akik egyetértenek fő politikai céljainkkal, akkor is, ha még nem tették magukévá a marxizmus—leninizmus világnézetét.« —

(Folytatás a 2. oldalon.)

SZABÓ ENDRE:

Kettős hagyaték

Közel egyidőben jelent meg a felhőgomba a Karácsony-sziget fölött és Edward Teller könyve az amerikai könyvpiacon. Megdöbbentő az az azonosság, ami e két »esemény« között fölfedezhető. A robbanások az amerikai imperializmus törekvéseit példázzák, Teller ördögi világszemlélete viszont pénzt adó gazdáinak szándékait igazolja. Honnan ez a bizonyosság? Teller könyvéből.

Tanúja és főszereplője ez a magyar származású tudós annak a drámai útnak, amely a Los Alamos-i laboratóriumokból Hirosimán át a Karácsony-sziget fölött robbanó bombákhoz vezetett. Los Alamos — emlékezetes név; itt gyülekeztek olyan tudósok, mint Oppenheimer, Fermi, Szilárd és maga Teller, hogy elkészítsék az első atombombát. Az első dátum: 1945. július 16-án az újmexikói sivatagban robban az első, amiről még sokan munkatársai közül sem tudnak. A másik dátum: 1945. augusztus 6, amikor Hirosima fölött kúszik az égnek a sok tízezrek halálát okozó füstgomba.

Nemcsak a világ közvéleménye, de maguk az atombomba létrehozásán dolgozó tudósok is megdöbbenve álltak az általuk felszabadított energia iszonyú hatása előtt. »Arcukon nyilvánvaló aggodalom és szórakozottság látszott — írja visszaemlékezésében Teller. — Új erőt szabadítottak fel. Hogyan hat majd ez az erő gondolatunkra, tetteinkre, akkor még senki sem tudta megmondani«.

Ma már tudjuk. Hirosima hagyatéka — kettős.

Teller tudós társai csakhamar otthagyták Los Alamos pompásan felszerelt laboratóriumait. Visszatértek az egyetemekre, a békés célokat szolgáló kutatóintézetekbe, egyetemi hallgatók közé, és csatlakoztak a békét hirdetőkhöz és a békéért harcoló haladó politikai mozgalmakhoz. Oppenheimer azóta feketelistára került, Szilárd azóta is legfőbb emberi hivatásának tartja, hogy minden egyes alkalommal felhívja a figyelmet az atomháború jóvátehetetlen veszélyeire.

Ez Hirosima egyik hagyatéka.

Telleré a másik. Amikor Los Alamosból mindenki távozott, ő maradt. Egyedül ő akarta a megkezdett kísérleteket tovább folytatni. Hidrogénbombát akart. Utazott, agitált, szervezett, pénzt és szakembereket követelt. És kapott. Hogyne kapott volna! A trösztök tulajdonosainak és a Pentagon tábornokainak a »Teller-boys«-ok (az atommonstrumok szolgálatába szegődött tudósok neve) lettek kedvenceik. És Teller szándéka valóra vált — felrobbanthatta az első H-bombát. Ez az ördögi lélek ekkor ismét tanúja lehetett egyesek lelkiismerete lázadásának. Los Alamos ismét kiürült. Munkatársai otthagyták most éppen úgy, mint első ízben.

Teller azonban ezúttal is maradt. Újabb célja az otromba atom- és hidrogénfegyvert lekicsinyíteni és hordozhatóvá tenni.

Ez Hirosima másik hagyatéka.

A könyv lapjait lapozva Teller magatartása még ördögibbnek tűnik, amikor Enrico Fermi sorait látja idézve, aki így szólt Tellerhez a második világháború végén: »Gyere velünk, béke van, nem lesz kellemes itt (mármint Los Alamosban) maradni és fegyverekkel dolgozni«. Teller — maradt, és fegyverekkel dolgozott tovább. Most ismét hallgathatja az amerikai nukleáris fegyverek fülsiketítő hangját...

A pokol útján járó lelkek azonban egyre fogynak. Kelet és Nyugat legnagyobb tudósai Pauling Nobel-díjas tudóssal egyetemben az ENSZ-hez intézett felhívás sorait vallják: »Nagy veszélyben van a világ. Egymagában egy szerencsétlen véletlen vagy a nemzetközi kapcsolatok rosszabbodása kirobbanthat egy szörnyű háborút, és akkor még a legbölcsebb államférfiak sem lesznek abban a helyzetben, hogy a katasztrófát föltartóztassák«.

Egy ilyen bekövetkezhető katasztrófában annak és azoknak lehet és van legnagyobb részük, akik Hirosima hagyatékának telleri útját járják. A világ folyása azonban arra utal, hogy a nagy gonosztevők előbb-utóbb kitörik nyakukat; kitöri a békére és boldogságra váró tömegek akarata, amelyek Hirosima hagyatékának az Oppenheim-i, Pauling-i Szilárd-i, Fermi-i útját járják.

Hirosima hagyatékának nincs más értelmezése!

Papp Lajos: ***KÉT VERS***

CSÖNDES VALLOMÁS

Te, ki ülsz estéim tüze mellett
s ha fázom, jössz és megölellek,
jó, hogy befogadtál,
hogy még kellek.

Szavad a csenden mint a szikra, száll át
feloldva útjaim félhomályát
s tart hidat nyugodtan,
el se moccan.

Meg sosem fogadott fogadalmam,
ki nem érdemelt nyereségem,
föllelt nagy hatalmam:
feleségem.

Szétszórt vágyaimnak őrizője,
sorsunk szálai egybeszőve,
s zászló lesz belőle
mindörökre.

A LOVAK KIBALLAGNAK A MEZŐRE VÉGÜL

Ha idejük betelt
végül a mezőre
ballagnak a lovak.
Nehézkesen cammognak át,
át a városon, az utakon, az árkon
és kinn a mezőn,
ahol a fű
minden tavaszon újra kihajt,
lefekszenek.
Elnézegetik
a hangyák zizegő
homokóráit,
s a távolság egyre nő köztük
és az elszálló
idő között.
Parányi pontok immár.

Fejüket
egy-egy fűszálra hajtják
és szoborrá dermednek a nap
visszavetülő
fényözönében.

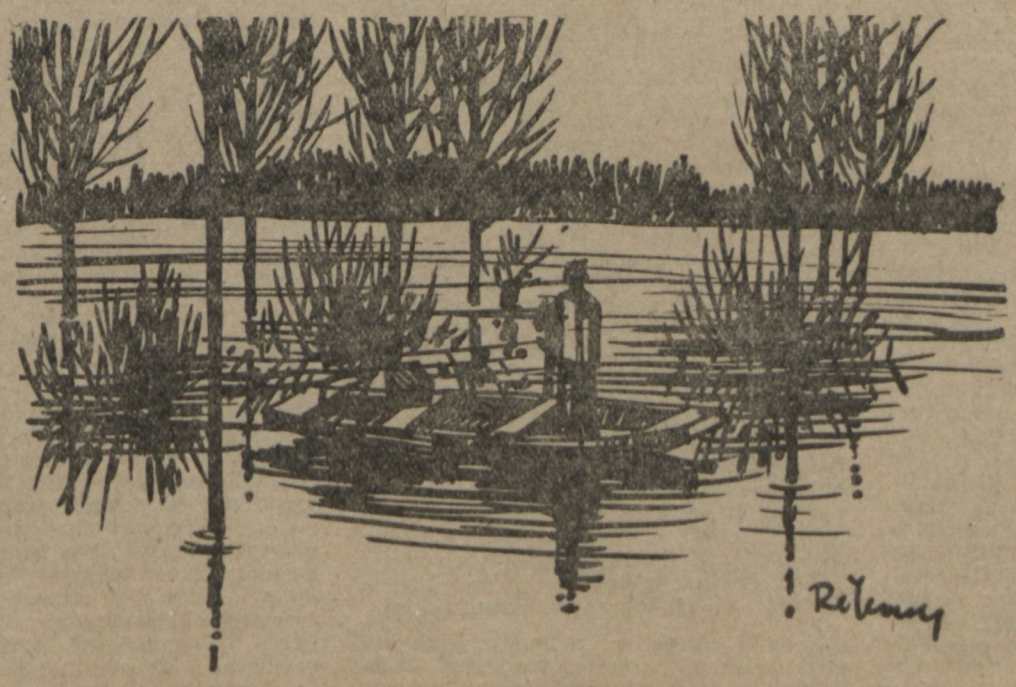

RÉKÁSY CSABA: VÍZPARTON

Többet, jobbat, magasabb színvonalon

(Folytatás az 1. oldalról.)

azonban, mint a társadalmi és állami élet minden területén, éppen: »— az egység elvi alapjainak erősítése s az egység továbbfejlesztése érdekében — *nem mondunk le arról, hogy elvtársi, baráti bírálattal illessük az egyes művekben előforduló politikai és világnézeti fogyatékosságokat.* Az ilyen bírálat nem gyengíti az egységet, hanem — éppen ellenkezőleg — erősíti. Ezek a mi közeli és távolabbi céljaink az irodalom egységének megteremtésében.«

CSODA-E MOST MÁR, ha lényeges és mélyenszántó problémák, bizonyosfajta »antagonisztikus«, vagy annak vélt ellentétek, ellentmondások nem feszítették szét a tanácskozóterem falait, hanem szemben ezzel valamiféle »harmonikus«, túlságosan is békésnek érzett légkör uralkodott el a közgyűlésen, s érlelte meg az egyetértést éppen e legfontosabb kérdésekben. Azt hiszem, nem csoda. És az sem csodálatos, ha — mint éreztem is — *a feszültség belül, az alkotó legbensőbb gondolataiban, teremtő énjében érlelődik: — »valóban kevés, semmiképpen sem kielégítő eddigi munkám eredménye, többet kell, jobbat kell adnom, magasabb szinten kell kielégítenem a nép egyre növekvő irodalmi igényeit, arányosabban, sokkal arányosabban a lehetőségekkel.«*

*

Szándékosan nem írtam itt a közgyűlés beszámolójában, a vitában, a különböző véleményekben tükröződő irodalom-elméleti problémákról. Meggyőződésem, hogy ezekről még (modernség-modernizmus, a kísérletezések létjogosultsága, polgári hatások és különböző dekadens irányzatok, formák stb. jelentkezése) — lapunk hasábjain is sokat vitatkozunk, s ennek elvégzése főként a hozzáértők feladata. A közgyűlés tapasztalatait egészében és részleteiben is feldolgozni és felhasználni írócsoportunk tevékenységében a későbbi, és hosszabb időszak feladata lesz. Lefordítani ezt művekre: valamennyiönk állandó feladata.

NEM MEHETEK EL azonban szó nélkül egy-két probléma mellett, amely érezhetően jelen volt a közgyűlésen is, s amelynek egyikéről *Csanádi János,* másikáról *Hollós Korvin Lajos* szólott, s az ezekhez lényegében kapcsolódó harmadikról senki.

Abban, hogy íróink ma egyre közelebb kerülnek a valósághoz, az élet igazi problémáihoz, a »munkás hétköznapokhoz«, s hogy ennek hatására bátrabban, őszintébben, hitelesebben írnak a máról, *jelentős szerepe van* a fiatal íróknak nyújtott, úgynevezett *»üzemi ösztöndíjaknak«,* a különböző üzemek, állami gazdaságok, termelőszövetkezetek *szocialista munkabrigádjaiban végzett tevékenységüknek.* Aki ezt lebecsüli, »sematikus« módszernek tartja, s »erkölcstelennek« az ösztöndíjak elfogadását — megérdemli Csanádi János szenvedélyes hangú, bátor, az újat és új módon való alkotás gondjaival küzdő író szívből jövő bírálatának *élét,* s ebben — tudom, hogy nem csak magam! — teljes határozottsággal, és harci elszántsággal is, Csanádi János mellett állok!

Nem megnyugtatóan rendezett — s ezt valóban illetékesek is elismerik, és már jó ideje — az irodalmi alkotások honorálásának mértéke, sem arányossága (és nemcsak a giccs javára). Ebben a kérdésben feltétlenül *Hollós Korvin Lajos* mellé állunk. Azonban ki kell Őt egészítenünk abban, amit fel sem vethetett nevünkben (előnyösebb »földrajzi« helyzeténél fogva), hogy ez a probléma nagyon szaggatóan és nagyon régen fáj már mindenekelőtt a vidéken élő, — és főként a vidéken szerkesztett folyóiratokban jelentkező íróknak, és amelynek orvoslása (most már csak a »jóisten tudja mi okból« — tekintve, hogy illetékes minisztériumok és szervek szerint az intézkedés ez ügyben régen megtörtént) egyre késik.

E most még elevenünkbe vágó különbségtétel nélkül (esetleges megszűnte után) csak örülnünk kellene annak is — hogy az egyik vidéki írócsoport titkárának »optimista kicsengésű« megjegyzésére alapozzak —, ha az általános magyar irodalmi élet, az irodalmi lapok, folyóiratok és a könyvkiadás értékelésénél egy-egy félmondatnál több nem hangzik el a »vidékről«, hisz ez esetben az egységes magyar irodalomban vidéki irodalom nincs is, vidéki írók sincsenek, mert: *»nincs az, amiről nem beszélünk«.* Egy ilyen helyzetben — tehát legalább anyagi vonatkozású különbségtétel nélkül — azt is hajlandó vagyok elfogadni (s gondolom, ismét csak nem egyedül), amit *Veres Péter* egy alkalommal — hasonló problémák vitája kapcsán — körülbelül így fogalmazott meg: *»Nincs vidéki író, ha senkisem érzi magát annak«.* Gondolom, az irodalmi élet egyre egységesebbé válása, a »vidékről« jelentkező, tehetséges fiatal írók egyre növekvő száma, az írócsoportokban mindinkább fellendülő irodalmi, irodalomelméleti, és irodalmi-felvilágosító tevékenység elég indok arra, hogy végre ezzel a sárkánnyal is megbirkózzunk. És ezzel is mielőbb.

*

»A magyar irodalom összképe — mondotta a közgyűlés zárszavában Darvas József — *igéretes biztató. Az elmúlt években nagy tehetségű, kiforrott íróink mellett igen tehetséges fiatal írónemzedék jelentkezett. Fontos azonban, hogy okosan és jól irányítsuk fejlődésüket; őszinte bírálattal, baráti szívvel, irodalmunk jövőjéért érzett nagy felelősségtudattal.* Ne hagyjuk, hogy elkallódjanak, eltévedjenek a különböző »modernista« irányzatok útvesztőiben, szem elől tévesztve a célt: a szocialista realista irodalmat« — majd másutt — *»Hirdetnünk kell, hogy az irodalomnak a szocializmus építését, az emberiség haladását és békéjét kell szolgálnia«.*

Ezekkel a gondolatokkal végzem én is. Meggyőződésem, hogy elszánásban, akarásban — az 1956 előttihez viszonyítva lényegesen jobb körülmények között —, az elvek gyakorlattá váltásának igényében itt Dél-Magyarországon sem lesz hiány, s hogy valamennyiönkben egyaránt érlelődik az igény: *többet, jobbat, magasabb színvonalon.*

RÖVID ÉLETRAJZ

Dél-magyar költő. Eredetileg esztergályos. De egykori mesterségéhez a későbbiekben sem maradt hűtlen, a változás csupán annyi, hogy azóta a fémek helyett szonettkoszorúkat esztergál műhelyében — így ugyanis kisebb a baleseti veszély.

Eddig megjelent művei: Nem így akartam; Szeglet; Késelő évek; Hűségben a nehéz. Legújabb kötete Lepkesúly címmel hagyta el a sajtót.

Filológiai szempontból említést érdemel még északi fekvésben írt kóreai poémája, valamint az egy Ivánka nevezetű szegény kisfiú hányattatásait elbeszélő mese-eposza. (Opus 3.)

Franz Loedi, mint írják róla, „lassan érő lírai egyéniség". Egyre érik. Lassan majdcsak kiderül, milyen messze esik az alma a fájától. Jelenleg önmaga árnyékát szeretné átallépni, de árnyéka minduntalan elugrik előle. Így néha aztán bele is fárad. Ilyenkor áttér a családi költészetre. Hangja átforrósul és időnként megfeledkezik a tartalomról. De a rímek és a verslábak rendszerint kisegítik. S ha ez sem segít, akkor kezdi el utánozni önmagát. Néha egészen jól sikerül neki.

ÍGY ÍRUNK MI

Franz Loedi

LEPKESÚLY

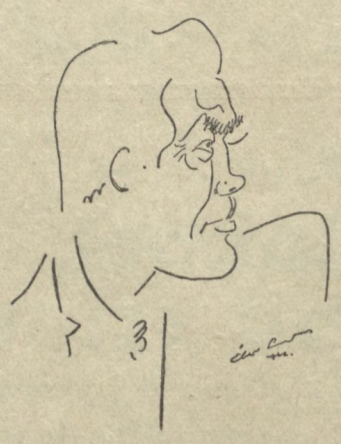

KÖNNYEDÉN, LEPKESÚLLYAL

Kiskutya játszik
az utcasarokban,
szőre bozontja
lóg cafatokban.
És jönne felé,
ha merne a beste,
macskaleány, ó
cirmos a teste.
Jönne, ha merne,
az utcasarokba,
és bekerülne
ő a dalokba...
Nem mer a gyáva,
lám fél a szegény —
s csak nyomokat hagy
az utcakövén.

ÖNMAGA FOGSÁGÁBAN

SZENVEDÉLY

Szeretve, tépve elveszítenélek,
tagadva meg, s perelve véled én —
jaj, másról szólhat akkor ó ez ének...
s majd rossz lesz rólam mind a vélemény.

REMÉNYTELENÜL

S majd rossz lesz rólam mind a vélemény,
de te semmit nem tehetsz meg értem,
míg minden elvész, és véle a remény —
s versemre mondom: ezt még én se értem.

MIVÉGRE MINDEN?

S versemre mondom: ezt még én se értem.
Minek csinálod hát? — ezt kérdem én,
mert tőled még csak csókokat se kaptam...
De ki tudja köztünk, hogy mivégre él?

ELNYUGODVA, BÖLCSEN

De ki tudja köztünk, hogy mivégre él?
Vigyáz csak arra, senkit meg ne sértsen,
és jusson néki mindig sült lepény, —
hát így a vershez ki meg minek értsen?...

SZINTÉN-ZIS

S majd rossz lesz rólam mind a vélemény,
s versemre mondom: ezt még én se értem.
De ki tudja köztünk, hogy mivégre él?
Hát így a vershez ki meg minek értsen?...

(Papp Zoltán)

CSETRI LAJOS:

Realizmus vagy „örök" realizmus?*

GONDOLATOK A NYÍRŐ-VITÁHOZ

Nyírő Lajos polemikus hangú, égető kérdéseket felvető tanulmánya nagyobb figyelmet érdemelt volna. Sajnos, a pesti irodalmi orgánumok hasábjain nem reagáltak írására, így a *Tiszatáj* vállalkozása, hogy a cikk gondolatait továbbgyűrűztető vitának teret adjon, annál megbecsülendőbb. Maguk a hozzászólások, vitacikkek is nagy figyelmet érdemelnek, nemcsak meggondolandó kifogásaikkal, hanem azzal is, hogy milyen *irányból* vitáznak Nyírő felfogásával.

Tóth Miklós hozzászólása végén nyomatékosan sürgeti a Szovjetunióban folyó esztétikai viták anyagának alaposabb ismertetését. Igaza van: ha meggondoljuk, hogy a Burov könyve körül, Vanszlov és Sztolovics szép-felfogása körül, az irodalmi nyelv és stílus kérdései körül folytatott viták csak megszűrve, vagy még úgy se jutottak el közvéleményünkhöz, adóságaink szinte nyomasztóak. Talán csak az 1957 és 1959 között a realizmus és szocialista realizmus értelmezésével kapcsolatban lefolytatott vita kapott kellő figyelmet nálunk. Az anyagában nem túl gondosan megválogatott *Realizmus és modernizmus* c. tanulmánygyűjtemény és a *Világirodalmi Figyelő* lelkiismeretes beszámolói legalább a szakemberek számára hozzáférhetővé tették a vitázó felek álláspontjait és az eredményeket. A szovjet irodalom- és művészetelmélet új realizmus-felfogása megtermékenyítette és fellendítette a konkrét irodalomtörténeti munkát, megszabadítva azt jó néhány ballaszttól, kibontakozást gátló dogmától.

Hogy a realizmus-vita eredményei a szakemberek szűk körén túl utat törjenek a magyar közvélemény szélesebb rétegeibe is, arra jelentős kísérlet volt Nyírő *Kortárs*-beli tanulmánya. Számvetése irodalomelméletünk jelenlegi helyzetéről kemény ítéletet mond ki, de ez ítélet jogosságát a helyzet ismeretében és — ráadásul — a *Tiszatáj* vitacikkeinek olvastával aligha lehet kétségbevonni.

Nyírő mélyen átgondolt, egységes koncepció alapján száll perbe bizonyos *»tekintélyes«,* de konzervatív irodalomelméleti felfogással. Bírálja *»egyes irodalomtörténészeink«* álláspontját, követeli, hogy *»véget vessünk a szovjet irodalomtudomány frázisos dicsőítésének, és annak, hogy a dicsőítéssel egyidőben elhallgassák, illetve diszkreditálják legalapvetőbb eredményeit.«* Szerinte egyes irodalomtörténészeink a szovjet irodalomtudományban végbemenő változásokat *»valamiféle revizionista kísérletezések«*-nek tekintik, és várják, hogy az idő majd csak megcáfolja őket. Ezeknek álláspontjára, lényegében megmerevedett elméleti koncepcióiknak káros voltára mutat rá Nyírő. S ha az új szovjet eredményeket merészen és eredetien is alkalmazza a mi viszonyainkra, nem vitás, hogy kiinduló tételeiben és következtetéseiben most is hű marad a realizmus-viták konklúzióihoz, aki tehát alapvető téziseit vitatja, lényegében e viták eredményességét vonja kétségbe.

E viták új, a tudományhoz méltó légkörben folytak. Színvonalas érveléssel, egymással sokszor homlokegyenest ellenkező nézetek ütköztek össze, és nem volt *»tekintélyi«* alapon való döntés, sőt a legtöbb kérdésben nem is tudták lezárni a vitát. Kialakult egy többségi álláspont, de nem titok, hogy egyes tudósok megőrizték ellenvéleményüket. Nem jutottak döntésre a realizmus kezdetével, határaival stb. kapcsolatban. Egyetlen kérdésben alakult ki végleges álláspont: a realizmus és antirealizmus örök harcáról szóló vulgáris séma elvetésében. Tudjuk, hogy ezt a filozófiában folyó örök materializmus—idealizmus harc analógiájára vitték át az irodalom- és művészettörténetbe. Sztálin utolsó éveire valóságos dogmává fejlődött, és utolsó színvonalas képviselője Nyedosivin szovjet műtörténész volt *(Művészetelméleti tanulmányok).* A Szovjetunióban Sztálin halála után röviddel kétségbe vonták e séma eredményes alkalmazhatóságát, nálunk azonban még az 1955-ös irodalomtörténeti kongresszust is lényegében uralta. Ellenvéleményt Klaniczay kísérletén kívül elsősorban a szovjet vendégprofesszorok, Scserbina és Szamarin hangoztattak. A Szovjetunió realizmus-vitáját lényegében az e tétel ellen támadó Elszberg-tanulmány váltotta ki. Eredményeként az *»örök«* realizmus elméletét elvetették, kimondva, hogy a realizmus a történelem utolsó, polgári századai alatt kifejlődött konkrét irodalom- és művészettörténeti irányzat. Nyedosivin, Todor Pavlov bolgár akadémikus és mások kísérletét, hogy a realizmus *»szűk«* értelmezésén kívül legalább egy *»tágabb«, »tipológiai«* (Reizov) vagy *»ismeretelméleti«* értelmezését átmentsék, a szovjet tudósok többsége nevében Elszberg elutasította vitazáró tanulmányában. Magát a realizmus és az antirealista irányzatok harcáról szóló tételt egykori legtekintélyesebb képviselője, Nyedosivin is elvetette, sőt azt javasolta, hogy az *»antirealizmus«* és *»antirealista irányzatok«* kifejezést töröljék az irodalomtudomány szótárából. (E fogalmak lényegében változatlan értelmezésben újra felmerültek a *Tiszatáj* vitacikkeinek soraiban.)

Hogy e kérdésben mennyire végleges-nek látszik a szovjet tudomány álláspontja, azt egy idézettel bizonyítom. A Nyedosivin társszerkesztésében megjelent *Marxista—leninista esztétika alapjai* c. kézikönyvet nem lehet túlságosan merészséggel vádolni. A Szovjetunióban ma folyó, még le nem zárt esztétikai vitákkal kapcsolatban óvatos-kiegyenlítő, gyakran konzervatív álláspontot foglal el. E kérdéssel kapcsolatban mégis ezt olvashatjuk a könyv 564. lapján: *»A realizmus határainak kérdése tisztázódik majd a szovjet tudományos életben zajló viták során. Nyilvánvaló, hogy még nem összegezhetjük e viták eredményeit. De anélkül is feltétlenül hangsúlyoznunk kell, hogy a realizmus meghatározott, konkrét-történelmi módszer vagy irányzat a művészetben, és semmiképpen sem azonosítható az élet hű tükrözésével általában.*

Sosem érthetjük meg helyesen a realizmust, ha nem utasítjuk el azokat a sommás és vulgáris sémákat, amelyek a művészet történetének gazdag változatosságát „realizmusra" és „antirealizmusra" osztják, minden további differenciáció és történelmi konkrétizálás nélkül.«

Ez elég határozott beszéd. Úgy látszik, igaza van Héra Zoltánnak, aki az *Eszmék és esztétikák* című kötet bevezetőjében azt írja: *»a szovjet esztéták, kritikusok, irodalomtörténészek legjobbjai nemcsak felvetni tudják a kérdéseket, hanem le is tudják zárni őket.«* Ilyenkor lehet igazán sajnálni, hogy a szovjet vitával egyidőben nem rendeztük meg mi is a magunk realizmus-vitáját. Akkor nem most merülnének fel olyan problémák, amelyek ott már rég elintézettnek számítanak. Nem akarom kétségbevonni, hogy mostani realizmus-fogalmunkban is jócskán van még következetlenség, hogy sem a realizmus kezdete, sem határai, sem más irányzatokhoz való viszonya, a kölcsönhatások jellege nem tisztázódott eléggé, vagyis hogy a nyomósan gondolkodó ember előtt még egy sereg megoldásra váró kérdés merülhet fel. De hogy ez elmélet még meglevő gyengeségeit mind Kaposi, mind Karancsy lényegében az egyetlen megnyugtatóan lezárt kérdés felbolygatására használta fel, az szerintem fölöttébb szimptomatikus, és azt mutatja, hogy azok a bizonyos *»konzervatív«* irodalomelméleti nézetek még ma is a levegőben vannak, körülöttünk és bennünk élnek. Kaposi ajánlata az *»örök«* realizmus javított változatának használatára, Karancsy kísérlete a realizmus kettős, szűkebb és tágabb értelmezésének megőrzésére, sőt az, hogy — Kaposi még eléggé óvatos javaslatán felbuzdulva — újra szeretné benépesíteni irodalomelméleti fogalomtárunkat a realizmus sokféle jelzős változatával, mind ezt mutatja.

Azt megértem, hogy idősebb irodalomtörténészeink és teoretikusaink közül néhányan nehezen tudnak elszakadni a *»realizmus—antirealizmus«* koncepciótól, amikor életművük jelentős hányadát ennek csillagzata alatt alkották. Nemcsak értelmileg és érzelmileg nehéz az elszakadás. Ha meggondoljuk, mennyi becsületes és szenvedélyes munkát öltek bele abba, hogy a *»koncepció«* Prokustes-ágyában sínylődő irodalmunk értékelésében elkerüljék a szociologizáló-vulgarizáló hibákat, hogy az adott keretek között végsőkig finomítva az értékelés módszereit, irodalmunk minden számottevő értékét átmentsék az *»antirealista«* irányzatok táborából a realizmus táborába akkor, amikor a realizmus az irodalmi haladás szinonimája volt — nem könnyű mindez erőfeszítés nagy részét hiábavalónak tekinteni. Azt is tudom, az új realizmus-felfogás kibontakozásának erős akadályozója, hogy nálunk még mindig jelentős hatása van Lukács György hatalmas életművének, márpedig ő egész életművét, beleértve még az 1958-ban Hamburgban kiadott *Wider den missverstandenen Realismus* c. könyvét is, ennek a koncepciónak jegyében alkotta meg. Márpedig nálunk éles bírálat érte Lukács elméletének revizionista konklúzióit, de ezeknek dogmatikus premisszáit, lényegében konzervatív realizmus-felfogását, s ennek revizionista tendenciáival szoros összefüggését még alig érintették.

Azt azonban, őszintén szólva, nehezen tudom megérteni, hogy miért fájlalják *fiatal* teoretikusaink az *»örök«* realizmus fogalmának békés jobblétre szenderülését, miért félnek lényegében Nyedosivin régi tanulmányának érveivel attól, hogy az új realizmus-felfogás az egyes irányzatok kutatásával az irodalomelméleti formalizmus, a wölfflini stílustörténet szellemtörténeti karjaiba veti marxista irodalomtudományunkat. Nem tudom megérteni, hogy a történelmileg ténylegesen létezett irodalmi és művészettörténeti irányzatok alkotó módszereinek marxista igényű kutatása, amely tehát nemcsak a stílus- és módszerelőzményekből, hanem a kor és a társadalmi fejlődés igényeiből és elért fokából is eredezteti az egyes irányzatokat, miért vesztené el szem elől a mű és valóság összevetésének marxista feladatát. Nem tudom, miért kellene újból a realizmus szó sokféle jelzős kapcsolatával (antik, mitológiai, népmesei stb.) benépesítenünk fogalomtárunkat, amikor éppen az ilyen realizmus-kapcsolatoktól, ha nem is zajosan, látványos viták keretében, de hallgatólagosan megszabadult irodalomtörténészeink az utóbbi években oly jelentős sikereket értek el a konkrét irodalmi irányzatok, pl. a barokk, a romantika stb. értéke-

(Folytatás a 3. oldalon.)

* **Csetri Lajos tanulmányával szerkesztőségünk lezárja a vitát Nyírő Lajos cikke felett.**

ISTEN ŐSZI CSILLAGA

GALAMBOS LAJOS ÚJ REGÉNYE

GALAMBOS LAJOS látható írói múltja alig több mint két esztendő, új regényének megjelenését mégis feszült várakozás előzte meg. S ez nem kizárólag friss, színes, izgalmas tehetségének; az egészben sokat nyújtó és többet ígérő *Gonoszkátyú*, a nem teljesen sikerült, de mégis nagyszerű film, a *Megszállottak* és néhány képpenge villanású és élő remek novella József Attila-díjas írójának szólt, — a figyelem a problematikusabb *Hideg van tegnap óta* szerzője felé is irányult. Vajon kiküszöbölődnek-e az ott még meglevő, a kritika által joggal kifogásolt szemléleti fogyatékosságok, s vajon a bőséges és csillogó technikai tudás sokszor öncélú ömlése elé tud-e gátat állítani a hajlamain is uralkodni akaró, céltudatos írói fegyelem?

Úgy vélem, mindkét kérdésre — néhány kifogás fenntartása mellett — igenlő lehet a válasz. A különös, mondhatni bravúros szerkezeti fogások ugyan itt is megvannak, de az *Isten őszi csillagá*-nak »modernsége« jórészt az írás egészének szolgálatában álló művészi célszerűségé nemesült. Csak egy példát: a *Hideg van tegnap óta* kettős — egymástól időben hétévnyi távolságban történő — cselekményszála tulajdonképpen az írónak amorf lelkületű hősével való azonosulását jelentette; csak azért pörghetett kettős szálon a történet, mert Baricz Gábornak hét év sem volt elegendő ahhoz, hogy valahogyan felgyógyuljon az érzelmi és osztálykötöttség ellentétes sodrása miatt bekövetkezett lelki sérüléséből. Az új regényben is olyan jelenetet olvashattunk az első lapokon, amely az elbeszélt események tényleges kronológiájában valahol az utolsó harmadban következik be (egy Bordács nevű fiatalembert 1947 táján csaknem agyonver egy csoport), s csak ezután kezd elölről peregni a történet, hogy majd csak időnként tűnjön át a kezdeti mozzanat folytatására. De itt az időrendet felborító, nyitó kép funkciója csakhamar megvilágosodik; mert az egyik csattanó előre »ellövése« éppenhogy fokozza az olvasó továbbolvasási kedvét: ily módon ugyanis nem pusztán az események egyébként is feszült menetét követi figyelemmel, de ott él benne a másik, az előző természetes izgalmára ráduplázó kíváncsiság is: hogyan, milyen úton, miért következik be az előre megtudott, bár korántsem a befejezést jelentő véres összecsapás? De ezen a — kissé míveskedő, bár jó célt szolgáló — izgalomhalmozó feladaton túl sokkal fontosabb az a funkció, hogy az olvasó figyelmét már előre a lényegesre kényszeríti: az újért, a felemelésért és a felemelkedésért vívott küzdelemnek csak egyik oldala folyik a régi rend személyes képviselőivel; a múlt nem pusztán az ittmaradt, s bár akkor még erejük teljében tomboló figurákban él tovább, hanem elsősorban abban, ami ténylegesen lehetővé teszi regnálásukat: a társadalmi viszonyok egészében és régi, lelkekre ülepedett kor torz kötöttségeiben, előítéletekben, bizalmatlanságban is.

MERT A VÉRES kezdő jelenet tulajdonképpen együvé tartozók között zajlik le. Akit megvernek: Bordács László. Apja kubikos volt, de ő — körülmények szerencsés összejátszása folytán — még a felszabadulás előtt főiskolára juthatott. A háború és a fogság után tér vissza szülővárosába. Már megérkezésekor nekifeszül az eldöntendő kérdés: »zászlós úr«-ként, főiskolát végzett »nadrágos«-ként él-e tovább a város akkor még urai, szívesen lumpoló hatalmasai között, ahova egyébként iskolatársi kapcsolat, katonabarátság, kínálkozó »jó parti«, sőt édesanyjának fiát úrként látni akaró vágya is vonzza; vagy pedig elhalt apja földet követelő kubikostársai körében találja meg a helyét. A két lehetőség között — miután megkostólja, bele-belezuhan a másikba — viszonylag hamar választ; apjának, gyermekkorának emlékei, egy szép szerelem ígérete és főként: a teremtő munka (150 holdnyi szikes földön való rizstermelés) megtalált öröme a kubikosok mellé szólítja. Csakhogy: a másik táborból való visszatérés nem csupán *szubjektív* az egyén szempontjából eldönthető kérdés. Bordács visszatalálásához — ami számára egyet jelent az életet betöltő, értelmes munka és az igaz szerelem ígéretével — csak az egyik oldalt alkothatja az ő egyre világosabb kibontakozó ragaszkodása. A kollektívának is be kell fogadnia az érkezőt. A regény kitűnően érzékelteti, hogy a Bordács egyéni boldogsága és — mivel az ő irányításával tudnak csak ezen az új területen dolgozni a más munkában járatos kubikosok — a kis csoport boldogulása szempontjából is döntően fontos összhang kialakulásának útjába milyen ravaszul rejtett, ki nem számítható módokon tud beleszólni a *múlt*. Mert a reakció, az Oltányiak, Csiszlárok személyében nem csupán nyíltan támadhat; Galambos regénye megmutatja, hogy a harcoló ellenfelek arcvonala sokkal tágabb, mint a meztelen politikai vagy gazdasági küzdelem — hogy a múltnak van még hatalma az igazért, újért küzdők lelkén is. Különösen vonatkozik ez Bordácsra, akiben eleinte többször felülkerekedik a »zászlós úr«, és nehezen tud szakítani az iskola- és katonapajtás, ivócimbora Oltányival, ösztönei sokáig erősebbek benne a szerelemnél. Anyja is régi vágású, a gazdag terménykereskedő Csiszlárhoz beházasodott úriemberként szeretné látni fiát. A kubikosok kis csoportjában könnyen ébred a bizalmatlanság az iménti »nadrágos« értelmiségivel szemben. Sokan közülük elsősorban gazdaggá, és nem a maguk gazdáivá akarnak lenni. A személyes sérelmek könnyen csapnak át a csoport egységét bontó frakciózássá.

TERMÉSZETESEN Galambos regényének érdeme nem pusztán az, hogy széles és bátor tablót nyújt a sötétebb oldalról, hogy hitelesen be tudja mutatni az újban még mindig élő, romboló régit, hanem elsősorban az, hogy kegyetlen realizmussal ábrázolt világában az előremutató szép szenvedélyek is nagyszerűbbé, igazabbá válnak. A fordulatig tartó évek valóságos életének szennyéből még tisztábban bontakozik ki az a tendencia, amely a legtöbbet szereplők közül elsősorban Bordácsban és a kubikosok vezetőjében, Király Sándorban él. Tendenciáról és nem befejezettségről van szó; mert múltjukkal, korlátaikkal is küszködő emberek mégis pozitív hősök, mert a pozitív hős nem a szoborrá merevült, nem létező eszményi ember, hanem az, akiben él és munkál az igény az emberhez méltó életre. Ha tévelygéseken és megalázó buktatókon át is vezet az útjuk, olyan út az, amely egyre távolabb visz attól, amit az idők halálra ítéltek.

Bár az *Isten őszi csillagá*nak befejezése — mint ez kiderül a regény háromnegyed részén a kezdő képet folytató, időnként visszatérő mozzanatokból — a vágyott gazdag aratás idilli képét, a megbékélést, az elűzött Bordács feltehető visszatérését váró kubikosokat mutatja, mégis: a regényben állandó, túlfeszített a harc, nincs szinte egy percnyi nyugalom sem. Meg lehet külön, ebből a szempontból nézni: alig van ténylegesen számító és egymással viszonyba állított szereplő, akik között ne feszülne valamilyen ellentét. Különösen vonatkozik ez Bordácsra, aki — nem is beszélve most azokról, akiktől állandóan távolodik: Oltányiékról, Csiszlárékról — anyjával, a kubikosok jó részével (pl. Balla Gergő, Oskó), sőt szerelmével, Király Arankával vagy a párttitkár Patonával is diszharmonikus viszonyban él; még magával Király Sándorral való kapcsolata is nélkülözi a teljes egyetértés következetesen megmaradó nyugalmát. (Talán a pesti kis prostituált az egyedüli, akivel szemben nem kell lelki készültségben állnia, de erre a kapcsolat tartalmatlansága, szimpla szexuális ösztönökre alapozott üressége miatt van lehetőség. Nem véletlen, hogy a csaknem haldokló Bordácsnak éppen ő, a magát teljesen elhagyó kikapcsolódást szimbolizáló figura villan tudatába.) Az embernek az az érzése: Galambos Lajos szinte keresi az ellentéteket, a nyugtalanságot. Kétségtelen, az életnek és a műalkotások ökonómiájának is törvénye a mozgás abszolút és a nyugalom relatív volta, de ebben a regényben a feszültség — éppen az ellentétek halmozása miatt — állandóan túl magas hőfokon izzik; itt nincs is jelen a nyugalom. S ez már árt, árt felfogásom szerint a mű realizmusának — az élet maga nemcsak a harcot, de tartalmazza az összetartozás harmóniáját is; de árt a közvetlen esztétikai hatásnak is, amelyhez hozzátartozik a feszült és nyugodtabb helyzetek váltakozása, hiszen a nagyobb intenzitású részek is a pihentetőbbek mellett, azokhoz viszonyítva hatnak igazán.

E KIFOGÁSTÓL függetlenül az összkép természetesen nagyon jó: az *Isten őszi csillaga* feltétlenül új és jelentős, további fejlődést mutató állomás egyik legtehetségesebb írónk pályáján. *(Szépirodalmi Könyvkiadó, 1962.)*

BÍRÓ FERENC

Lődi Ferenc:

PROFÁN DAL A SZERETETRŐL

Pamacsfelhőkön nem csücsültem eddig
s nem volt a szavam soha csomagolt.
A nők az arcuk szemtükrömben festik,
és nem isszák meg nélkülem a bort.

Ennyi jósághoz nem várhatok többet,
hogy cirógasson minden hivatal.
Ím, itt vagyok, mint bűn, pénztári többlet,
s számolni kéne vélem mihamar.

Megmondom végre úgy, ahogy igaz:
kámzsás barát már nem leszek, tudom,
mert isten soha nem rajongott értem.

Kopogtatok, hát szólj ki már: „Ki az?...”
Neked szólok, te zárkózott hugom,
szép megbocsátás, édes vértestvérem.

(Folytatás a 2. oldalról.)

lésében. Az a baj, hogy a mi *»Tiszatáj*-i« vitánk során csak egyszer, akkor is csupán érintőlegesen — Karancsy cikkében — került szóba az a fogalom, amely a szovjet viták során különösen nagy hangsúlyt nyert, és amelynek jelentőségét nem lehet eléggé nyomatékosan aláhúzni, az irodalmi és művészeti *módszer* fogalma. A *módszer*, az egyes irányzatok *alkotó* módszere a valóság tendenciáinak és törvényeinek a kor társadalmi és ideológiai fejlettségi fokán létrejött világnézet szemüvegén keresztül való tudomásul vétele és feldolgozása, a kettő dialektikus egysége. Az egyéniség és temperamentum egyedileg színező prizmáján keresztül menve válik *stílussá*. Bármilyen ellentétes egyéniségek bármilyen ellentétes stílusán valósul is meg, és bármennyire ellentmondó tendenciákat is egyesíthet magában, azért az egyes irányzatok egységét a módszer, vagyis a látott valóság és a valóság meglátásának módjában meglevő végső egység biztosítja. Az a felfogás, amely a világirodalom remekműveiből — születtek azok akár kétezer vagy kétszáz évvel ezelőtt — kioldja a valósághű elemeket, s nem a látásmód, a módszer egységében létrejött mű egészét vizsgálja, benne az emberi fejlődés korszerű irodalmi lecsapódását látva, hanem csak az »elemeket« értékeli, csak vulgarizálhat. Az örök realizmus fogalma épp ezt a meghatározott művészi *módszert* oldja fel, tagadja. Ennek a koncepciónak talaján, a tudatos, alkotó módszer tagadása mellett könnyen jön létre vagy a közvetlenül az osztályviszonyokra visszavezető vulgarizálás, vagy a *»realizmus győzelmének«* az írói ösztönösséget igazoló lukácsi elmélete. Az a felfogás azonban, amely különbséget tesz a realizmus és a művészi igazság között, mondván, hogy a realista mű tartalmazza a művészi igazságot, de nem minden mű, amely művészi igazságot tartalmaz, realista is egyben, visszaadja a történelmileg szükségszerűen kialakult és eddig *»antirealistának«* bélyegzett irányzatok becsületét. Nem akarom tagadni a realista módszer — mint ahogy Karancsy mondja — *»potenciáiban«* benne rejlő fölényt az összes többi irányzattal szemben. Viszont igazat kell adnom azoknak, akik az egyes irányzatok fellépésének szükségszerűségét nemcsak abból vezetik le, hogy a haladó vagy reakciós osztályok fellépésének irodalmi vetületei, hanem hangsúlyozzák azt is, hogy a maguk korában, fellépésük idején a művészet fejlődése terén, a valósághoz való emberi-esztétikai viszony gazdagodása terén is újat hoztak. Fellépésük mindig az osztályviszonyokban való eltolódással, az osztályharc és a társadalom fejlődésének pillanatnyi állásával volt szoros összefüggésben. Ugyanakkor az is tény, hogy a kifejezetten reakciós egyes művészi életművek kivételével az utóbbi évszázadok *»antirealistának«* nevezett irányai majdnem kizárólag a renaissance kora után kibontakozó realizmus egyes fejlődési hullámainak hanyatlása, elfajulása idején bontakoztak ki. A romantika nem is a realizmus, hanem a klasszicizmus epigonjai ellen folytatott harcban alakult ki. A századforduló *»izmusai«* sem a XIX. századi nagy realizmus életteljes egysége, hanem epigonjai, vagy az egyes módszerbeli elveit — pozitivista-biológiai szemléletének megfelelően — önállósító, túlzásba hajtó, a részletek hűségét abszolutizáló naturalizmus elleni lázadásban, az emberi teljesség elhanyagolt oldalainak jogaiba való visszahelyezéséért, legalábbis ennek igényével kezdték harcukat.

A realizmus és az egyéb irányzatok viszonyának megváltozott értékelése hozzásegíthet bennünket annak a rengeteg adósságnak lerovásához, amellyel a XX. század irodalmának és művészetének tartozunk. A szovjet irodalomtudósok máris jelentős eredményekre hivatkozhatnak, különösen a nyugati kortársi kritikai realizmus kutatása terén, de a modernista irányok árnyaltabb értékelésére is történtek már kezdeményezések. Az összehasonlító irodalomtörténetírás azelőtt gyanús, kozmopolita áltudománynak tartott stúdiuma jelentősen fellendült. Természetesen elsősorban a szocialista realizmusnak a kortársi realista áramlatokra gyakorolt hatását vizsgálják. De nyilvánvalóan nem egyoldalú hatásról, hanem egészséges kölcsönhatásról van szó. Pl. az olasz neorealizmus sem képzelhető el a szocialista irodalom hatása nélkül, de a szovjet film legújabb fellendülése sem történhetett volna meg az olasz neorealista filmek hatása nélkül, bár sokban támaszkodnak a szovjet film hőskorának, Eizenstein, Pudovkin, Dovzsenko művészetének eredményeire is. Vitatkozunk Italo Calvino tételével a rövid, lírai regény kizárólagos »korszerűségéről«, de a szovjet teoretikusok között is volt híve ennek a felfogásnak. Hemingway hatása a mai szovjet fiatalok nemzedékére éppúgy, mint a mieinkre, tagadhatatlan. Igaz, hogy ez a regényforma nagy veszteséget jelent a múlt századi nagy realizmus és a szovjet irodalom gorkiji—solohovi teljesség igényéhez viszonyítva. De épp a szovjet viták során merült fel újra az a helyes tétel, hogy az emberiség művészeti fejlődése nem egyenletes, új vívmányok gyakran tetemes veszteségekkel, nagy esztétikai értékek elherdálásával kapcsolódnak össze. A mai szovjet fiatalok nagyra becsülik Gorkijt és Solohovot, de legtöbbjüknek nem ők a művészi ideáljaik. Inkább mutatkozik művészi ideálnak az a Majakovszkij, akinek életművével kapcsolatban a dogmatikus irodalomtudomány épp a személyhez kötöttséget, a tovább nem folytathatóságot hangsúlyozta.

Érdemes megvizsgálni a szocialista irodalom és a modernizmus kölcsönös viszonyát is. Igaza van Nyírőnek, amikor harcol az ellen a szimplifikáló nézet ellen, amely a kortársi nyugati irodalmat realistákra és modernistákra osztja. Sokkal gazdagabb e korszak nyugati irodalmának spektruma. De hogy a ténylegesen az *»izmusok«* táborába sorolhatókra is nagy hatással volt a szocialista irodalom, az nem kétséges, hisz pl. lírikusainak és drámaíróinak nagy részét az expresszionisták, szürrealisták stb. táboráról ragadta ki, de az sem lehet vitás, hogy bizonyos pozitív kölcsönhatást itt sem tagadhatunk meg, mert Majakovszkij, József Attila, Aragon, Eluard, Neruda, Brecht művészetének nemcsak *formai*, hanem bizonyos értelemben *szemléleti korszerűségén* is felismerhetők az *»izmusok«*-kal való kapcsolat korszakának jegyei. És bizonyos, a *»formabontás«* irányzatainak kohójában létrejött műfajkeveredések, formai vívmányok, mint az epikus líra, epikus dráma (Brecht), lírai regény stb., melyek régen *»gyanúsak«* voltak, ma egyre szélesebb körben nyernek alkalmazást. Még a szocialista realizmusnál formailag is sokkal konzervatívabb és szűkebb mozgási terű kortársi kritikai realizmus sem mentes az *»izmusok«* befolyásától. Ismeretes, hogy a 20-as évek forradalmi Szovjetuniójában is rengeteg irányzat és csoport élt, és harcolt egymás ellen a művészeti életben. Nagy szerencséje volt a szovjet irodalomnak, hogy az európai és az orosz irodalom fejlődésének fáziskülönbsége miatt még egy eleven, virágzó realista törzsre, a Tolsztoj—Gorkij—Solohov-i vonalra építhetett, és így egyszerre tudott tartalmilag és formailag korszerű, a teljesség igényét megőrző irodalmat alkotni. (Az más kérdés, hogy ez az orosz munkás- és népmozgalmak forradalmi fellendülésének köszönhető, míg a nyugat-európai realizmus visszaesésének a népmozgalmak 1848 utáni hanyatlása, a polgárság reakcióssá válása volt az oka. Képzeljünk el egy francia kommunista teoretikust, aki Balzac vagy Flaubert realizmusát tűzi ki például a mai francia szocialista irodalom elé. Lukács 1945-ös Balzac-jelszavában is volt némi szélmalomharcos jelleg, akárcsak abban, amikor Révai Petőfit ajánlotta József Attila helyett.) Ez az orosz nagyrealizmus példájával is magához vonzotta az *»irányzatok«* legtehetségesebbjeit. (Leonov, Fegyin stb.) De az irányzatok adminisztratív elnyomása előbb-utóbb a formai kísérletezéseket (Sosztakovics, Prokofjev, Eizenstein stb.) is formalizmusnak nyilvánította, és ez visszahatott magára a szocialista művészet derékhadára is, bizonyos formai konzervativizmust kényszerítve rá. Színpad, film és irodalom naturalizmus és túlhajtott forradalmi romantikus igények között csak nehezen tudta töretlenül továbbvinni a szocialista realizmus egészséges hagyományát. A mai szovjet irodalom ifjú nemzedékei már erre a nagyszerű hagyományra támaszkodhatnak. De nem elégedhetnek meg, s mint ahogy az élő irodalmi fejlődés igazolja, nem is elégednek meg kizárólag ezzel a hagyománnyal. Glóbusunk kettészakadtsága ellenére a távolságok időbeli rövidülése és a technika elevenebbé teszi a kulturális cserét az országok és kontinensek között, mint valaha. Voltak és vannak olyan teoretikusok, akik kimondva vagy kimondatlanul Leninnek az egykori Komszomolkongresszuson kifejtett gondolatát, hogy a szocialista kultúra az egész eddigi emberi kultúra minden marxista módon átdolgozott értékének alapján fejlődhet csak tovább, csupán az 1917 előtti, vagy az egyes szocialista országok forradalma előtti kulturális hagyományaira vonatkoztatják. Nézetük szerint a szocialista országok a továbbiakban elégedjenek meg a saját társadalmi fejlődésük során kialakult hagyományokkal és a szocialista világrendszeren kívüli világ kultúrájának fejlődése során létrejött új értékek feldolgozását bízzák az ottani kommunista kultúraalkotókra. Szerintem Lenin tételét a mindenkori aktualitás értelmében kell felfogni, s már csak az internacionalizmus szellemében is arra kell törekednünk, hogy a *mai napig* létrejött emberi kultúrértékek teljességén tartsuk rajta állandóan a szemünket, értékeljük, vessük el vagy tegyük magunkévá őket.

Mint már említettem, realizmusterminusunk néhány oldalának tisztázatlanságával kapcsolatban jogosan hangzottak el megjegyzések a *Tiszatáj* vitája során. Tóth Miklós helyesen utal terminológiai következetlenségekre. Néhány rövid megjegyzésben szeretnék ezekkel is foglalkozni. Feltűnő, hogy míg a kritikai realizmust szinte a stílusirányzatokig menő pontossággal el tudjuk határolni az egyéb módszerektől, addig a szocialista realizmus *módszer*-fogalmát annyira kitágítottuk, hogy az már szinte inkább megfelel a realizmus *»tágabb«* értelmezése követelményeinek. Felfogásunk szerint a szocialista realizmus *módszerével* a legellentétesebb stílustörekvések és irányzatok is megférnek egymással, vagyis a szocialista realizmus azonos a szocialista irodalommal, az új korszak irodalmával. Vannak azonban nemcsak a szovjet irodalomban, hanem más országok szocialista irodalmában is olyan művek, melyeknek emberábrázolási és kompozíciós elvei a leginkább kitágított szocialista realizmus fogalmába is nehezen férnek bele. Ha viszont a végletekig tágítjuk a szocialista realizmus *módszerének* fogalmát, épp esztétikai sajátságait veszti el, s így könnyen odajuthatunk, hogy a szocialista irodalom egyetlen összetartó erejét a *világnézetben* lássuk, pedig annak idején ezt akartuk elkerülni, amikor a világnézet vagy módszer vitájában az utóbbi mellett döntöttünk. Ma, amikor lassan a fél világ, az emberiség jobbik felének művészete lesz a szocialista irodalom, kérdés, hogy a különféle, gyakran az európai kultúrától lényegesen eltérő művelődési hagyományú, formai és stílustörekvéseiben is rendkívüli különbségeket mutató írói irányzatokat meddig lehet összefogni egyetlen *esztétikailag egységes, meghatározott* irodalmi módszer égisze alatt.

Látogatás szegedi műtermekben

Egy-egy festő műtermébe látogatni mindig izgalommal jár, különösen akkor, ha írók teszik ezt a látogatást a kölcsönös barátság jegyében, amely közelebb hozza az alkotókat egymáshoz — nemegyszer parázs viták hevében is. Jók, nagyon jók az ilyen találkozások, jó érzés egymástól tanulni, hiszen e két művészeti ág, az irodalom és a festészet nemcsak különböznek egymástól, hanem bizonyos dolgokban találkoznak is. Más a kifejezési mód és eszköz az egyiknél, és más a másiknál. A lényeg viszont, az ábrázolandó külső és belső világ egy és ugyanaz, s egyik alkotó sem akar mást adni, mint a valóságot anyagi létében megszólaltatni a művészet nyelvén, a művészet eszközeivel.

A szegedi tanítóképző művésztanárainak intézeti műtermében Cs. Pataj Mihály és Terényi Ponicsán Ádám új alkotásaival ismerkedtünk meg. A valóság ábrázolásában nem egy úton járnak, nem azonos a látásmódjuk, s eszközük is más. Cs. Patajnál különösen érdekes a változás korábbi alkotásaihoz képest. Mondanivalója kifejezéséhez most már mindinkább elégtelennek tartja a nála sokszor játékos-könnyed akvarellek forma- és színkultúráját. A nagyméretű olajkompozíciók izgatják, a lendületes vonalak viszonylag kevés színnel megoldot harmóniái.

Az értelemre és az érzelemre egyszerre ható, avagy meghökkenteni akaró szándék kicsit dekoratív értelmezésben egy sor jó és rossz véletlent egyaránt eredményez ebben a törekvésben. Legjellemzőbben Kertészek és Agitáció című alkotása példázza ezt, s még nem tudni, hogy Cs. Pataj meddig megy el ezen a kétségtelenül izgalmas úton. Agitáció című képe, az egymás mellett feszülő tiszta arctípusokkal tanulmánysorozatnak is beillő alkotás, pontos és érthető megfogalmazása napjainknak, amely már egy kicsit történelem is. Az arcoknak és a fejeknek ez a drámai mondanivalója nagyméretű freskót érdemelne valamelyik középületünk folyosóján vagy termében. Érdemes alkotás lenne.

Fest, mintáz és domborít Terényi Ponicsán Ádám s művészi munkásságának ez a sokrétűsége ugyanilyen változatosan nyilatkozik meg a különböző anyagban. Parasztfej című terrakottája, s vitézei élén Hunyadi János című rézdomborítása egyazon belső emberábrázolás igényével készült, s a kétféle anyagban kifejezett szemlélet ezért is hat a valóság erejével. Benne van ezekben az az erő is, amely természetesen és közvetlenül nyilvánul meg, szemben a szobrászi munka után a különféle iparokat, kezeket és munkát megjárt öntött szobrokkal, amelyek már csak közvetve tükrözik alkotójuk keze nyomát.

Ilyen markáns Ponicsán ecsetkezelése is. Példa rá Húszéves című nagyméretű olajképe, amely egy fiatalembert úgy ábrázol, hogy a kontúrokat nehéz összetéveszteni mással, mint amit a képet szemlélő az első benyomáskor összegez magában. Gondolhatjuk, hogy ez a fiatalember szerelmes, vagy valakire várakozó, avagy cinikusan semmittevő, aki ürességétől megcsömörlött önmagától. Lehet, hogy ez a sokféle gondolatébresztés előnyére van a képnek. Mindenesetre érdekes, mint ahogy egy másik fiatal szegedi festőművész, Pintér József legújabb alkotása, az itt közölt Krumplivetők című kép.

Az utóbbi években Pintérről úgy szokás beszélni, hogy a szegedi pályázatokon verhetetlenül elviszi az első díjat, mert alkotásai az egyszerű köznapi dolgokat emelik költészetté a tartalom és a forma egységes nyelvén. A szegedi kábel- és sodronykötélgyár Pintérhez álló testközelsége a fiatal művészszel nem a munka mechanizmusának megismertetését, hanem az ember és alkotása, a valóság belső, ha úgy tetszik eszmei, emberi tartalmának összegezését, ábrázolását jelenti. S a Krumplivetők ugyancsak ezt példázza, ezt a szétválaszthatatlan összetartozást ember és munka között. S a méreteiben is nagy kép figuráinak ritmikus kompozícióját a jól szerkesztett színek éppen egyszerűségüknél fogva emelik érdemes munkává ezt az alkotást.

(l—)

*

VLASICS KÁROLY A FESTŐISKOLÁN DÉR ISTVÁN FIATAL FESTŐMŰVÉSSZEL

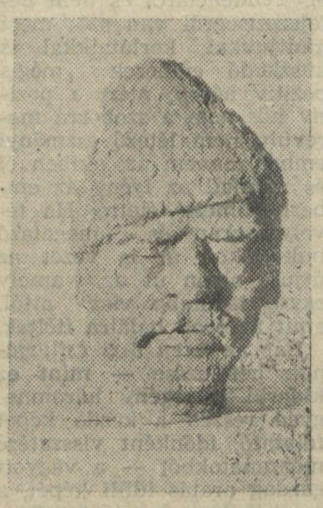

TERÉNYI PONICSÁN ÁDÁM: PARASZTFEJ (TERRAKOTTA)

SZŐKE GYŐZŐ FESTŐMŰVÉSZ KORRIGÁL

TERÉNYI PONICSÁN ÁDÁM MUNKA KÖZBEN A „HUNYADI JÁNOS" CÍMŰ RÉZDOMBORÍTÁSON DOLGOZIK

LÁZÁR PÁL: NŐI PORTRÉ (OLAJ)

MUNKÁBAN A KOLLEKTÍV MŰTEREM TAGJAI

PINTÉR JÓZSEF: KRUMPLIVETŐK

Fiatal szívvel, friss alkotókedvvel

NYOLCVAN ESZTENDŐVEL a vállán töretlenül megőrizte szíve fiatalságát Vlasics Károly, a legidősebb és legszegedibb festőművész, aki ma sem hagy ki egyetlen napot sem, hogy ne dolgozna valamin. Ahogy mondja, nyolcvan évéből hatvannégyet az állvány előtt, a festékek és a vásznak között töltött. Annak idején Károlyi Lajos mellett jegyezte el magát a festészettel, s az alföldi piktúra kitűnő mesterének látásmódját sajátította el, s az ő útján is haladt tovább. Később Nyilassyval, Tornyaival és Endrő Bélával dolgozott együtt, miközben bejárta fél Európát is — csak úgy festőmódra.

Ez azt jelentette, hogy mindig addig ment, amíg a pénzéből futotta. S ahol utolérte a szegénység, ott eladta legfrissebb képeit és vázlatait. Rendszerint Bécs volt az állomás, ahol átmenetileg kedvezett a szerencse, ahol a század első évtizedeiben kényszerű találkozót adott egymásnak művész és műpártoló, a leégett alkotó és a mecénás, és potom pénzért így vándorolt ki számos magyar mester nem egy remek alkotása a ködös Londonba s a tengeren túlra.

Vlasics Károly néhány fiatalkori alkotását is fellelhetnénk London valamelyik elegáns negyedének házában, s Amerikába is kivitték több képét a műkereskedők. Több mint fél évszázados munkálkodásának minden esztendejére jutott egy-egy kiállítás idehaza, s az itthoni küzdelmes siker pótolta azokat az értékeket, amelyektől meg kellett válnia, hogy tanulhasson, világot lásson. Egy élet árán több mint 60 kiállításon szerepeltek alkotásai, s 1938-ban együtt állított ki Nyilassy Sándorral, Károlyi Lajossal és Papp Gáborral.

EGY RÉGI katalógusban nyomát lelni Vlasics akkori témáinak, amelyekkel ma sem vallana szégyent. Mindenekelőtt az ember érdekelte akkor is, mint ahogy ma is. Ez érthető is, hiszen Móra Ferenc és Juhász Gyula baráti köréhez tartozott, s ez meghatározta érzelem- és gondolatvilágát. S ma, 80 éves fővel ugyanolyan hittel és izgalommal vallja kora emberének külső és belső világát, az élet értelmét ábrázolni, mint évtizedekkel ezelőtt. S van ereje ahhoz is, hogy mint a városi képzőművész kör egyik életrehívója és vezetője, 10—18 éves bontakozó tehetségeket kalauzoljon a vonalak, formák és színek birodalmába azzal a biztos tudattal, hogy valamelyikből nagy festő lesz egyszer.

Generációk egész sora nőtt fel már mögötte, s elmaradni egyiktől sem akar. Ezért maradt a szíve fiatal, alkotó kedve pedig friss, mintha sosem akarná átlépni az öregkor küszöbét.

L. F.

A Pedagógiai Főiskola rajzszakos hallgatóinak kiállításáról

A Szegedi Pedagógiai Főiskola rajztanszéke minden évben — immár szinte hagyományszerűen — megrendezi hallgatóinak év végi kiállítását. Az idén a pedagógiai főiskolák reformproblémáival foglalkozó ankét keretében nyílott meg néhány napra, pregnánsan érzékeltetve azokat az új utakat, melyeken a mai általános iskolai rajztanárképzés iskolai és társadalmi céljainak elérése érdekében halad. Már e kiállításból is határozottan rajzolódik elénk a reform szellemében megalkotott új koncepció. E koncepció lényege, hogy biztos alapozást ad a jövő rajztanáraink az általános iskolai követelményeknek megfelelő rajzkultúra kiművelésére, s ezt magasrendű képzőművészeti-esztétikai igényekkel tetézi, gazdagítja az iskolai szükségleteken messze túlmutatva.

A képek szemlélésekor alig találkozunk ismétlődő nevekkel, s ez igen jó iskolai átlagra utal. Világosan érzékelhető a munkákon, hogy a főiskolára kerülő hallgató hogyan ébred képességei tudatára, s miként ízleli meg fokonként a mű alkotásának örömét, s ez hogyan hat pedagógiai vonatkozású elképzeléseire.

Az elsőéves hallgatók közül kiemelkedik Paál Mária, Nagy Katalin és Tomonyák Margit elmélyült műve — a rajzi kifejezési eszközök újszerűségét következetesen kutató Zombori László, s a bensőséges lírájú Posár Mária.

A másodéves hallgatók munkái között gouache, akvarell és tempera csendéletek sorát láthattuk. Ezek a művek már tágabb műfaji és technikai szférák körében mozognak, s határozott eszmei mondanivalót hordoznak: végső soron az Emberhez vezetnek, a figurális kompozícióhoz. Kitűnnek Lázár Pál és Csombók Gergely kompozíciói s Szegedi László gondos, korszerű portréja.

Kedves színfoltja a kiállításnak az elméleti jellegű szakdolgozatok sora. Jelinek Rozália a nemrég elhunyt Jánoska Tivadar művésztanár életművét dolgozza fel ízléses munkájában. Farkas Mária „Dorogi Imre munkássága", Dobozi András „Koszta József emléke a szentesi nép körében" címmel írt elmélyült, szemléletes dolgozatot. Szászvári Lászlóné a tanyai gyerekek színfogalmainak vizsgálatával érzékelteti leendő, ifjú rajztanárainknak a kutatómunkában is tapasztalható igényességét.

A kiállítás láttán jogosan feltételezhető, hogy a Főiskola padjaiból kikerült hallgatóság jelentős része nem csupán az iskolákban fogja jól megállni helyét, hanem alkotó művészként is rangosat produkálhat.

D. E.

FIATALOK

A MÁV Szegedi Képzőművész Kör tizennégy éve működik Szőke Győző festőművész vezetésével. Az alapítás óta nem kevesebb, mint nyolc fiatal került ki innen a Képzőművészeti Főiskolára, többen pedig mint kiállító művészek váltak ismertté, mint például **Szekfű** János, **Bede** István és mások. Jelenleg is közel negyven különböző korú és foglalkozású fiú és leány, kezdő és haladó látogatja a kör foglalkozásait a műteremben, illetve tavasztól őszig a szabadban, a Tisza-parton tartott iskolaórákat

Munkásfiatalok, általános- és középiskolások és egyetemisták alkotják zömmel a népes kollektívát. Legtöbbjüket művészi ambíciók fűtenek, hogy sok-sok tudás megszerzésével egyszer majd nagyot, érdemlegeset és szépet alkossanak, olyat, amelyiyel egy csapásra kivívhatják maguknak az alkotóknak járó elismerést.

Hogy közülük kiből válik majd művész, azt a zsengékből, a kétségtelen tehetséget eláruló rajzokból és festményekből nehéz és korai lenne megjósolni. Egy azonban bizonyos: mindannyian szeretik a szépet, s ennek megragadásáért, ábrázolásáért áldozatot is képesek hozni. Szabad idejüket arra fordítják, hogy hetenként három alkalommal két-három órán keresztül bevezessék őket a képzőművészet „rejtelmeibe".

Kézügyességben, formakultúrában, általában a szép szeretetében őszinte lelkesedéssel versengenek egymással, s ha mindannyiukból nem is lesz művész, zömükben mégis jó szolgálatot tesznek: bővítik a képzőművészeti alkotásokhoz értő, műpártoló közönség körét.

Csak úgy találomra megkérdeztük a kör egyik lelkes tagját, **Fábián Mária Magdolna** harmadéves orvostanhallgatót, hogy őt milyen ambíciók vezetik a kollektív műterem munkájában.

— Szeretnék egyszer majd jó sebész lenni — kaptuk a meghökkentő választ.

— Úgy érzem — folytatta, hogy a rendszeres rajzolás frissen tartja a már megszerzett kézügyességet, s emellett a modell utáni rajzgyakorlat a helyes anatómiai arányok érzékelésére is megtanít.

Beszélgetés közben azonban elárulta titkos vágyát is, hogy azért egyszer egy icipici művészi siker nagyon megdobogtatná a szívét, még a kör rendszeres házi kiállításán is. S e titkos vágy teljesüléséért Fábián Mária Magdolna hetenként kétszer két órát áldoz esténként a műteremben. S felsorolva egész heti elfoglaltságát, e kétszer két óra nem kis áldozatvállalás a szép műveléséért. Heti negyven órája van az egyetemen; mint kézilabdázó, hetente kétszer jár edzésre; KISZ-ifjúsági vezető a Szegedi Tudományegyetem Árpád téri Gyakorló Általános Iskolájában; rendszeresen jár moziba, színházba, s otthon az érdemes TV-adásokat sem igen mulasztja el megnézni. Emellett szívesen és sokat olvas szépirodalmat, s „mellesleg" kimondottan szép lány, aki bizonyára nem egyedül jár színházba és moziba. Tanulmányi eredménye: jórendű.

Lehet, hogy Fábián Mária Magdolna ritka kivételes tehetséggel osztja be a napokat, hogy mindenre jusson ideje. Ő viszont nem lát ebben semmi rendkívülit. Azt mondja, otthon úgy nevelték, hogy amit csinál, annak értelme legyen, abban a maga és mások örömét lelje mindig, az élet teljességét lássa benne. S Fábián Mária Magdolna nem az egyetlen tanítványa a MÁV Képzőművész Körnek. Szorgalomban és tehetségben sokan vannak hozzá hasonlóak, akik együttesen alkotják a kollektíva jó szellemét, amely viszont sikereket szült nem egy országos jellegű kiállításon az ifjúsági díjak első, második és harmadik fokozatának odaítélésében.

(—f)

Csehszlovák pártküldöttség Szegeden

Magyarországi tartózkodása kapcsán, május 29-én Szegedre látogatott a Csehszlovák Kommunista Párt küldöttsége, amelynek tagjai többek között felkeresték a város felsőoktatási és művészeti intézményeit.

A küldöttség egy része: Carel Kostrovn, a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága Tudományos és Kulturális Osztályának irodalmi előadója és Viliam Sálgovič, a Szlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága Tudományos és Kulturális Osztályának vezetője, Kiss István, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Tudományos és Kulturális Osztályának előadója kíséretében a szegedi újságíróklubban találkozott a város irodalmi és művészeti vezetőivel, a színház élvonalbeli művészeivel.

A tanácskozás a közös problémák megvitatása után jó hangulatban, a két nép közötti szorosabb kulturális és művészeti kapcsolat kiépítésének igénye jegyében ért véget.

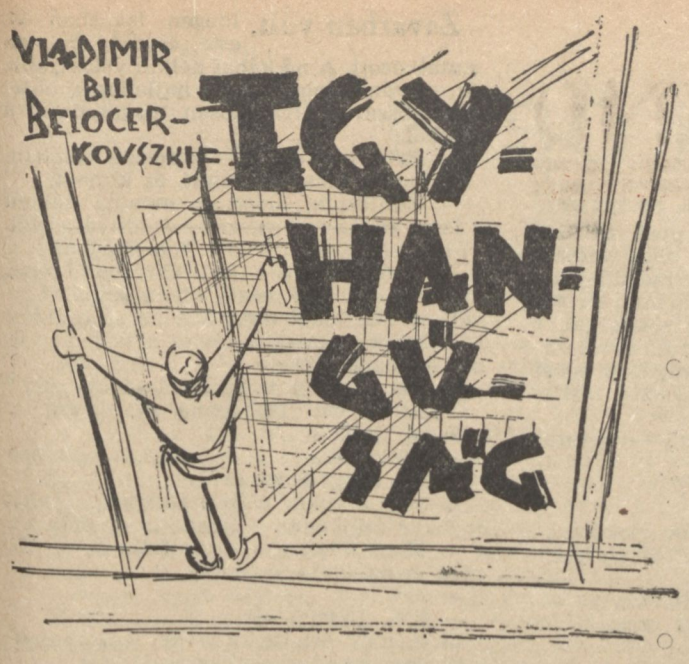

Villy az Észak-Amerikai Egyesült Államokban élt, és — amint mondani szokta — magas hivatala volt. Ablaktisztító volt egy felhőkarcolón. Mélyen alatta, az úttesten, az emberek olyanok voltak, mint az ebihalak, a lovak, mint valami kövér, lábnélküli szöcskék, a gépkocsik és a lovaskocsik pedig, mint a gyufásdobozok. És ezek a különleges lények végnélküli folyamatban keringtek az utca hosszában, mindkét irányban. De Villyt már nem szédítette a magasság, akár a harmadik, akár a harminchatodik emeleten dolgozott.

Ruházata kezeslábas volt, annak zsebében tartotta a szivacsot — derekán egy szíj, amelyről körben kis kampós végű szíjak lógtak le, felszereléséhez tartozott egy vödör, szivacs és törlőrongy, egy darab bőr és egy különleges vonalzó, amellyel a vizet húzta le az üvegről.

A felhőkarcoló ablakai kétrészesek voltak, az egyik rész lentről fölfelé, a másik felülről lefelé tolódott. Amikor az ablak belső tábláit mosta, nem volt probléma. Amikor azzal végzett és a külső táblákat vette támadás alá, kibújt a külső párkányra, és mialatt egyik kezével a rámába kapaszkodott, másik kezével beakasztotta kampóját az ablak két oldalán levő horogba, és aztán mosni kezdte az üveget. Rendkívül kellemetlen volt így dolgozni, de ezt másképpen nem lehetett. Munkája abból állt, hogy a nedves szivaccsal végigtörölte az üveget, majd a vizet különleges, gumiszélű vonalzójával lehúzta, és végül a ronggyal letörölt üveget a bőrdarabkával fényesre dörzsölte. Ennyi volt az egész. Harminchat emelet ablakai — mindennap. Egyszerű, igazán egyszerű, komplikáció nélküli munka volt ez egy gyakorlott ablaktisztító számára.

Mégis, volt ennek a munkának negatív oldala is: egyhangúságával kimerítette az idegeket, és kedélybeteggé tette az embert. Napról napra, ablakról ablakra, emeletről emeletre, mindig ugyanaz a művelet, egy és ugyanazon tárgyak, nyáron és télen, ősszel és tavasszal, egyedül, ég és föld között függni és mosni az ablakokat. A legszörnyűbb egyhangúság volt ez...

Az óceánjáró egykori matrózának ez az egyhangúság olykor már elviselhetetlenné vált. Agya olykor egészen eltompult, szíve szinte kihűlt, pulzusa — úgy érezte — mozdulatlanná vált... Üresség a lelkében, üresség körös-körül... Este pedig egy korsó sör és egy film öt centért...

Olykor gyöngeség és fáradtság vett rajta erőt, teste nehéz lett, mint az ólom. Ilyen pillanatokban különösen kimerítő volt a munka.

Így teltek a napok, a hetek, a hónapok. És az ilyen pillanatokban ez az egyhangúság rettenetes erővel tört rá. Ilyenkor borzalmas volt. Szerencsére, senkinek sem jutott eszébe, hogy megnézze ilyenkor az ablakmosót. Aztán elvonult a vihar, és újra kezdődött a végnélküli munka, az ablaküvegek tisztítása, mosása, fényesítése..., mintha az egész életének egyetlenegy feladata, tartalma és célja lenne: ablakot mosni...

Semmi sem látszott egyszerűbbnek, mint ezt az ismétlődő, egyhangú, rettenetes munkát abbahagyni, másikkal felcserélni. De Villy nagyon jól tudta már tapasztalatból, hogy egy ilyen kezdeményezés vége nagyon is bizonytalan és legtöbbször éppen munkanélküliség. Így is nagy szerencséje volt, hogy megkapta ezt a munkát, s hogy így történt, az is csak azért, mert elődje — aki szerette az italt — lezuhant a tizenhatodik emeletről. Eltört a gerince, és amint az újságok akkor írták, esése közben agyonütött egy lovat...

Villy egyébként mindent elkövetett, hogy munkája egyhangúságát némileg csökkentse. Igyekezett valami változatosságot belevinni. De azzal, hogy a meleg vízhez zöld szappant használt, vagy hogy a vonalzóját valamivel meghosszabbította, mégsem tudott hosszantartó változatosságot biztosítani.

Az egyik napon, a huszonhatodik emelet magasságában, felfigyelt valamire, amit eddig még soha nem vett észre. Amint szokásához és a szükségszerűséghez képest szíjain függve a párkányt figyelte — amely körbefutott az épületen, egy gondolat villant az agyába: mennyivel egyszerűbb lenne, ha ahelyett, hogy mindig ki- és bemászik az ablakon, a párkányon menne egyik ablaktól a másikig!...

De ahogyan jött a gondolat, úgy el is illant. A párkány — bár teljesen vízszintes volt — mégis túl keskeny volt ahhoz, hogy azon akár oldalt, háttal a falnak támaszkodva is, végigmenni veszélytelen lett volna... Nem, nem! Igen kockázatos, veszélyes játék lenne! Könnyen lezuhanhat... Badarság!

Kiakasztotta kampóját, és visszamászott az épületbe. Mégis, amikor a következő ablakhoz lépett, a legelső, ami szemébe ötlött, a párkány volt. A párkány... Erőltette magát, hogy ne gondoljon rá többet, és belemerült munkájába. De mégis, minél tovább haladt, annál kitartóbban csábította a szürke párkány.

— Az ördögbe is! Micsoda őrültség! — szidta önmagát, és vonalzójával a falra csapott.

BILL-BELOCERKOVSZKIJ, VLADIMIR NAUMOVICS

Szovjet drámaíró. 1885-ben munkáscsaládból született. Tengerészként kezdett dolgozni, majd néhány éven keresztül Amerikában fűtőként, kubikosként és egyéb munkákon dolgozott. 1917-ben visszatért hazájába, ugyanebben az évben belépett az SZK(b)P-ba, részt vett az októberi harcokban. 1919-ben jelent meg első műve, elbeszéléskötete, a Mosoly a könnyeken keresztül, amely a külföldi munkások és tengerészek életéről szól.

A későbbi évek során mégis színdarabjaival jelentkezik, és 1920-ban díjat nyer az össz-szövetségi drámapályázaton „Bifsztek körítéssel" című színdarabjával. Egymásután jelennek meg színdarabjai. 1948-ban, majd 1949-ben elbeszéléskötete jelent meg.

De csak egy időre sikerült szabadulnia a gondolattól. Ebéd után ismét eszébe jutott a párkány és már lassanlassan önmagát gúnyolta: micsoda gyáva kukac, gyáva nyúl vagy! Te lennél az a híres matróz, aki végigvitorlázta a tengereket?!

— Mi történt velem?!... — kérdezte önmagától, de, bár teljes akarattal azon volt, hogy végleg elhessegesse a gondolatot magától, mégis arra gondolt, és egyre inkább úgy érezte, hogy bármilyen veszélyes lenne is egyik ablaktól a másikig végigmenni a párkányon — megtenné!

Legalább egyszer meg kellene próbálnia, akkor aztán bizonyára végleg megszabadulna a kísértéstől... Csak fel kell állnia a párkányra... Igen, így!...

És úgy látszott, lehetséges megállni a keskeny párkányon, ha gyertyaegyenesen, háttal és fejjel egészen a falhoz simulva, a lábakat kifeszítve áll az ember... És természetesen, nagyon fontos: az egyensúlyt tartani... Mozogni?... Az is lehetséges, persze, de csak lassan, a legnagyobb óvatossággal. Előbb a talppal, aztán a sarokkal, aztán újból a talppal... Tudta, hogy a szíj elég biztonságban tartja, mégis némi izgatottságot érzett.

Apránként, milliméterenként húzódott tovább, a szíj teljes hosszáig...

Miért ne lehetne megpróbálni szíj nélkül is?... Csak persze, egyetlen másodpercre..., csak megpróbálni... Óvatosan kinyújtotta karját és kiakasztotta a szíjat. Kissé erősebben dobogott a szíve, és a tengerész ablaktisztítónak nagy kalandokhoz szokott természetén is hirtelen bizonyos félelem lett úrrá. Legfontosabb dolog: az egyensúlyt és az önuralmat el nem veszíteni! — biztatta önmagát. Miután néhány pillanatig nyugodtan, mozdulatlanul állt, arra gondolt, tovább kellene mennie. Ha nem is egészen a másik ablakig, de egy kicsit tovább... Nem, mégsem..., ez túlságosan kockázatos! Az erős feszítéstől ebben a pillanatban hirtelen fáradtságot érzett az izmaiban. Karját ismét kinyújtotta, óvatosan, hogy a szíjat viszszaakassza, amikor észrevette, hogy a szemben levő felhőkarcoló egyik ablakában megjelent egy fej — aztán egy másikat, egy harmadikat pillantott meg... Az ablakok tele voltak arcokkal, főként női arcokkal. Félelem, rettegés, kíváncsiság a szemekben...

Eleinte tetszett is ez Villynek — hogy az ablakokból kíváncsi szemek nézik —, és ezen szinte felbátorodott. Megpróbált még tovább nyomulni a párkányon. Csak egy lábfejnyit..., még egyet..., még egyet... Most elég! Ismét kinyújtotta karját a szíjjal, de — hirtelen elsápadt, arca eltorzult — a kampó most már nem érte el a fali horgot. Még tovább kell tehát mennie, vagy vissza, a másik ablakhoz!

Óvatosan elfordította fejét, előbb jobbra, majd balra, de félelemmel állapította meg, hogy a távolság mindkét ablakig körülbelül azonos. Óvatos, mély lélegzetet vett, aztán lábizmainak teljes megfeszítésével kísérletet tett, hogy egyet lépjen tovább, balra. Most már a kíváncsiskodó tekintetek idegesítették. Nyugalom! Nyugalom! — mondogatta magában. Fő dolog: az egyensúlyt megtartani!

De valamivel nem számolt: lábizmainak legkisebb elernyedése biztonságának elvesztését jelentené, felső teste előre bukna, le, a szakadékba... Már észrevehető volt a feszítés, lábai hirtelen fáradtak lettek, mintha egész nap hegyet mászott volna. Aztán gyenge remegést érzett jobb lábikrájában. Aggódva pillantott bal felé, az ablakig még körülbelül egy méternyi távolság volt. De ez a távolság végtelennek tűnt: minden centiméter egy kilométernek... Testét elöntötte a verejték. Gyorsabban! Gyorsabban!

— Ó!... — felnyögött a növekvő fájdalomtól, és fogai a rémülettől összekocódtak. Görcs! A jobb lábában! A lábikra megmerevedett, kőkemény lett! Villy elsápadt, olyan lett, mint a fal, amelynek támaszkodott..., és most, amióta ezt az ablaktisztítási munkát végezte, először, megszédítette a magasság, amit azelőtt soha, észre sem vett. Szédítette a huszonhat emelet...

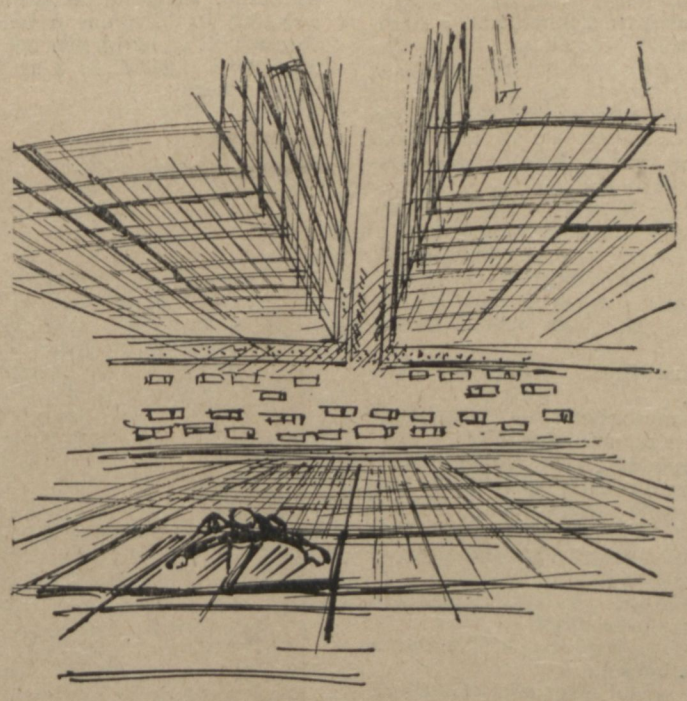

Cs. Patai Mihály rajzai

Most már csak egyik lábán állt teljes súlyával, a másikat pihentette, és úgy tűnt, mintha az épületek inognának, miként a hajóárboc a hullámverésben...

Száját kitátotta, görcsösen, nehezen szedte a levegőt, körmeit ösztönösen vájta a fal alig látható szemölcseibe. Széttárt karjával, hátraszegett fejjel úgy tűnt, mintha a falra lenne feszítve...

Az egyik ablakból hisztérikus sikoly hallatszott, a többi ablakból — mellette, fölötte, alatta, szemben vele — izgatott beszéd foszlányai, és mindenhonnan kíváncsi és aggódó szemek figyelték és nézték őt, az embert a párkányon... Így múlt el néhány másodperc, és a görcs egyre erősebben fogta a lábát. Nincs több erő! Halálfélelemmel csukta be szemét, de így, sötétségben állni a szakadék fölött, még borzalmasabb volt. Kinyitotta ismét a szemét, és ebben a pillanatban emberfeletti akarattal és erővel — amely csak a halál közelében jelentkezik — legyőzte fájdalmait, a remegést és a görcsöt, vonszolta magát ismét, tovább, milliméterről milliméterre, hörgött, lihegett, csorgott róla a hideg verejték. Kétségbeesetten, egyre erősebben vájta körmeit a falba, ujjai nyomán piros csík maradt a szürke falon...

Már annyira megközelítette az ablakot, hogy kinyújtott karral elérhette a kampót. De ehhez bal kezével el kellett volna engednie a falat, s ezt nem tehette, Szinte már csak ezzel tartotta egyensúlyát, ez adta számára az egyetlen biztonságot e pillanatokban. Folytatta emberfeletti próbálkozásait, hogy még jobban megközelítse az ablakot, ahol egy férfi, eltorzult arccal, azon fáradozott, hogy egy bottal elérje Villy szíját és őt az ablakhoz húzza.

— Még..., még egy keveset! még, még! — hallotta, szinte önkívületben a biztatást... — Végre! Sikerült!

Az idegen remegő kézzel akasztotta szíját a horogra. — Megvan! kiáltotta, és ebben a pillanatban Villy lecsúszott a párkányról. Sikoltás hallatszott, és Villy, az ablakmosó, ott függött a szakadék fölött, eszméletlenül, mint valami élettelen bábú, az ég és föld között...

Nem érezte, hogyan húzták be az ablakon, hogyan locsolták fel jéghideg vízzel. De amikor szemét kinyitotta, dühös arcokat pillantott meg maga körül, és szitkozódásokat hallott... Ezek az emberek nem bocsátották meg neki azokat a perceket, amelyekben az ő életéért kellett aggódniok. És egy órán belül kézhez kapta felmondólevelét...

Ford. **Antalfy István**

Simonyi Imre:

LECKEMONDÁS

a világ legnagyobb törpéjévé nőttem
a világ legkisebb óriásai között

s most itt ülök az utolsó padban
plusz-mínusz előjellel
pedig tanár úr kérem én készültem

komolyan mondom hogy készültem!
tisztességből becsületből költőségből
lírából komédiából tragédiából
emberségből, magyarságból európaiságból
nyomorból szerelemből elhagyatottságból
egyszóval életből és halálból
s mindezek ellenére
most mégis itt ülök az utolsó padban

pedig
a történelemből még ma is emlékszem
nagy és intelmes leckékre
miszerint:
egyrészt vannak az árulók
másrészt vannak akiket elárult a haza —

s ugye hogy a matematikai alapműveletek egyike
valahogy így hangzik:
néhány méter alattomosság a tettekben
+ pár kiló tapló a szívkamrában
+ több liter állott víz az agytekervényeken
= biztonságos élet

és én szorgalmas is vagyok tanár úr kérem
hiszen tetszik látni hogy
geográfiából — különórában —
épp most mérem be magam
a déli szélesség az északi hosszúság
és a mindenirányú elárultság szövevényes vonalain
tessék nézni épp most számítom ki tanár úr kérem
a kétely és reménység fokait
az esély s az esélytelenség perceit
a legyőzött küzdelmek örökkének tűnő másodperceit:
hogy mennyire is fekszem pillanatnyilag
a lét nyugodalmasabb pontjaitól

s tessék elhinni hogy a hőtanban is járatos vagyok
s ha akarnám megmondhatnám
hogy mennyire — s hogy mitől —
szállott a fagypont alá
annak a lánynak érzelmi higanyszála —

viszont az igaz tanár úr kérem hogy a
biológiában vegytanban gastronómiában
meglehetősen járatlan vagyok
mivel a hagymásrostélyost mindég más ette meg
s a rizlinget mindég elitták előlem
pedig azt a rostélyost
én még borjúkorából ismerem
hisz öregapám nevelte a bődi szálláson
s azt a rizlinget az első szeretőm taposta még
tölgyfakádban felémjárású lábbal
ott a pankotai szőlőhegyen.

de én megígérem tanár úr
hogy mindent bepótolok
(csak az arra-kitanult tudós urak
ne vonnának folyton gyököt az önbizalmamból
ne szoroznának be egyre valami névtelen
de névre szóló szorongással
ne adnának hozzám állandóan
annyi könnyeken túli szomorúságot
— akkor majd meg tetszene látni tanár úr kérem)

de bármi történt is én mégis készülök
én egyre készülök
és tessék elhinni hogy nem anarchia ez
hanem sugaras-sihederes optimizmus
ahogyan én így negyven felé még mindég
valami kézszorításra vagy mire készülök

és egy napon majd
pótvizsgára jelentkezem
innét az utolsó padból
ahol a világ legkisebb óriásává zsugorodtam
a világ legnagyobbra nőtt törpéi mögött

Visontay Ernő:

UGYANÚGY ÉS UGYANOTT

Az út lapul és bújik a fák alatt
ugyanúgy és ugyanott,
a tört kavics ropog és a kőkereszt
szenvtelen, egy holt mosolyt mereszt
felém, míg csendben hallgatom,
hogyan hal el a hosszú fütty,
a jel, hogy megjött a gyorsvonat,
mely tegnap is így hozott nekem,
konokon, feketén, füstölön,
és így hoz majd holnap is, de most
üres a lombfüzér, a zöld lugas,
mely a házaktól az állomásig ér,
s nem villan a jól ismert fodor,
szoknyád szegélye, nem libben át
a kertkapun, míg nevet a kis bokor
s a délelőtti nap cinkosként felragyog,
csak a perc rohan,
és a holnap még messze van,
egy furcsa, szorongó fájdalom
lopakszik át a megürült csarnokon,
hogy csak áll és közönnyel hallgat ott,
nem érzi, mily édes a pillanat,
ha benne vagy, s hogy fáj,
ha magamra hagysz — mindegy neki
kőhomlokát a szélnek veti,
vár, ha jössz,
és nem vár, ha elmaradsz.

SIPKAY BARNA:

A VÁRATLAN KALAND

Rengeteg ideje volt. Csak másfél óra múlva fut be a másik vonat, ahová át kell majd gyúrnia magát. A pályaudvar füstös, sárga fényektől vakult, és minden csupa víz. Most is szemergett a kora tavaszi eső.

Bosszankodva bámult a nő után, miközben úgy harapta a csokoládét, mint máskor a kenyeret. Ez a nő izgatta, dehát már hiába, eltűnt a férje karján a sokadalomban. Más volt ez a nő, mint munkatársnői a nyomdában. Azokat sokszor már unta is. Tudta, melyik lusta, melyik rafinált, melyik eszik sokat és melyik mosdik úgy, mint a macska. Együttvéve kellemes társaság, dehát mégis csak munkatársak, akiken folyt olykor még az izzadtság is, ha a nyári nap hevítette a műhely széles ablakait. Ez a nő puha volt, arca tiszta még a fülke gőzében is, és ruhája ismeretlen, szép testet sejtetett.

Sose látja többet.

Másfél óra várakozás, aztán háromnegyed órai utazás, tovább. S egy másik vizes állomáson ott várja Ági.

Nem vágyakozott túlságosan.

Mióta Ági elköltözött, s nem találkoznak a nap minden órájában a munkahelyen, kevesebbszer jut eszébe. Hiányzik, igaz; főként nagy határozottsága. Ági mellett nem kellett töprengeni semmin.

De ez a nő más volt. A szeme olyan dolgokat ígért, amiket az Ágié egyszer sem. A keze selymes, nem vörös és nem töredezett. Elképzelte, amint ezek az ujjak végigsimogatják az arcát.

És mennyi nő van a világon, akiket még nem ismer!

Itt is ment egy. Alacsony, szőke falat, magas sarkú cipőben. Jó meleg lehet a teste, és tiszta, a kabát alatt. Kint pedig a ronda, nedves hideg.

Egyszer meg kellene próbálni valamelyik ismeretlent. Minden férfinak akad kalandja, ha eléri a húszéves kort, csak neki nem volt soha. Hányszor hazudta pedig! De valami mindig visszatartotta. Most is titkon megkönnyebbült, hogy azzal a nővel nem lett semmi a dologból.

Harapta a csokoládét, és megfordult.

Sápadt, csinos arc vált ki mellette a homályból, s aztán ismét eltűnt, s csak a pályaudvar ezer sárga pislogó fénye cikázott a szemébe. Utána nézett.

Zöld kabátka, magas, formás lábszár. A hosszú haj ráolvadt hátul a kabátra. Milyen madonnás arca volt!

Egy ilyen kellene egyszer. Valami más érzés! Nő, akit imádni lehet, aki olyan könnyű és légies, mint a filmeken. A teste csak ölelésre van, talán nem is eszik, és minden szava, akár a dal.

Egyszóval: nem olyan, mint a lányok a nyomdában.

Nem visít élesen, ha kacag, nem csap a fenekére, nem eszi tele magát, ha kedvenc ételét kapja az üzemi konyhán, nem ásít akkorát, hogy benyeli az előtte állót. És nem mond ilyet sem: Most már kopj le mellőlem.

Hanem csak sétál szelíden, mint ez, hosszú haját fésülni sem kell, olyan természetesen áll mindig, és ha megszólal, az ember csodálkozik, milyen okos, jó és szép.

Elébe került a nőnek.

Az ránézett, de mintha ő ott se lett volna, nem állt meg a pillantása. Mély, messzenéző szemén megcsillant a csarnok egy lámpájának fénye. Vékony arca valóságosan fehér volt.

Aztán elmentek egymás mellett.

Gyenge illat lebbent utána, meleg, szagos otthont idézve.

Türelmetlenül megfordult és ismét eléje került. Megállt, úgy várta, amint közeledett sétálva. Várta és nézte.

— Uram, hány óra lehet? — kérdezte a nő hirtelen.

Annyi bizalom, ártatlan tisztelet érződött a hangján, hogy ő megzavarodva kapta el róla tekintetét. Karórájára pillantott. és elfelejtett válaszolni.

— Van már hét óra? — hallotta az új kérdést.

— Hogyne, hét. Azazhogy tíz perc múlva hét.

— Köszönöm.

Most jól megkapta. Kellett neki ilyen szemtelenül néznie. És milyen kedves hangja van a nőnek!

Az a pavilonhoz sétált, és valamit vásárolt. Zöld kabátja most élesen elvált a sötét háttérből. De sokkal kevesebben is járkáltak a peronon.

Ez az a nő.

Ez az, akit még nem ismer. Az ismeretlen nő. A titokzatos. A tiszta, okos, szép ismeretlen. Bizonyosan asszony ez is, és az urát várja. Aztán megcsókolják egymást és kart karba fűzve kimennek a városba. És ő tovább utazik Ágihoz. Ági rámosolyog és hangosan ezt mondja: Szervusz! Megjöttél?

A pavilonhoz sétált. Épp akkor fordult vissza a nő. Egymásra néztek.

— Vár valakit? — kérdezte rekedtes, erőltetett hangon.

A nő csodálkozott, de válaszolt.

— Persze.

— Talán azt a vonatot, amelyikkel én tovább megyek.

Most elmaradt a válasz, a zöld kabát eltávolodott lesütött szemének látóköréből.

Megsértődött. Így nem is lehet ismerkedni! Kinek gondolhatja, hogy egyáltalán próbálkozik? De legalább tíz percet beszélgethetnének! Hogy ne legyen olyan ismeretlen. Hogy tudja ezentúl: ilyen.

Most már nem ment utána. Megvárta, míg visszafelé nem jön.

A nő megállt előtte, a peron szélén és a távolba nézett. Ott szokott füstölni a vonat, a messziben, ha jön. De még korán volt.

Aztán megfordult és ismét egymásra néztek.

Ő tudta, hogy szemrevaló férfi. Tudta, hogy haja, bár csapzott egy kicsit, de sűrű tincsekben hull a homlokára, erős, szőke csigákban, mint egy sapka. S hogy éles metszésű szemén gyakran megakad a lányok szeme. Ezt a női tekintetet ismerte már, ahogyan most ránéztek. Tetszik a nőnek. De ez nem olyan nő, mint akiket ismer. Lehet, hogy egészen mást gondol magában.

— Hideg van — mondta a nő, talán engesztelően, hogy az előbb nem válaszolt.

Három perc múlva az étteremben ültek.

Nem akart hinni a szemének. Szerencse, hogy hatszáz forint lapul a pénztárcájában. Jöhet, ami jön, nem esik kétségbe. De bár jönne!

— Ilonka, nem éhes? — faggatta a pohár likőr után.

— Itt akar vacsorázni? — mosolyogta meg a nő. — Itt nem tudnak főzni.

A fiú meglepődött. Volt ebben valami bántó. Miért mondja ezt? Talán mégis hajlandó lenne vele vacsorázni, valahol másutt?

— Hát hol? — kérdezte közömbösen, de belül éles figyelemmel.

A nő mosolyogva hallgatott, kutatva nézte. Aztán közelebb hajolt.

— Ha lenne ideje, bent van a városban a Töltöttkáposzta kocsma.

Aztán, látva a fiú arcának változását, megbánva húzódott vissza.

— Persze, az elég messze van, és maga nemsokára vonatra ül.

A fiú gondolkozva forgatta üres poharát. Vajon, ki lehet ez a nő? Miért ilyen kedves? És ha esetleg olyan, akkor miért sértődik meg? De jó lenne igazában megismerni. A saját otthonában. Vajon, hogyan nevet? És hagyná-e magát megcsókolni? Vagy talán éppen azért...?

— És... ha nem mennék el, csak a következő vonattal?

— Nem tudom — felelt a nő komolyan, lassan. — Talán jó lenne, talán rossz.

— Miért lenne jó?

— Mert olyan szomorú vagyok.

— Miért szomorú?

— Nem jött el... — mondta halkan a nő, és igazi könny csillant meg a szemében.

Kicsit hallgattak.

A nő megint mosolygott.

— Tudtam, hogy nem jön. Mindegy. Ne gondoljunk rá. Maga éhes, rendeljen vacsorát, én pedig egy pohár szódavizet kérek.

Ez döntött.

Pár perc múlva kint sétáltak az utcán, a város felé.

Valósággal kongott az utca. Szürke, füstös falak alatt kacsáztak a pocsolyákban, amelyek megültek az aszfalt mélyedésein. Árva utcai lámpák mélyítették az udvarokról ásító sötétséget, s a szemerkélő eső csendesen hullott a lámpák fényudvarában. A levegőben most még inkább érzett a gyárak vastag füstje, mint máskor.

— Kit várt tulajdonképpen? — firtatta a fiú.

— Hosszú.

— Nem baj.

— Itt árulják a világ legjobb csokoládéját — mutatott egy éjszakába merült üzlet ablakára a nő.

— És miért nem jött el, ha várta? — Titokban felmerült előtte Ági arca.

— Nem jött el, mert gyáva!

— Ugyan.

— Attól fél, hogy el kell vennie feleségül.

A szavak a csendben kellemetlenül valóságosak voltak. Ezt mindketten érezték. Nagy pocsolyákat kerülgettek.

— Szeretik egymást? — kérdezte a fiú, lohadó lelkesedéssel.

A nő vállat vont.

— Most már nem is tudom. Talán nem. Lehet egy gyávát szeretni?

Mit válaszoljon? Semmit sem felelt.

— Utálatos kis város, ugye? Volt már itt?

— Nem. Sosem.

— Büdös a levegője. És az emberek örökösen pletykálnak, mint falun. Ha bennünket együtt meglátnak a kocsmában, holnap biztosan engem is kikezdenek.

— Hát akkor ne menjünk oda — mondta kedvetlenül a fiú.

Kezdte bánni az egészet. A következő vonat éjfél tájon indult. Ági már nem várja, hova is megy éjfélkor. És itt ugyan, mi következhet még? Lopva a nőt vizsgálgatta. Ez lenne az az ismeretlen? A kívánatos? Hisz ez egy sajnálnivaló nő, semmi több. Szürke kis egér. Hova mennek most? Miért? Mi célja vele? És mit akar tőle e nő? Igen: mit akar a nő tőle?

— De maga éhes — felelt a nő szelíden.

— Nem vagyok éhes.

— Komolyan nem éhes?

— Nem. De ha nem a kocsmába megyünk, akkor hová mehetünk? — Cuppogott a víz. A válasz késett. S ez egyre érdekesebb lett. Világos kirakatablak duplázta fényét a vizes aszfalton.

— A kocsma — mondta egyszerűen a nő.

Megálltak, vagy húsz méternyire. Álltak és egymást nézték.

— És... ha nem oda megyünk, akkor hová? — kérdezte most már izgatottan a fiú.

— Nem lakunk valami fényes helyen. Az anyám, meg a nővérem van otthon. Kitűnő feketét tud főzni a nővérem.

Most már mindegy. Egy mama és egy nővér nem túlságosan csábító, de ha más nincs, hát legyen. Illetve még visszafordulhatna. Megállt, de akkor a nő rámosolygott, és bizalmasan belekarolt. Olyan furcsa volt ez az idegen nő, amint karolja. Furcsa és ingerlő. És a szeme..., a szeme ígért valamit.

Elmaradt az aszfalt. Igazi sár következett. Aztán egy fehérre meszelt ház, ócska palánkkal. Vizes, hideg kilincs. Apró ablakok.

— Itt vagyunk — suttogta a nő, és amint beléptek, hirtelen megölelte, futólag érintve ajkát, s gyorsan előresietett.

Ez már kaland..., kaland! — dobolt fel benne a szív. Izgató, érdekes nő, aki sehogysem illik ebbe a szegényes környezetbe. Mi lehet emögött?

A mama kedvesen fogadta. Apróka, száraz öregasszony volt, és cseppet sem csodálkozott. A lakás kicsi, régi bútorokkal, amelyek valaha nagyobb és jobb ház szobáiban álltak. A lány vidáman igazította el, hova üljön bent, a kályha mellé, hova tegye le kabátját, bőröndjét, és törülközőt is hozott, hogy haját szárazra dörzsölje. Mindezt cinkos mosollyal.

— Így élünk — tárta szét a kezét a mama —, mióta a férjem nincs velünk! Azt mondják, a szegénység nem szégyen, csak kellemetlen.

Zavarban volt. Idegen lakásban ül, este, és még be sem mutatkozott. A nő kabát nélkül vékonyabb, de nagyon csinos. Amint hajladozik, hosszú lábszárai kívánatosan magasodnak a cipőből.

— És ő hol van? — kérdezte ostobán.

A mama csak legyintett, és kiment.

— Elintézték, tudod — mondta halkan a lány, egyszerre tegezésre fordítva a szót. — Kit nem intéznek el a mai világban?

— Miért tegező a nő? Váratlanul érte, megdöbbent. Hát mégis, olyan lenne? Persze, nem is lehet más. Mit keresne akkor itt? Dehát az anya... és ez a lakás..., és mit is mondott?

— Hát hol van az apja tulajdonképpen?

— Az enyém? Hol lenne. Börtönben.

Jeges hullám.

— Börtönben... — hajlott ültében előre. — Hogy lehet az?

A lány a tükör előtt fésülködött. Tehát szokott fésülködni — gondolta mellékesen.

— Hogy lehet az? — csúfolta őt. — Kit nem csuknak le e z e k?

— Kik?

— Kik. Ugyan, kik.

Most már értette. A lány visszapillantott, nem mondott-e túl erőset.

— És miért ül?

Csattanás a tükör előtt. A fésűt ledobta. Ruhán suroló tenyér. Aztán közeledő cipőkopogás.

— Mert becsületesen próbált megélni. Nem hiszed? Használt műszaki cikk kereskedése volt az apámnak, rádiót, lemezjátszót, kerékpárt, motort vett, kijavította, aztán eladta.

— No, ne tréfáljon — mondta szárazon a fiú. — Ezért nem csuknak le senkit.

— Te ezt nem érted. Olyan fiatal vagy — ült mellé a fotel karfájára a lány és simogatni kezdte a fiú haját. — Szép hajad van.

Elvonta a fejét. Felállt. Cigarettára gyújtott.

— Jól jövedelmezett a bolt?

— Hát ment valahogy. Tudod, éppen ez volt a baj, hogy ketten is dolgoztak neki, amit állítólag nem szabad. De mondd: ha ő dolgozik, akkor ki szerzi az ócska motorokat, rádiókat? Ki adja tovább? Egyedül ezt lehetetlen. És az a másik két ember legalább keresett mellette.

— Szóval, ez volt a baj.

— Hát persze. Minden baj ebben a demokráciában. De miért álltál fel? Haragszol, hogy tegezlek? Ne haragudj. Azt hittem, így szereted. Manapság a fiatalok rögtön tegezik egymást.

A nyelvén volt, hogy kimondja: mi nem vagyunk egyforma idősök. A lány valóban legalább hat esztendővel előtte járt már.

Keserű szájízzel ácsorgott a kályha előtt. Szóval, becseppent egy börtöntöltelék házába. Akinek a lánya se lehet jobb cégér. Ezért valóság ez az egész: hogy itt van. Órájára pillantott. Most indul a mozdony. Ági most készülődik. És ő itt van.

Dühösen fordult a nőhöz.

— És most mire várjak?

Kíméletlen volt. A lány szomorúan lehajtotta fejét. Csend lett.

Ezt azért nem kellett volna. Ez sok. A fene ismeri ki magát.

— Akar egy feketét? — kérdezte aztán a lány, halkan.

— Kérek.

— Addig megmutatom a családi fényképeket. — S tényleg hozta is. Útközben kinyitotta az albumot. — Ez itt apám!

Magas, fekete férfi, bajusszal. Komoly, könnyzacskói lógnak, szája kíméletlen és vaskos. Azonnal el tudta képzelni a kóclerájba, az ócska holmik közé, olajos kézzel, munka közben. Energikus ember, ismeri ezt a fajtát. Ilyen volt valamikor a házigazdája is, akitől semmit sem lehetett csinálni az udvaron, rögtön jött a bottal. S ha kenyérre nem is jutott, a házbért bevasalta.

Annyira belemerült a képekbe, hogy észre sem vette, amikor a lány kiment.

A régi képek. Virágos udvaron ül a család. Ugyanez az apa, de a mama karján még a kislány. A ház nagy és szép. A papa mosolyog. A bajusz fekete. A könnyzacskó akkor is lóg.

Ez egy budapesti utcán készült. Autóból intenek ki, de a kocsi olyan régi típus, hogy nevetni kell. Persze, ez a kép jó harmincéves.

Egy mai.

Két lány, az apa és az anya. Az egyik lány Ilonka, a másik, úgy látszik, a nővére. Hasonlítanak, de a másik kövér. Érdekes,

Kiss Lajos:

AZ ELSŐ KÖTET UTÁN

(Fenákel Judit novelláiról)

A szegedi olvasók jól ismerik Fenákel Judit novelláit. Első terméseit kötetben is összegyűjtötte. S azóta is rendszeresen jelentkezik hol a szegedi újságokban, hol pedig a budapesti folyóiratokban. Ezzel is mintegy azt bizonyítva, hogy számára az irodalom nem fiatalkori szellemi kaland. Nem holmi kiruccanás, ahonét vissza akar térni az élet mindennapi keretei közé, miután emlékeket gyűjtött vagy végképp csalódott megkezdett vállalkozásában. A Szegeden kiadott »Két utca lakója« c. novellás kötetét a kritika csendes türelemmel fogadta. S az olvasók is hasonlóképpen. Az ilyenfajta fogadtatásból a kezdő írók nem mindig jót olvasnak ki. Főleg a kísérletező nők többsége. A főzőkanálhoz való visszatérítés tapintatos gesztusaként fogják fel. Pedig az ilyen fogadtatás nem mindig eltanácsolás. Mindössze az a természetes hullámverés, amelyet szellemi életünkben a feltűnő fiatal író előidézni képes. Azt hiszem, Fenákel Judit helyesen értelmezi első kötetének gyenge visszhangú fogadtatását. Nem sompolyog vissza a katedrához és a főzőkanálhoz, hanem új elszántsággal lendületét próbálja fokozni, hogy a felkavart hullámok láthatóbbak legyenek. És a moraj hallhatóbb, hogy visszaverődhessék.

A »Két utca lakója«-ról általában az az olvasók véleménye, hogy tematikában, mesében nem elég érdekes, nem elég fordulatos. A kritika pedig elsősorban a szemléleti és formai újszerűséget hiányolja. Egyesek kompozícióinak egyszerűségét, pontos, de kevés árnyalatú stílusát iskolás eszköznek tekintik. Tehát megtanult és megtanulható fogásoknak. Akik pedig irodalomtörténeti előzményekhez kapcsolják: a századforduló novellairodalmát emlegetik. Nem kétséges: a »Két utca lakója«-ban kísért egyfajta formai konzervativizmus. De semmiféleképpen sem tudatos rossz hagyományfolytatásról van szó. S nem a századvég középszerű ízlésének rehabilitálásáról. Hanem egy erősen racionalista látású kezdő író kompozíció- és formateremtő kísérletéről. S mivel elsősorban mértéktartásra és pontosságra törekszik: jobban bízik az iskolás konvenciókban, mint a saját formafantáziájában. S ez még korántsem jelenti azt, hogy valamiféle szellemi és ízlésbeli rokonságban lenne a 60 évvel ezelőtti spekulatív novellairodalommal. Azzal a művészileg középszerű, de praktikus értelemben rendkívül okos irodalommal, amit Herczeg Ferenc reprezentált. Ezt a hasonlóságot azért kell tagadnunk, mert Fenákel Judit írásai eszmeileg és tartalmilag maiak, igazán modernek. És így formakísérletei sem lehetnek a jelentől idegenek. Bizonyos általánosabb hasonlóság kapcsolhatja irodalmunknak ehhez a korszakához, de Fenákel Judit a mához beszél. Nemcsak amit mond — valljuk be őszintén —, az, ahogyan mondja — se idegen tőlünk. A mi nyelvünk. A mi gondolataink és érzéseink formája. Tehát jó nyelven beszél, csak nem elég jól. De erről majd később. Közelítsük meg írásait először talán a tartalmi kérdések felől.

Fenákel Judit nem érdekes és fordulatos mesélő. De éles és eleven szemű embermegfigyelő. És ez fontosabb írói erény. Már a »Két utca lakója« c. kötete tele van igazi írói figurákkal. A gyér meséből néha igen magasan kiemelkednek a kitűnően meglátott és megrajzolt alakok. Óvatos stiliszta, de rendkívül merész jellemfestő. Fantáziája embereinek megrajzolásakor bont igazán szárnyakat. Itt is elsősorban, amikor belső életüket követi. Mi megy végbe Fodor Jánosnéban, a szűkszavú, mogorva házmesternében, amikor kislánya titokban elviszi a család féltve őrzött tányér pogácsáját az iskolai zsúrra? Talán megsejteni könnyebb, mint hibátlanul bemutatni. Fenákel Juditnak sikerült. Az asszony megérti a kislányt. De a maga módján. Ami végbemegy benne szinte láthatatlan. A megértés a külső magatartás ellentmondásán át tükröződik. Ezzel igazán hitelessé válik a típus. Mintegy elevenen elénk állítja. De idézzük magát a befejező részt: »S akkor az anyjuk dagadt lába megindult a konyhaszekrény felé. Nem szólt egy árva szót sem, csak elővette a kistányért, amin két sikertelen pogácsa várta a maradékok sorsát. Letette a tányért Eszti rázkódó válla mellé. Aztán sietve megfordult és rámordult a kisebbekre. — Na mit bámultok itt? Takarodjatok aludni, egy-kettő!« — Ebben a kötetében még embereinek többsége értelmiségi vagy kispolgári típus. De hiszen ez érthető is. A fiatal pedagógus-írónő valójában csak őket ismerhette. De ezekbe igazán jól belenézett. Ha a »Boldogság«, a »Bonyolult ügy«, a »Forrófejűek«, »Az üldözött«, »A svihák«, a »Vásár« és a »Mindenféle emberek« c. novelláinak meséje és cselekménye nem is hatnak rám mindig újszerűen, de alakjai mind külön életet élnek. Pszichológiai érdeklődése nem elvont. A cselekvő embert és szándékát akarja megvilágítani. Egyelőre az erősebb fény magára az emberre esik. De azt hiszem, hogy az igazi írónak mindig könnyebb eljutni az embertől a dolgokhoz és a viszonyokhoz, mint fordítva. A rossz írót pedig mi jellemzi leginkább? Talán az, hogy az érdekes dolgok és mese csapdájába esik. S innét képtelen eltalálni az emberhez. A »Két utca lakója« mai, eleven típusok ígéretes arcképcsarnoka. Még nem kitűnő novellák gyűjteménye. De kitűnő novellafigurák találkozóhelye. Azt hiszem, hogy Fenákel Judit első novellás kötete már csak azért is nagyobb figyelmet érdemel, mert kísérlet a lélektanilag elmélyültebb, újfajta realista ábrázolásra.

Kötetében igen sok az ún. negatív figura. A szülők a »Két utca lakója«-ban, a »Boldogság« emberi bizalommal visszaélő vagányai, az egzaltált »Forrófejűek«, »Az üldözött« diákalakjai, »A svihák«, a »Vásár« romlott cinikusai vagy a »Mindenféle emberek« mindenre elszánt aljasai — kivétel nélkül negatív figurák. És itt van a »Bonyolult ügy«. Ha szereplői nem is negatívok, de legalább olyan bonyolultak, mint maga az ügy. S ezek után mondhatjuk-e, hogy a kötet túlmegy a leleplező realizmuson? Igen. De vajon ez a sok negatív figura nem szavaz állításuk ellen? Azt hiszem, hogy a szocialista irodalomnak az alakok jellegénél és tartalmánál fontosabb ismérve az egész ábrázolás pozitív szocialista szándéka. A polgári realizmus a kritikát tulajdonképpen eszköznek és célnak is tekintette egyszerre. A szocialista irodalom csak eszköznek. A leleplező kritika eredménye mindig negatív, mert képtelen túlmenni a dolgok ellentmondásain. A szocialista kritika eredménye mindig pozitív, mert képes túllátni a feltárt ellentmondásokon. A lényeges mindig az, hogy az író milyen távolabbi cél érdekében bírál. Ez rányomja bélyegét kritikájának módszerére és jellegére. Ezért nem élhet ma a régi értelemben tovább a polgári realizmus. És ezért nem azonosítható a kritika örök jogával élő szocialista irodalom — még akkor sem, ha csak bírál — a kritikai realizmussal. De ugyanakkor, amikor az effajta irodalom jogosságát elismerjük, bizonyos buktatókra is figyelmeztetnünk kell. Ez pedig az élet egyoldalú kritikai szemlélete. Az ilyen tendencia igen veszélyes, mert írói látástorzuláshoz vezet. Művészileg ábrázolhatatlannak minősíti a valóság pozitív elemeit. Ez hamis esztétikai okoskodás eredménye. Valójában az igazság az, hogy a modern epikai ábrázolás az élet teljes képének megrajzolására törekszik. Ebben a szocialista irodalom követi a polgári realizmust. Ha ez így van, akkor az új irodalomnak át kell fognia az egyre kiteljesedő szocialista valóságot. Ez pedig tisztán kritikai eljárással nem lehetséges. Azt hiszem, Fenákel Juditnak is érdemes ezen elgondolkoznia.

A kötet megjelenése óta született írásai azt mutatják, hogy tanult a kritikából. Akar változni és fejlődni. És mondjuk meg: tud is. Az első, ami szembetűnik, a tematikai változás. Üzembe ment dolgozni, hogy szélesítse írói világát. Szerencsés útja volt: nemcsak témára, élményre talált. Az »Önéletrajz«, az »Elkésett szerelem« problémáit nem penzumszerűen oldotta meg; művészileg. Az előzőekhez képest szokatlan és hirtelenjött témák. Feldolgozásukat nem hamarkodta el. Megkereste bennük azokat a vonatkozásokat, amelyek megragadhatták írói érdeklődését. És ezeket ismét az alakokban találta meg. Elsősorban belső életükben. Pontosabban: életüknek azokban a körülményeiben, amelyekben jellemzően és tipikusan kifejezik magukat. Az »Elkésett szerelem« majdnem minden bekezdésében így kicsinyíti novellájának meséjét: »Megszokott história, elkoptatott szavak...« Ezzel mintegy formailag is utalni akar arra, hogy nem a szimpla mese a legfontosabb, hanem a tipikus emberi tartalom, ami annak közegében jelentkezik. Az »Önéletrajz« c. írása talán még jobb példa ennek igazolására. Sokan azt kérdezték: mit akar ebben a novellában mondani. A cselekmény valóban nem zárja le megnyugtatóan. De a lélektani lezárás teljes. Egy deformált lélek tántorgását mutatja be. Ez az életrajz nemcsak egyik alakjának kitűnő önjellemzése. Az egyensúlyvesztést előidéző meszszenyúló okokra is fényt vet. Tehát nemcsak állapotot tükröz, hanem folyamatot. Ezért lehet realista igénye az effajta ábrázolásnak is.

Újabb kísérleteinek egyik legértékesebb darabja az ez évi Kortárs márciusi számában megjelent »Az élet vidám dolog« c. novellája. Úgy érzem, hogy a jellemek belső élete és a cselekmény itt valóban kezd már szerves egységbe szövődni. Ami nemcsak írásainak realista hitelességét fogja növelni, hanem művészi érdekességét is. Nemcsak esztétikai értékét, közönséghatását is. És ez az írónak sohasem lehet közömbös. De figyelemre méltó még ez a novella másért is. Fenákel Juditnak sikerült egy nehéz problémát hibátlanul megoldania. Csak a dogmatikusok és a rossz írók gondolhatják úgy, hogy az osztályellentétek kizárólag nagy társadalmi és világnézeti összeütközések formájában jelentkezhetnek. Fenákel Judit azt mutatja meg, hogy két ember ízléskülönbségében milyen bonyolult módon fejeződik ki két szemben álló osztály ellentéte. A nagygazda lány és a munkás fiatalember a szerelemben csak azért nem képesek igazán egymásra találni, mert emberi igényeik, mindennapi ízlésük más-más irányba fordítja őket. A leány otthagyja osztályát, a fiú pedig üldözötté válik a leány miatt. Tehát látszólag egymásra utaltak lesznek. De csak látszólag. Mert mint férj és feleség is osztályuk »távirányítása alatt állnak« továbbra is. Mindketten saját ízlésük szerint formálják életüket. Azaz: egymás ellen. Talán ez ma már nem minden esetben történik így. Vannak kivételek is. S a szocializmus erősödésével ezek a kivételek is szaporodnak.

Végezetül térjünk vissza az elején említett formai-kompozíciós kérdésekhez. Nem kétséges, hogy a világos kompozíció követelménye a realista ábrázolásnak. És a stiláris ökonómia s a szabatosság is. Nagy íróink vallomásaiból tudjuk, hogy sokat kertészkedtek: a túlburjánzó nyelvet gyomlálniuk kellett, s a merész fantáziával tervezett kompozíciót egyszerűsíteniük. Szellemük gazdag anyagához mértéket, formát teremtettek. Legtöbbször egyszerű és világos formát. Így redukálták közölhetővé bonyolult és gazdag tartalmaikat. Fenákel Judit jól szerkesztett és jól fogalmazott írásaiban nagyon is szembetűnik valami: a szerkesztettség és a stiláris pontosság. Azt hiszem azért, mert egy kicsit a spekulatív eljárás eredményei. Nem forma- és nyelvfantáziája egyszerűsít, nem a bőséget redukálja. Egyelőre még a formát nem teremti: szerkeszt és fogalmaz. Egy kritikus barátom találóan azt mondta Fenákel Juditról, hogy stílusa van már, de nyelve még nincs. Azt hiszem, hogy ez igaz. Tudja, hogy mit hogyan kell kifejeznie. De nem rendelkezik még a forma elemeinek szükséges feleslegével. Azzal a bizonyos redukálható többlettel. Ami végső soron már nemcsak a formaelemek gazdagsága, hanem a fantázia gazdagsága is. De hiszen ez bizonyos mértékig szorgalom, tanulás és tapasztalás kérdése. Mindennek a fordítottjával is találkozhatunk. Azt hiszem, hogy a szegedi Tóth Béla a legjobb ellenpélda. Nyelve van már, de stílusa még nincs. Gazdag forrásai vadvizekké ágaznak-bogaznak. Ezen pedig csak a szabályzó értelem segíthet.

Az az út, amit Fenákel Judit megjárt, a tehetség útja. Tanul és kísérletezik. Ezért joggal bízhatunk abban, hogy új művekkel lepi meg olvasóit, amelyek tehetsége fejlődésének is tükrei lesznek.

Ilonka orra teljesen az apáé. A szeméből is van valami. Nem volt csúnya ember.

Nézte a képeket, s közben elszomorodott. Szerencsétlen család. Az apa börtönben, nem lehet valami rózsás életük. S tehet róla ez a lány, hogy az apja kapzsi módon akart meggazdagodni? Valószínűleg gazdagok voltak a másik világban, s ebben elvesztette a vagyonát. »Osztályellenség« — villant az agyába hirtelen, és elmosolyodott. Ha Pali lenne itt, az ő helyében, a KISZ-titkár, biztosan elhűlne benne a vér. Hülyeség. Jó nő ez az Ilonka, a mama itt van, semmit sem ér az egész. Az egyetlen komoly kalandja életének, és akkor is, pont ilyen szerencsétlen.

Szerencsétlen? Ó nem. Ez a család igen! De ő itt van. És legalább megcsókolgatja ezt a lányt, akinek olyan szép a bőre, és finom a keze, és olyan szomorúan mosolyog.

Amikor megitták a feketét, Ilonka a szekrényhez ment.

— Ne nézz ide — szólt vissza gyengéd hangon, — most át kell öltöznöm.

Persze, hogy odanézett.

Nézte a lányt, szólni nem tudott. Figyelte, mint hullik le a kombiné, mint tekereg az izom a lány vállán, hátán, hogyan takarja el mellét, mosolyogva és diszkréten.

— Miért nézel?

— De szép vagy... — mondta őszintén, és felállt. Odasietett.

A lány maga elé kapta pongyoláját. Komolyan nézett a szemébe:

— Most menj vissza szépen, és ülj le. Bejöhet anyám.

Megcsókolta a lány vállát. Illatos és sima volt. Aztán engedelmesen visszaült a helyére. De forrt, reszketett.

— Ha ismernéd apát — mondta öltözködés közben a lány —, biztosan nem gondolnál róla furcsákat, hogy börtönben ül. Tudod, a régi világban nem volt szégyen, ha valaki meg tudott gazdagodni.

Minek ezt kérdezni? Kit érdekel most a börtön? A pongyola gyorsan rásiklott a fehér testre. Túl gyorsan.

— De ma sok minden szégyen. Szégyen a gazdagság, szégyen az úri nevelés, szégyen, ha valaki kerüli az úgynevezett társaságot. De hol van ma olyan társaság, ahol az ember jól érezné magát? Csupa cseléd, meg munkás.

Érezte, hogy esetleg nem jól mondta. A fiúra sandított. Égő, dühös szemekkel találkozott a tekintete.

— Nem így van? — kérdezte bizonytalanul.

— Most is ilyen társaságban van — válaszolt a fiú, nagy felindultsággal.

— Óh, nem akartalak megbántani... — sietett hozzá a lány. — Hiszen én nem úgy értettem, hanem... — de a fiú ellökte. — Természetesen én nem minden társaságra gondoltam ezt. De ez a mi városunk...

A fiú hidegen nézte. A vágya elmúlt.

— Hiszen te olyan okos, művelt embernek látszol... — közeledett megint a lány. — Azt hittem, tanár vagy.

— Nyomdász vagyok.

— Mondom! Művelt ember vagy. A nyomdászok művelt emberek. Nem? No, ne haragudj-...

Tiltakozott az akarata, mégsem mozdult, amikor a lány a mellére simult, kezét felcsúsztatta a nyakán, és belecsókolt a szájába. De nem ölelte vissza. Ellenkezve, idegenül, de újra forrongó vérrel. Mert olyan kívánatos teste volt a nőnek. És olyan a szája.

Elsiklott mellőle. Az ajtónál megállt, keze a kulcson. Halkan és bizalmasan kérdezte, ebben a testtartásban:

— Nagyon sietsz? Elmész ezzel a vonattal?

Bólintott. Semmi másra nem telt az erejéből.

Akkor kattant a kulcs. Becsukta a szobaajtót. És visszajött.

Megállt a fiú előtt, várakozva. A szeme tüzelt.

És lassan megoldta a pongyoláját.

A fiú megragadta vadul, és csókolni kezdte.

Akkor hirtelen az ablakhoz szaladt. Összehúzta a függönyt.

— Egészen elfeledtem. — Kacagott. — Szépet láttak volna az utcán.

Lassan, sétálva jött visszafelé, nyitott pongyolával.

— De ugye, nem értesz félre? Most kérni fogok tőled valamit. Mi olyan szegények vagyunk.

Újabb jeges hullám.

— Mennyi kell?

— Amennyit adsz. Úgy szégyenlem.

— Ez elég? — vett ki egy százast a tárcájából.

— Több nincs? — mosolygott szomorúan a lány. — Ma se főztünk ebédet.

— Miért nem mész a gyárba, dolgozni?! — kiáltott rá türelmét vesztve a fiú.

— Ugyan. Én? Gyárba? Ne tréfálj. Anyám nem engedne.

— És ezt engedi? Ezt engedi?!

A lány vállat vont.

— Te ezt úgysem érted.

— Értem én. Nagyon is értem.

— Ne gondolj rólam rosszat.

— Áh. Dehogy.

Most már utálta. És mégis kívánta. Illatos volt.

— Téged szeretlek.

— Persze.

— Ne gúnyolj. Te tetszel nekem.

— Hagyjuk már a beszédet.

A lány elbiggyesztette ajkát. Lecsúsztatta a pongyolát.

— De sietsz.

Lustán a sezlonhoz ment, leült, és öves harisnyatartójáról legombolta a harisnyáját. Húzta le óvatosan, megnyálazott ujjhegyekkel.

De most élénk beszéd csattant fel a konyhában. Mintha csak ideben lennének azok, akik odakünt most érkeztek.

A lány késedelem nélkül kapta fel pongyoláját, harisnyáit zsebébe gyűrve. Csendet intett ujjával. Hallgatóztak.

— Ezer bocsánat az alkalmatlankodásért... — idősebb férfi nevetett kint, majd fiatal asszonyos hang válaszolt:

— Tessék csak beljebb!

Aztán a mama suttogó hangja, majd tétova toporgás.

— Ica! Icus!

A lány kinyitotta az ajtót.

A nővére lépett be, ugyanaz az arc, csak párnás és keményebb. Egészen az apjuk.

Mögötte koros férfi, vörös ábrázattal, vastag orral, csillogó szemüveggel.

— A húgom — mutatott rá nevetve Ilonkára a nővére, s aztán a fiúra: — a vőlegénye.

— Örvendek... — nevetett az idegen, s kezet rázott buzgón. — De nem zavarunk? Igazán, úgy szégyenlem, hogy lekéstem a vonatot. De volt olyan kedves a kedves... Mária... és...

A két férfi összenézett. Egymást kutatták.

— Hát így élünk mi! — csapta szét a karját a mama. — Hiába, mióta a férjem nincsen velünk...

— Hát hol van az izé..., a kedves férje? — kérdezte az idegen, szemüvegét törölgetve zsebkendőjével.

— Hol?! Ahová tették e z e k.

— Ahá, ahá, ahá.

— Na, mama, erejd ki — tolta meg az idősebb lány.

— Megyek, megyek..., főzök akkor egy jó kis vacsorát.

A fiú szó nélkül felvette a bőröndjét.

— Hova mész? — nézett rá ijedten Ilonka.

— Elkésem a vonatot — felelt hidegen.

— Ön utazik? — kérdezte meghökkenve az idősebb férfi.

— Igen. Én már megyek — mondta gúnyos hangsúllyal a fiú.

— Node... — a lány nem értette. — Azért nem kell sietni. Eloltjuk a villanyt, és kész.

— Persze! — nevetett a nővére. — Játszunk bújócskát! Magának kell kitalálni, hogy Ica-e, vagy én?

A fiú úgy ment ki, hogy senki sem állíthatta volna meg. De az udvaron a lány megragadta a karját.

— És a pénz? — kérdezte dühösen.

— Ott hagytam, az asztalon..., te mocsok.

— Az vagy te. Paraszt. Pfhü!

Az utca hideg volt és csendes. Hallotta fülében zúgni a vérét.

Az eső elállt. Köd ereszkedett. A lámpák nem bírtak az éjszakával.

Köpködve ment, mintha békát nyelt volna. Eszébe jutott a csók, hát megállt, elővette zsebkendőjét, úgy dörzsölte az ajkát. Mocsok.

Miatta lekéste a vonatot. Ági már régen alszik. Fehér ágyban, tiszta testtel. Rózsás arccal. Eszébe se jut, hogy ő most hol lehet.

De hol is van? Hát lehet ez? Ez a kaland?

Ha elmesélné Áginak, kinevetné. Nem hinné el. Hát vannak ilyen lányok? Ilyen mamák? Hol? Álmodta talán. Hazudik.

Hogy kinevetné vele Ági. Kacagna élesen, fékezetlenül.

De jó lenne.

(A rajzokat Veres Mihály készítette)

Házak, tábla nélkül

BARÁTH LAJOS KISREGÉNYE A KORTÁRS ÁPRILISI SZÁMÁBAN

BARÁTH LAJOS érdekes kis írása, a *Házak, tábla nélkül*, a *Kortárs* áprilisi számában jelent meg; vagy mondhatnám így is: hívta föl magára, s különösen írójára a figyelmet. A fiatal, pályakezdő miskolci író tollforgatóinknak ahhoz a nyugtalan és elégedetlen seregéhez tartozik — legalábbis eddig még —, akik egyrészt mint természetes elemükben élnek hétköznapjaink, jelenkorunk rendezett-gondozott, de mégis spontán-növésű flórájában, és éppen ezért témaválasztás dolgában nem igénylik a kritikusi, teoretikusi fontoskodás száraz útjelző karóit; másrészt viszont a művészi ösztönök belső parancsára és a művészet, az irodalom iránt jelentkező társadalmi igény változásának felismerése folytán szenvedélyesen keresik a kifejezés, a közlés új eszközeit, az újszerű életanyaggal, tartalommal, mondanivalóval adekvát korszerű formát. Ennek a jellemző és örvendetes jelenségnek érdekes példája a *Házak, tábla nélkül*. Nem döbbenetes remekmű, nem hibátlan alkotás, csak egyszerűen egyértelműen mai és igaz írás, tehetséges, szép próbája annak a törekvésnek, mely keresi, kutatja az epika műfajának új lehetőségeit.

Már az első sorok elolvasása után feltűnik az, hogy Baráth Lajos milyen *szépen* tud írni. Semmitmondónak tűnhet ez a megállapítás, mégis bátorkodom hangsúlyozni, mert a nagy formakeresésben fiatal íróink gyakran elhanyagolják ezt az elsődleges követelményt (hiszen a szépirodalom mégiscsak szép irodalom), és a stilisztikai modernkedés legkülönbözőbb végleteivel jönnek elő: a csinált tömörségtől, keresett szűkszavúságtól kezdve az asszociációs aberrációkra apelláló nyelvi halandzsáig. Baráth Lajos igényes, szép nyelven, szuggesztív erejű képsorokkal kelti életre a tájat, a környezetet, az ember világát, a nagy gyárváros éppen nem esztétikus hatású, nyomorúságos munkástelepét, és ebből a miliőből aztán ugyanolyan természetes szépséggel nőnek ki az emberi arcok, melyeknek egyszerű hűséggel, értő művészettel megrajzolt ráncaiból-árkaiból az élet beszél a maga cicomátlan nyíltságával: a mai munkásélet.

A MUNKÁSÁBRÁZOLÁSRÓL sokat vitatkoznak értők és kevésbé értők, Gorkij óta mondhatni: a század irodalmi feladata ez. És számtalan, már klasszikusnak számító remeklés mellett mennyi életidegen, vérszegény torzkép kelt már életre (a magyar irodalomban különösen) a pozitív hős félreértett, sőt meg nem értett fogalma következtében! A tehetség azonban mindig megtalálta és megtalálja a helyes arányokat. A becsületes írói szándék, a hivatott művész ösztöne — a belső harmónia előbb-utóbb mindig találkozik a külső harmóniával, a változó élet, az objektív valóság tényleges harmóniájával. Baráth Lajos műve ennek a találkozásnak jegyében fogant.

A *Házak, tábla nélkül* nem törekszik nagy szintézisre (korai is lenne még az író szempontjából), de amire vállalkozik; egy villanásnyi betekintés, néhány színes kockából összerakott életképmozaik, pillanatnyi keresztmetszet egy változó világ változó embereinek hétköznapjaiból — azt sikeresen meg is valósítja.

Ennek a kisregénynek, vagy nevezzük inkább *munkáséletképnek*, tulajdonképpen nincs epikus cselekménye, nincs határozott szerkezete, az emberi sorsokat mesterségesen összebonyolító, majd kibogozó mechanikus »rendszere«. Csak megfigyel és rögzít: sorsokat, indulatokat, vágyakat és változásokat, mindent, ami élet, néha csak egy mozdulatban, kézfogásban, legördülő verejtékben vagy könnycseppben, ütésre lendülő ökölben, szerelmes simogatásban, elsziszegett átokban, segítő okos szóban — szóval az élet természetes megjelenési formáiban ábrázol. Nem állít elénk »tan-jellemeket«, csak egyszerűen embereket ábrázol, mai munkásembereket, akik élnek és dolgoznak, pálinkát isznak és tanulnak, hisznek és gondjaik vannak. A Bónis-telep tábla nélküli házai, düledező, penészvirágos, nyomorúságos barakkjai — ahol Baráth alakjai élnek — jelképként, mint a múlt lidérce, mint fojtogató börtön tartanák fogva az ember, az alkotó, teremtő ember új humánum, új eszmei, erkölcsi normák felé szárnyaló tudatát. Nem gáncstalan hősök élnek itt, nem valami csinált modern mesehősök, akik egyik pillanatról a másikra törlik el a múltat magukban és kint maguk körül, hanem a kor igazi hősei, akik nem a »terülijasztalkám« filozófiáját élik és próbálják dokumentálni sorsukkal, mint irodalmi reklámfigurák. Nehéz testi-lelki tusákat vívó emberi arcélek villannak föl, hús-vér emberek, akiknek nincs befejezett napjuk, nincsenek bevégzett tetteik, mert a szebbé lenni akaró élet mindig újabb és újabb áldozatokat követel a mai kor emberétől. Baráth Lajos írásának ez az értékes eszmei tanulsága: egyértelműen kifejezi azt a törvényt, azt az igazságot, hogy az élet nem csodáktól, hanem csak a dolgozó ember kezétől válik szebbé, és hogy ebben a folyamatban lesz a sötét századok súlyától megnyomott ember is szelíd óriás.

ÖRÖMMEL, jóleső érzésekkel olvastam Baráth Lajos írását, mely nemcsak témájának eleven maiságával, emberformáló módszerének egyszerű tökéletességével ragadott meg, de stilisztikai és műfaji szempontból is figyelemre méltó kísérletet jelent. Lényegében lazán, vázlatosan (néha azonban túlzottan lazán) összefűzött képsorokból teremtődik meg itt egy kis világ, mely a maga viszonylagos zártsága ellenére is tükrözni képes az élet egészét. Tulajdonképpen nem kész művel állunk szemben, talán csak egy készülő nagyobb regény sikeres vázlatával, melyet ha Baráth Lajos megír, feltétlenül rangot és nevet szerez magának irodalmunkban. A *Házak, tábla nélkül* ígéretes tehetségről tanúskodik, olyan induló íróról, aki a munkásosztály, a nagy korszakot teremtő hétköznapi hősök hivatott ábrázolója lehet.

Domonkos Imre

Rigó Béla: **LÁNY A GÁTON**

Feszült makacs erővel
a sok szilaj derék,
s egy lányt hozott a gáton
két drótküllős kerék.

Borostás volt a lelkünk...
hetes szőrtől szegett;
már rég nem borotválták
fénylő asszonyszemek.

A nyers, köves talajba
recsegve tört a szó,
s mint reszelő az ásón
hasít a riadó:

— „Egy nő!" — minden kifáradt
szemet magára húz,
a tarka szoknya libben,
és megfeszül a blúz.

Riadtan vette észre
a testének szegett,
arcát vérszínre tépő
tekintet-sortűzet.

A napsugár csókolta,
a szél karolta át,
s a vágyunk volt a halkan
surranó fémcsapágy.

Néztük a hosszú gátat
— valahol arra ment —
s izzadt mellünkre hűlve
gondolkodott a csend.

A KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVKIADÓ KIADÁSÁBAN JELENT MEG:

		Ára Ft
Nyárády Gábor: AZ ELSŐ MAGYAR IPARMŰKIÁLLÍTÁS	kötve	27,—
Herczegh Géza: A GYARMATI KÉRDÉS ÉS A NEMZETKÖZI JOG		21,—
Komló László: A MUNKA ÉRTÉKELÉSE ÉS DÍJAZÁSA A TERMELŐSZÖVETKEZETBEN	kötve	42,—
TÖRVÉNYEK ÉS RENDELETEK HIVATALOS GYŰJTEMÉNYE 1961.	kötve	105,—
Berend T. Iván: ÚJJÁÉPÍTÉS ÉS A NAGYTŐKE ELLENI HARC MAGYARORSZÁGON 1945—1948	kötve	39,—
Kornai János: A BERUHÁZÁSOK MATEMATIKAI PROGRAMOZÁSA	kötve	38,—
A TERMELŐSZÖVETKEZETEK GAZDÁLKODÁSA	kötve	58,—
ÉLELMISZERTERMELÉS ÉS FOGYASZTÁS	kötve	58,—

Árusítják a könyvesboltok.

Postán utánvéttel történő szállításra megrendelhetők a **főelárusítóknál:**

KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVESBOLT
Budapest V., Nádor u. 8.

EÖTVÖS LORÁND KÖNYVESBOLT
Budapest V., Kecskeméti u. 2.

Péter László:

A Tiszatáj Kiskönyvtár irodalomtörténeti kiadványairól*

1

A Tiszatáj Kiskönyvtárnak eddig 19 kötete jelent meg. Indulása évében, 1959-ben 7, 1960-ban 10, 1961-ben — a könyvkiadói vállalkozás átszervezése miatt — voltakeppen csak egyetlenegy, mert a második, amely 1961-et visel impresszumán, valójában már 1962-ben látott napvilágot.

Érdekes a sorozat tartalmi statisztikája is. Elbeszéléseket, tárcákat tartalmaz 6 kötet, kisregényt 3, verseket ugyancsak 3, tanulmányokat 2; képzőművészeti tárgyú 1; a fönnmaradó 4 pedig irodalomtörténeti kiadvány.

Az arányokkal, akár tudatos tervezés, akár a véletlen eredménye, meg lehetünk elégedve. *A kiadványsorozat célja elsősorban az élő szegedi és dél-magyarországi irodalom istápolása, ám persze egy olyan nagy irodalmi múltú városban, mint éppen Szegeden, nem lehet kitérni az értékes irodalmi hagyományok föltárásának és közreadásának kötelezettsége elől sem.*

Az arányokkal tehát elégedettek lehetünk. Annál kevésbé az irodalomtörténeti jellegű kiadványok tervszerűségével és színvonalával. A négy közül kettő *Móra*-anyagokat publikál, egy *Mikszáth* szegedi korszakának dokumentumait dolgozza föl, egy pedig a szegedi betyárvilág históriáinak *Tömörkény, Cserzy, Békefi* és *Palotás* által megörökített mozzanatait teszi új kiadásban közismertté. Ez utóbbiról, amely tehát nem is tartalmaz új anyagot, nemrég fejtettem ki (*Csongrád megyei Hírlap*, 1962. febr. 25.), hogy kissé elsietett, eléggé át nem gondolt kiadványa a sorozatnak. A másik háromról ezt semmi esetre sem lehet elmondani: valamennyien értékes és új, föltétlenül kiadandó irodalmi dokumentumokat tartalmaznak. Ott azonban más a nagyobb baj: a sajtó alá rendezés hibái csökkentik a különben nagyszerű anyagok értékét. *Ez elsősorban a Móra-kiadványokra érvényes.*

Már megjelenése után kimutattam pl. a Móra-aforizmákat tartalmazó kötetről (*Bolondságok*), hogy a Mórának tulajdonított szellemes mondások jó része nem az író eredeti alkotásai, hanem — kiadásra nem szánt, maga mulattatására gyűjtögetett granáriumának — másolatai, olyan klasszikusoktól, mint *Balzac, Dumas, Voltaire* és *Chateaubriand* (*Dél-Magyarország*, 1960. okt. 2.). A klasszikus szövegek sajtó alá rendezőjének kötelessége a filológiai körültekintés, a források földerítése, mert ez utóbbiak hiánya megtéveszti az olvasót: azt hiteti el vele, hogy egy gondolat, egy aforizma Móra elmeszüleménye, holott a Móra-kéziratban való fönnmaradása csupán arról vall, hogy ez vagy az a klasszikustól származó axióma megnyerte az író tetszését.

Amennyire helyeselni lehet, hogy a kéziratban fönnmaradt aforizmákat a gyűjtemény megbővíti a Móra műveiben föllelhető szentenciákkal — hiszen ez Móra stílusának valóságos és nagyon jellemző ismérvét, *írásmódjának aforisztikus jellegét* bizonyítja —, annyira sajnálatos, hogy *ezt csak találomra, véletlenszerűen kiválasztott néhány Móra-kötet alapján teszi, nem pedig — mint joggal várnók — a teljesség igényével.* Az olyan elírás, amely a *Hannibál föltámasztása* c. kisregényre való hivatkozás helyett a *Hannibál tanár úr* című filmre utal, ugyancsak nem vall kellő gondosságra. Móra aforizmáit különben azóta egy közleményemben magam is megszaporítottam (*Tiszatáj*, 1961. július), nemrég pedig Kelényi Ferenc közölt néhányat (*Soproni Szemle*, 1962. évi 1. sz.).

A szöveggondozásnak, sajtó alá rendezésnek ez a lazasága még bosszantóbb hibákra vezetett *Móra Ferenc levelezőjé*nek kötetében. A rendkívül értékes, sokszor izgalmas levélanyag használhatóságát, sőt élvezetét is lerontja a Móra kézírását elolvasni nem tudó másolat, a hol hiányzó, hol fölöslegesen ismételgető, gyakran meg semmitmondó magyarázat, a keltezés szakszerű megállapításának hiányából fakadó sorrendi hiba, az írói életmű összefüggéseinek föl nem ismerése stb. stb. Ezekről a hibákról, mulasztásokról részletes bírálatot írtam (*Irodalomtörténet*, 1962. sajtó alatt), *de a levélválogatás önkényességét még itt is szóvá kell tennem.* A kötet szerkesztője csak az általa ismert levélanyagot publikálta (olyikat itt már másodszor), míg a Móra-levelezés kiterjedt, gazdag anyagát, amelyben politikailag az ittenieknél gyakran fontosabb, súlyosabb mondanivaló található (pl. a *Nagy* Lajoshoz, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárhoz, *Diósszilágyi* Sámuelhez, a szegedi szociáldemokrata párthoz írt leveleiben), indokolatlanul mellőzte.

Az irodalomtörténeti értékű kiadványok közt, bár közölt dokumentumai nem érnek föl a Móra-levelek érdekességével, a szerkesztés és megmunkálás színvonalával messze magasan kiemelkedik a többi közül a Mikszáth-évforduló alkalmából kiadott *A mi Mikszáthunk* című gyűjtemény. Hozzáértő válogatás, szakszerű jegyzetanyag — ezek értékei, s ezekkel válhat mintájává a következőknek is. Nem teljesen hibátlan, amint erre rövid kis ismertetésemben annak idején (*Élet és Irodalom*, 1960. jún. 17.) már céloztam: a kötet szerkezete nem eléggé átgondolt, a kötet szerkesztőjének saját írásai, a Mikszáth szegedi barátainak portréit megrajzoló írásai indokolatlanul a kortársak emlékezései közé vannak ékelve, s hasonlóan következetlenül vannak besorolva a memoárok közé Mikszáth saját írásai. *Mindezt azonban — mint ahogyan a másik három kötet hibáit is — a sorozatszerkesztő könnyen kijavíthatta volna.*

A sorozatnak azonban egyik hibája éppen az egységes, átgondolt, elvi és technikai szempontból egyaránt következetes *szerkesztői kéz hiányából* adódik. Ez olyan apróságokban is megmutatkozik, mint a folyton változó, kialakulatlan impresszum is. Eleinte a címlap hátoldalán ízléstelen keretben voltak a kiadói és nyomdai adatok is, s egy időben, évenként újra kezdve, számozták is a köteteket. A legutóbbinál már a szám elmaradt, a nyomdai impresszum az utolsó lapra került. De a kötetre vonatkozó jelzés (»A kötet anyagát válogatta«) még mindig helytelenül a sorozatot jelző szöveg lapjára került, holott a címlap hátlapján lenne a helye. Nem szokásos könyvek címlapján a doktori cím jelzése sem. Végül a *Történetek a szegedi betyárvilágból* szerzői joga nem az összeállítóé, hanem az egykori szerzőké, tehát helytelen a kötet gondozójának neve elé tenni a *C* (Copyright) jelzést.

2

A sorozat irodalomtörténeti kiadványainak létrejöttében mindeddig nem volt szerepe a tudatos szerkesztői elgondolásnak: *alkalmi ajánlatok* szabták meg, mi került kiadásra. (Egyedül a Mikszáth-kötetnek volt az ajánlaton túlmenően időszerűsége, a Mikszáth-jubileum.) Ideje lenne persze itt is a tervszerűség módszeréhez folyamodni. Hiszen, ha örülünk is Móra két kötetének, nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy *másik két szegedi klasszikusunk, Tömörkény István és Juhász Gyula még nem szerepelt a sorozatban.*

Holott mind a kettőtől lenne mit kiadni. Juhász levelezésének kiadása igen szép föladat lehetne. *Grezsa* Ferencnek értékes gyűjteménye áll sajtóra készen a Juhász Gyula ellen a Horthy-rendszer ideje alatt folyt támadásokból: közzétételük igen tanulságos lenne, mert érzékeltetné azt a hallatlan nyomást, ami alatt a legszebb munkásversek születtek József Attila előtt, s megértőbbé tenné a szigorú irodalomtörténészeket a költő iránt, akinek forradalmak utáni »megtorpanásáról« manapság oly könnyűszerrel ítélkeznek. A költő jegyzeteinek, ún. thematáinak fakszimilés kiadása — bár költséges valami lenne — a bibliofilek csemegéjeként kelne el, s ugyanakkor előbbre vinné a Juhász-kutatást, hiszen ma még élnek a kortársak, akik a kusza följegyzések értelmét, utalásait meg tudnák fejteni. Ha ezt most elmulasztjuk, *számos összefüggésre soha sem jön rá az utókor történetírása.*

Ki lehetne adni — kibővítve — Juhász Gyula *Szögedi színház* című szatíragyűjteményét is, ami ugyancsak a könyvszerető emberek szenzációja lenne. *Dél-alföldi népmesék* címmel — éppen a Tiszatáj Könyvkiadó régebbi megrendelése alapján — készen áll egy gyűjtemény, kiadásra vár. Rendkívül érdekes és irodalomtörténeti szempontból is értékes cikkgyűjteményt lehetne összeállítani *Magyar* Lászlónak Juhász Gyuláról és Móra Ferencről írott korabeli riportjaiból, illetve velük folytatott interjúiból, valami olyasfajta könyvet, mint amilyet *Kristóf* Károly adott ki régi cikkeiből összegyűjtve *Találkozások Bartók Bélával* címmel. A *Találkozások Juhász Gyulával* vagy *Beszélgetések Móra Ferenccel* százszor értékesebb lenne, mint azok a visszaemlékezések, amiket a kortársak *ma* vetnek papírra költőnkről, írónkról. *Éppen a korabeli születésük adná hitelüket és hallatlan értékük.*

Vannak kötelezettségeink a szegedi irodalmi hagyomány más területei iránt is. Tömörkénynek hétkötetes sorozata, még a most készülő nyolcadik, zárókötettel sem adja a kiadásra érdemes életmű teljességét. Egy külön kötetet lehetne összeállítani az író ars poeticáját megfogalmazó könyvkritikáiból, a könyvtárügyre vonatkozó írásaiból. Meglepetést okozna, ha egy kötetben megjelentetnék *a régi katonaéletre*, főként a novibazári és bécsi katonáskodásra vonatkozó elbeszéléseit, a kiadottakat jócskán megtoldva még a *Szegedi Napló* hasábjain pihenő írásokkal. *Egyenesen szenzációs lenne az író publicisztikájának összegyűjtése, naplószerű heti kommentárjainak kiadása*, amit legutóbb, a 20. századi forráskiadványokkal kapcsolatos teendőkről vitázva *Diószegi* András sürgetett is (*Irodalomtörténeti Közlemények*, 1961: 567), igen helyesen »*kincsesbányának*« nevezve Tömörkény e tárgyú írásait.

Az idén lesz fél évszázada, hogy fiatalon elhunyt *Kún* József, *Kiss* József tanítványa, Juhász Gyula és *Babits* Mihály barátja, a méltatlanul elfeledett szegedi költő. Emlékét válogatott verseinek kötetével méltóan fölelevenithetnénk. Ki lehetne adni *Tornyai* János irodalmi, kulturális és művészeti tárgyú írásainak gyűjteményét. Új kiadásban láthatna Szegeden napvilágot *Balázs* Bélának ma már könyvészeti ritkaságba menő önéletrajzi regénye, az *Álmodó ifjúság*, amely Lőcse mellett főként Szegedről szól, s melyet írója Szegeden is alkotott. A New Yorkban 1944-ben megjelent, Magyarországon csak 4—5 példányban található könyv, *Hollós* Józsefnek *Egy orvos élete* című önéletrajza ugyancsak zömmel Szegedről, főként a szegedi forradalmi eseményekről szól: itteni kötelesség lenne második kiadásban mindenki számára hozzáférhetővé tenni. De Hollós megérdemelné, hogy emigrációs cikkeiből válogatás is jelenjék meg.

Lehetne különféle antológiákkal is jelentkezni. Elsősorban persze az 1954 óta sürgetett *Szeged az irodalomban* című antológiával, amelynek mindeddig nem akadt gazdája. De lehetne *a szegedi népies írók* műveiből vagy *Szegedi humoristák* címmel a szegedi irodalom tréfás-anekdotikus írásaiból nyilván igen kapós könyvecskét összeállítani. Pár éve a Magvető tervezte *Kálmány* Lajos ma már hozzáférhetetlen régi népköltési gyűjteményeinek legszebb darabjaiból egy válogatás megjelentetését: a Tiszatáj a Magvetővel együtt végre ezt is megvalósíthatná. S akad néhány helytörténeti kutató, akinek a helyi lapok hasábjain megjelenő cikkeiből ugyanúgy *értékes és maradandó jelentőségű kötet* kerekednék ki, ahogyan esztétáink, kritikusaink írásaiból is könyv lett: könyvtárosi tapasztalatom szerint *ilyenre igény van*, s hiányukat nagyon érzi nemcsak a középiskolás és egyetemi diákság, hanem a szülővárosa irodalmi, művészeti, történeti hagyományai iránt érdeklődő fölnőtt nemzedék is.

Teljességre persze én sem törekedtem, viszont azzal is tisztában vagyok, hogy mindezt rövid időn belül nem is lehet kiadni. *De lehet a fölvetett javaslatokon gondolkodni, vitatkozni, a sorozat irodalomtörténeti tárgyú köteteit az eddiginél meggondoltabban, nagyobb távlatban megtervezni, s alaposabban, gondosabban, szakszerűbben tető alá hozni.* Akkor majd az ilyen jellegű kiadványok méltók lehetnek ahhoz az irodalmi örökséghez, amelynek megőrzése, ápolása és közkinccsé tétele a Tiszatáj Kiskönyvtárnak is egyik megtisztelő hivatása.

* A szerkesztőség nem mindenben ért egyet a szerző megállapításaival és javaslataival, a cikket ennek ellenére közöljük, s kérjük olvasóinkat, szóljanak hozzá.

Dís, sötét szemöldöke alól beesett szeme éles tekintettel fürkészett, miközben bejelentette, hogy változtat a család életén. Állandó munkát keres. Az aszony azt mondta: »Ejhó!« — és alig tudott magába fojtani egy hitetlenkedő elmésséget, mely már a nyelvén volt. Csak nézte emberét, aki ököllel magyarázott.

Másnap aztán már egész korrekt formát öltött Nigér Jánosnál az elhatározás. Megborotválkozott. Arcát sokáig dörzsölte, úgyhogy az erősen rézszínben fénylett; kissé durva szálú, hollófekete haja csillogó lett. Állt, míg a felesége elpakolt az asztalról, csak aztán ült mellé, odahívta az asszonyát is, de nem úgy, mint az előző vasárnapokon, hogy »invitálásként« belecsapott a fenekébe. Úgy érezte, tiszta minden és érthető! Arcán is látszott, hogy szerette volna megértetni magát se nem szép, se nem csúnya feleségével, kinek emlékezet óta minden vágya, hogy olyan bő szoknyája legyen, amelyet hat méter anyagból varrat.

— Te tudod. Csináld. — sóhajtott fel az asszony, s hogy valami haszna is legyen ebből a komédiából: — Ilyen tervekhez nem illik ám, hogy azzal a szajhával foglalkozz! — mondta gunyorosan, és összeszorította a száját.

János nem ugrott fel, ahogy ilyenkor szokta, hanem lehajtotta a fejét, hogy kis jóakarattal bólintásnak is tetszett. Rágyújtott, száján és orrán eregette az első szippantás füstjét.

Hétfőn ünneplőbe öltözött, és bekopogott a munkaerőgazdálkodási ügyintézőhöz.

Nem tudta elhelyezni.

Ment a Konzervgyárba, a Téglagyárba, a Gépjavítóba, a Köztisztasági Vállalat Kirendeltségéhez.

Este elment a kocsmába.

— Kaptá? — kérdezte Simon, a szomszédja.

— Ühm.

Kedden vonatra ült.

Szerdán is. Szerdán megcsókolta a gyerekeket, sokáig szorongatta Anikóját.

— Gyomaszék... Hatkor kezdődik a munka. Má kérdeztem az állomáson, fél ötkor megy az én vonatom — kívánkozott belőle a beszéd, de Sinék ott ültek, így inkább hallgatott. — Két hét óta járnak hozzá, estét betöltően, mert elfogyott a tüzelőjük.

Mihelyt lefeküdtek, Niger János szörnyen kétségbeesett! Félt, hogy el talál aludni! Hiszen négykor fel kell kelni, Cigánybécs a város egyik, az állomás a város másik végén van. Óra pedig nincs. Fájó remegés fogta el, ritkán, de erősen vert a szíve. Mikor éjfél felé fölébredt Anikó, a tűz mellett ülve látta őt, lábait a hamurácsra téve, fejét egy karszék hátának támasztva. Hiába kérlelte szemestül, mellestül.

Ült a széken és behunyta a szemét. Felriadt. Elszívott egy cigarettát. A szél játszadozott az ablakba akasztot ruhadarabbal, a kifakult foltokon kellemes volt félig zárt szemeit pihentetni félálmában. Hány óra? Hány óra?... A szekrényt, asztalt, falakat nézte. Minden tömör, minden áll valamin, mindennek megvan a maga legyökeredzett alapja — ilyenféle érzés sejtődött benne.

Másnap, amikor hazajött, átment a szomszédba. Nem volt órájuk. Elment még két ismerőséhez. Nekik meg kellett.

Ledőlt, de tartotta magát, amikor tompább súllyal nyomta az álom, kiszakította magát belőle. Az idegen asszonnyal álmodott. Sok fekete oszlop közt sétáltak, mind frissen mázolva gyantával, és mindennek keserű kátrányszaga volt.

Úgy tetszett neki, csak ki kell nyújtania a kezét, s le tudja szakítani, mint valami gyümölcsöt a fáról. Teljesen önmagában érezte az asszonyt. Ennek ellenére minden szürke volt, ragadós, véres parazsakkal erősen bevilágítva. — Kitépte magát az álom meleg gomolyagából, hirtelen teljesen fölébredt. Még nem lehet négy óra...

Harmadnap este aztán, ahogy leült a székre, leragadt a szeme, magába rokkant. Az asszony próbált virrasztani, de nem sikerült, nem volt hozzászokva. Reggel mégis ő ébredt fel elsőnek.

János kábadozott, de mikor eszéhez tért, ellökte az asszonyt, hogy az elesett. Rohant..., lábait esetlenül rakta, látszott, nagy-nagy indulat viszi ekkora gyorsasággal. Elnyújtott, éles sipítás hallatszott — az ő vonatja most közeledett az első megállóhoz.

A vezető elvtárs azt mondta, csak halottas levéllel válthatja ki magát.

Nem tudott semmire se gondolni. Még két lépést tett az állomás felé. Anélkül, hogy meggondolta volna, elkezdett szaladni. Gyomaszékre. A vonat kerül..., körülbelül hét kilométer. Lassan szaladt, igyekezett állandósítani az iramot. A cipő talpa vékony volt, néha rálépett egy rögdarabkára és megbicsaklott. Már egy perc óta Niger János valami furcsa elragadtatásba esett! Minden ráncán leolvasható volt a rémüleg; de szeme ugyanakkor valami szokatlan lobbanással azt a nagyszerű felindultságot is kifejezte, amelyet a futás keltett benne; jó volt erőlködni, fáradtnak érezni magát, összeszedni az erőt. Számolta a villanykarókat: egy, kettő, három, négy... A hajnali hűs felélénkítette arcát, amelyet reggeli ébredés óta mintha forró levegő perzselt volna. Kitátotta a száját... Majd megfulladt, úgy összeszorult a torka, mintha valaki fojtogatná. Szúrni kezdett az oldala, lábát ormótlan vastagnak érezte. A táj ízei köröztek körülötte, belső levertsége körül, a rét damaszk súlyos, bársonyos zöldjében pufók hantok, aztán káposzta, bab... Növekvő szomjúsága pedig beleveszett a távolságnak barna szövetébe.

Egyszerre mintha testetlen lenne. És elkezdett sírni. Először letörölte, de úgy nehezebben ment a futás. A

könnyek sorban, gyorsan jöttek. Úgy sírt, mint egy csecsemő, akit bezártak egy szobába, előzőleg kiáltozott, toporzékolt eredménytelenül; de szívébe forróbb vérhullámok áramlottak és szokatlan erővel lökődtek újból vissza. És szívébe, mely égne, lobogna, valami jeges borzadály suhan. Vad őrjöngés szállta meg. Vágy, vágy... Úgy érezte, maga is teher... Végső kétség!

Közben szaladt. Már rájött, hogy kezével segítheti futását. Sokkal jobban érdekelte, hogy haladjon, semhogy ügyet vetett volna arra, erősen figyelik, és nem látta meg az idegenek tekintetét, amellyel majd elnyelték. Egyszer csak beleütközött valakibe. Nagy bajuszos kucsmást pillantott meg elöl, magas ember, testes, mögötte még négyen sorakoztak.

— Süket vagy?... Mit loptál? — kérdezte a kucsmás.

—... Semmit. — rezzent fel gondjának ólmos súlyából. — Haggyanak kérem.

Ekkor már lefogták, és szabályosan motozni kezdték, kiforgatták zsebeit, az inge alá nyúltak. Homloka végtelen sápadt lett és hideg, próbált szabadulni...

— Az anyád... — a nagy erőlködésben inkább sóhaj volt ez, semmint káromkodás, inkább öröm, semmint bármi más.

Niger János úgy lefogva, kétségbeesetten elkezdett magyarázni, de tiszta hangon, gondolatait egyszerű mondatokba öntötte, hogy értsék meg!!

Nevetni kezdtek, aztán a kucsmás azt felelte:

— Most már biztos tudom, hogy hazudsz! — s vállára ütött kedélyesen.

Közrefogták, vitték visszafelé.

Idegenforgalmi monopólium?

A közelmúltban — föllendülő idegenforgalmunk igényeinek sürgetésére — ízléses köntösű füzetkék jelentek meg a szegedi idegenforgalmi hivatal kiadásában megyénk városairól. A *Csongrád megyei Hírlap,* **szőrmentén ugyan, de eléggé nyíltan megírta róluk, egyenként tollhegyre tűzve a makói, a vásárhelyi, a szentesi és a csongrádi városismertetőt, hogy bizony sok hiba, fölületesség, melléfogás található bennük. (Dicséretére váljék a lapnak, hiszen egyik vezető munkatársa a füzetek lektoraként érdekelt fél is.) Arra azonban nem mutat rá, mi e hibák közös gyökere. Pedig szembetűnő, ha az ember egyszerre veszi kezébe mind a négy füzetet: valamennyit ugyanaz a szegedi idegenforgalmi monopolista írta. Mintha Makón nem lenne Kelemen Ferenc, Vásárhelyen Bíró József, Grezsa Ferenc vagy Sipka Sándor, Szentesen Tary László vagy Filep Antal, s Csongrádnak nem lenne olyan országosan ismert nevű kutatója, mint Katona Imre, akik egy ültő helyükben jobbat, szebbet tudnának írni városukról, mint a mostani, tárgyi adatokban szeplős, stilárisan hol kezdetleges, hol föllengzős füzetek szerzője. Ez ugyanakkor, amikor az ügynek is hátrányára válik, sértő a szóban forgó városokra és régi, neves kutatóikra is!**

H. J.

Niklai mint Kertész, avagy Júlia, a tanulmányíró

A szokásos várakozással vettük kezünkbe az *Alföld* **ez évi 2. számát, s az valóban tartogatott néhány meglepetést. Frappáns, ügyes, gyors szerkesztői húzás volt** *Katona József emlékezete* **c. tanulmány leközlése** *Tóth Dezső* **tollából: az emlékbeszéd alig három héttel hangzott el a folyóirat szóban forgó számának megjelenése előtt a kecskeméti Irodalomtörténeti Vándorgyűlésen. Általában nagyon színvonalasak a folyóiratban a tanulmányok:** *Barta János, Juhász Géza, Kardos Pál, Angyal Endre* **— megannyi kitűnő tudós — írásai, s nincs különösebb baj a szépirodalommal sem.** *Kádár Zoltán* **recenzióját kivéve, annál kevésbé sikerült most a kritikai rovat, s meglepően gondatlan az olvasószerkesztés. Közreadják pl.** *Juhász Gyula és Oláh Gábor levelezését*-t, **s a szövegkiadást gondozó** *Péter László* **neve csupán a tartalomjegyzékben szerepel. A szöveg alatt ez áll:** *(Folytatjuk).* **Ilyen nevű szerzőt nem ismerünk. Örömmel fedeztük fel a 13. lapon az egyre jobban kibontakozó** *Niklai Ádám* **szép szonettjét, s alig lapoztunk egyet, újra az ő verse bukkant elénk. Címe (hála a terrorisztikus helyesírási abszolutizmusnak!) ez:** *Odüsszeusz — Nauszikaához.* **A költő alighanem túladminisztrálta magát, mert a vers** *Odüsszeusz — Nauszikaához* **címmel (most már aztán melyik a jó?!) megjelent a** *Napjaink* **májusi számában is. Az** *Alföld* **erre úgy segített a dolgon, hogy a költemény fölé ezt a nevet írta:** *Kertész László!* **Debreceni barátaink szerint Niklai tehát tulajdonképpen Kertész. Kérdés most már: kicsoda Kertész László? Ő írta-e az emlegetett** *Nauszikaa*-**vers után következő** *Jégpályán* **és** *Lásd már te is* **címűeket, vagy ezek is Niklaitól valók? A honoráriumok felvételénél bizonyára kiderül.**

Nem akadémiai folyóirat, hanem szépirodalmi lap az *Alföld:* **nagy a hajsza, sok a költő, talán a szerkesztés körülményei sem a legkényelmesebbek — megesik az ilyen apróság — mondhatná valaki. Igen, megesik, de az a baj, hogy nemcsak a debreceni lap redakciójában, hanem tudományos folyóiratok tördelésekor is. Vegyük csak kezünkbe pl. az** *Irodalomtörténet* **1961-es 4. számát. Ebben olvasható (a 448. lappal kezdődően) egy bizonyos JÚLIA (!) tanulmánya** *Kaffka Margit életének nyomában* **címmel. Csak a tartalomjegyzékbe lapozva derül ki, hogy a szerzőnek vezetékneve is van:** *Sándor Júliá*-**nak hívják.**

Látszólag apró szerkesztési és nyomdai gondatlanságokat tettünk szóvá, s tagadhatja-e valaki, akinek szívügye a körültekintő szerkesztés, a tipográfiai gondosság, hogy nem teljes joggal.

(k.)

Az ünnepi könyvhét programjából

Az idei könyvhét már a tervek készítésének időszakában is jóval színesebbnek, mozgalmasabbnak mutatkozott az előző éviekhez mérten. Megvalósításuk nem kis fáradságba került rendezőszerveknek és íróknak egyaránt, akik a lényegesen megnövekedett igény alapján számos helyen vettek részt irodalmi esteken, író—olvasó találkozókon, ankétokon. A könyvhét idején csak Szegeden több mint 15 helyre, Csongrád megye területén több mint 30 helyre látogattak el a Dél-magyarországi Írócsoport tagjai a fővárosból érkező írókkal együtt. Valamennyi helyen lelkes fogadtatásra találtak, és műveik felolvasása után számos kérdésre kellett válaszoljanak.

Nagyszabású irodalmi estet és számos találkozót rendeztek Békés és Bács-Kiskun megyében is a fővárosi és helyi írók részvételével.

Ünnepélyes megnyitót rendeztek: *Szegeden, Makón, Csongrádon, Szentesen, Hódmezővásárhelyen, Békésen, Kecskeméten, Baján s más* helyeken, a megnyitókon és találkozókon a Magyar Írók Szövetsége tagjai közül (az írószövetség és a Művelődésügyi Minisztérium megbízásából) részt vettek *Bács-Kiskun megyében:* Kamondi László, Lődi Ferenc, Mátyás Ferenc, Tímár Máté, *Békés megyében:* Cseres Tibor, Katkó István, Tóth Endre, Varga Imre, *Csongrád megyében:* Komlós János, Lengyel József, Máté György, Papp Lajos, Papp László, *Szegeden:* Kis Ferenc, Móricz Virág, — a *Dél-magyarországi Írócsoport megbízásából a három megyében:* Andrássy Lajos, Bárdos Pál, Dér Endre, Fenákel Judit, Kárász József, Tóth Béla, írószövetségi tagok, valamint: Csepi József, Gaál Sándor, Hatvani Dániel, Kovács Miklós, Németh Ferenc, Simai Mihály, Somfai László, Tarján István, az írócsoport tagjai és mások.

A különböző szervek meghívására még a fent felsoroltakon kívül is több író látogatott el olvasói közé s olvasott fel műveiből. A *Szegeden* (Újságíróklub) rendezett ünnepélyes megnyitón a Szegedi Nemzeti Színház művészei és az irodalmi színpadok tagjai léptek fel. Az irodalmi színpadok szerepeltek ezen kívül a megyék más területein rendezett ünnepségeken és üzemi találkozókon is.

Az ez évi ünnepi könyvhét olvasók és írók számára egyaránt jelentős sikerrel zárult, s ezt kell elmondanunk a könyvvásárlás eredményére vonatkozóan is.

Megjelent a Világirodalmi Figyelő új száma

A Világirodalmi Figyelő most megjelent 1962. 1. száma gazdag anyagot foglal magában. Tartalmazza *Sőtér István* „Párhuzamos jelenségek a XIX. század magyar és orosz irodalmában" című összehasonlító irodalomtörténeti tanulmányát, *Georgi Dimov* szófiai tudós cikkét a szocialista realizmus kialakulásának problémáiról a bolgár irodalomban, *Mihályi Gábor* írását Roger Martin du Gard műveinek magyarországi visszhangjáról. *Radó György* új adatokat tár fel Rusztavel „Párducbőrös lovag" c. eposzának magyar fordításával kapcsolatban. Az új szám több érdekes szemlecikket is közöl: Rónay György jegyzeteit Goethe „Italienische Reise" c. művének fordításáról; Ungvári Tamás áttekintését az újabb Theckeray irodalomról; *N. Antonova* (Leningrád) Gogol realizmusát tárgyaló monográfiát ismertet. *L. Sargina* pedig Ju. Okszman életművéről ad rövid áttekintést. A folyóirat harminchárom könyvismertetést közöl a külföldi irodalomtudomány legkülönbözőbb területeiről: irodalomelméleti művekről, antológiákról, irodalomtörténeti kézikönyvekről, monográfiákról stb. A Hírek rovatban a külföldi irodalomtudomány legfontosabb eseményeiről kapunk tájékoztatást.

Röviden

Gicces a képzőművészetben címmel rendezett kiállítást Szegeden a Móra Ferenc Múzeum május 19-én. A Képtárban rendezett kiállítás megnyitóját **Sárközi** István, az MSZMP Szeged városi bizottságának tagja tartotta.

Lődi Ferenc Lepketánc című legújabb verseskötetét (Tiszatáj—Magvető 1962.) vitatta meg a Dél-magyarországi Írócsoport kritikai és költői szakosztálya május 22-én az írócsoport helyiségében. Vitaindító előadást tartott dr. Kovács Sándor Iván egyetemi tanársegéd, a Tiszatáj kritikai rovatának vezetője. A vita során számos hozzászólás hangzott el. A kötet bírálatára lapunk következő számában visszatérünk.

Hív a fény...

TALÁN kódorgó lelkek tévedtek a pusztába, ők sírnak, jajgatnak a tanya körül? S hogy senki se nyit ajtót nekik, marékkal szórják a havat az ablakokra! Ijesztésül behuhognak a kéményeken, rázzák az ajtókat, aztán üvöltve vágtatnak tovább a puszta-ságon.

Dickensi lenne a hangulat e téli délutánon, a vöröslő kályhatűz fényében, a rumostea gőzébe bámulva, ábrándozva, ha az ablakkeretben nem magyar alföld panorámája jelenne meg.

Dombokat épít a szél a hóból, ijedt fácánkakasok süppedeznek a buckákon. Se éjjeli szállást, se vacsorát nem készít már nekik a föld. Lám, a nyulak bátor szívében már a szerelem tüze éget. Üzik egymást a hóban, s ki párjára lelt, azt nem bántja többé a tél.

A tar akácfák ágain kottafejek a varjak. Maguk éneklik el gyászdalukat testvérük holtteteme fölött. A vadász serétje érte az árvát, s most ott rémiszt kiszegezve a kukoricagóré oldalán.

»Kár, kár, kár volt érte« zengi a kar.

Kár, kár, kár érte, most ő riaszt el minket az aranyló magoktól«.

Süllyedő hajó a nap, hótengerben bukik alá. Még egy-két violaszín fénycsóvát küld segélykérően az ég felé, aztán menthetetlenül elmerül a sötétségben.

A VÁNDOR, kit rossz sorsa ma a pusztába kényszerített, a tanyákból kiömlő sárga fényt lesi. Kezében görcsös bot, a lánccsörgető kutyák már hírül adták egymásnak: idegen jár az úton!

A remegő olajlámpák fénye ellibben. Most merre? Hová? S lám, keleten rózsaszínben dereng az ég alja, pedig még messze van a reggel! A város üzen a fénynyel a tanyának. És arra lenn, délre is lámpák gyöngysora villan. Pusztaottlaka, a kis falu kapta e drága ékszert. Fiatal leány nyakán a gyöngysor nem csillanhat szebben, mint e »Bagófalunak« csúfolt falucska egyetlen utcasorának lámpái.

Mit ígér ez a fény? Kódorgó lelkeket űz el a pusztaságból. Mit ad ez a fény? Tanulást, tudást, szépséget, muzsikát! Ki versenyezhet vele? A hold ugyan felkél, óriási narancsnak álcázza magát. A költőknek szabad lesz Őt ezután is istennőnek, szerelmesek barátjának, »i feletti pontnak« nevezni. De a földi fények holdrakétákról, űrhajókról beszélnek.

A vándor görcsös botjával tapogatózva keresi az utat. Oly kicsinek, védtelennek látszik az óriási hold alatt. De ő biztos léptekkel halad a göröngyös úton a hívogató Fény felé...

H. Sándor Magda

Éljen a bizalmatlanság!

Másfél hónapi vívódás után állampolgársági kötelességeim tudatában úgy döntöttem, nem hallgathatok tovább. Ugyanis egy szélsőbaloldali provokációt lepleztem le, melynek színtere a Ludas Matyi nőnapi száma, konkrétabban Somogyi Pál cikke volt. Az író Amundsen norvég sarkkutatót helyezi magyar viszonyok közé, ahol még él a személyi kultusz maradványa, a bizalmatlanság. Hősünket, amikor bejelenti, hogy indul felfedezni az Északi-sarkot, azzal gyanúsítják, hogy zebrát akar vadászni Afrikában, vagy legalábbis a Déli-sarkra pályázik. A bizalmatlanok a mű végén erkölcsileg megsemmisülnek, azaz semmisülnének, mert az igazság az, hogy Amundsen — kijátszva a közvéleményt — tényleg a Déli-sarkot fedezte fel! Lehet, hogy a szerző tévedett, de akkor miért hallgat dr. Árgus? Szólunk helyette mi — remélhetőleg még időben.

— góbé —

Örömhír!?

Örömhírt kell közölnünk olvasóinkkal, mely kultúrforradalmunk rendkívüli fellendüléséről ad számot. Bár még csak most fejezzük be hazánkban a szocializmus alapjainak lerakását, a kommunista embertípus kialakításáért folyó harcban, úgy látszik, évtizedekkel megelőztük magunkat. A politechnikai képzés mellett ugyanis a sokoldalú ember kialakításáért folytatott munkánk máris olyan gyümölcsöket hozott, amilyenekről még a marxizmus klasszikusai sem mertek álmodozni. Olyan tudósokkal rendelkezünk, akiket nyugodtan nevezhetünk polihisztoroknak. Nem kerül különösebb erőfeszítésükbe egyik szaktudomány területéről a másikra kalandozás. Legalábbis ezt mutatja az Ipari tanuló-képzés c. folyóirat márciusi száma, melynek 3. lapján, a Könyvekről c. rovatban, szabályos könyvismertetést olvashatunk Klaniczay — Szauder — Szabolcsi: Korunk kapitalizmusa 2. című könyvéről. Közismert, hogy három kiváló irodalomtörténészünk tollából nemrég jelent meg a Kis magyar irodalomtörténet.

Ezért némi meglepetéssel olvastuk, hogy most a közgazdaságtudomány terén alkottak jeleset, a vezető kapitalista államok és a gazdaságilag elmaradott területek viszonyairól értekezve. Éltünk ugyan némi gyanúperrel, és ezért megvártuk a folyóirat következő számát. Mivel Hibaigazítás rovatában e könyvismertetéssel kapcsolatban nem tesz említést, megnyugodtunk, hogy nem történt szerző- és címcsere. Ezért használjuk fel rovatunk nyilvánosságát, hogy örömünket közhírré tegyük.

—ril—

Monostori Ildikó két verse:

GYÜMÖLCSSZEDŐ LÁNY

Almát szed, s mintha égből hullt napok piros gömbjeivel
Telnék aranybarna fűzkosara
Az ért gyümölcsök, mint megannyi beteljesülés
Édes nedvet őriznek hamvas héjuk alatt.
Leszakít egyet; rózsaszín ujjai lágyan fogják körül
Kehelyben ragyog így drága rubin ékszer
Fürgén hajlik a lány, kosara telik
S lábánál egy-egy alma, mit a zengő szél letépett.
Hamvas és kék a csend, zümmögő zajok
Ékesítik csupán, és lenn a völgy ölén
Simulnak piros tetejű házak a földhöz
Mint érett gyümölcsök egy óriáslány tenyerén.

SZEKÉREN

Lassan halad a mezőkön át a szekér, mint imbolygó hajó
S rajta magasra rakott füvön oly jó volt hanyatt feküdve álmot játszani
Hozzám jött a rét, átlengett testemen s örök nászában vissza-visszavonz
A tehénpárás, rétszagú estén a köd körülölelte vállaim.
Világított a hold, s karéjokat dobált szét a sötétkékbe hajló földön
Békés lábnyomot zúzott a kerék vasa
Lelkem vonagló karokkal ölelte a percet a szitáló holdezüstben,
A föld lélegzett utánam. Buján zilált ágait nyújtotta a körtefa.

AZ EMBER ÉS A VILÁG

E. Kovács Kálmán aforizmáiból

Ha a szabadságot apádként tiszteled, a kötelességet anyádként szeresd.

*

Mit ér, ha ismered az igazságot, de kardod a hüvelyében pihen?

*

Szolgából lett szabadnak élesebb a kése.

*

A polgárságot könnyebb legyőzni, mint a polgárt.

*

Inkább felvenném egy porban fetrengő tetves koldusnak az ingét, mint egy burzsuj miniszter adományát: mert a porból és a tetűből ki lehet mosakodni.

*

Még a gondolkodást is kerülted a túlzó tekintélytisztelet éveiben, mert féltél a következtetéstől: „Cselekednem kellene, de gyáva vagyok".

*

— Kimerítettem a szerelmet — panaszolta lehangoltan egy barátom.
— Inkább a szerelem merített ki téged — válaszoltam vigasztalásképp.

*

Ugyanazért a mozdulatért az egyik nő kedvesnek, a másik szemtelennek tarthat.

*

Ha szánalomból szerelmet mímelsz, nagyobb bajt okozol, mintha megmondanád az igazat.

*

Fiatal házasok az örömeikkel, öregek a panaszaikkal traktálják egymást.

*

Miért kevés a remekmű? Témában mindenki bővelkedik, mondanivalója már csak keveseknek van; tökéletes formát viszont csak a kiválasztottak találják meg, és azok se mindig.

*

A jó vígjáték javítja, a rossz vígjáték rontja az erkölcsöket.

*

A felszabadulás óta nemcsak azt kell analfabétának tekintenünk, aki nem tud írni és olvasni, hanem azt is, aki nem ír és nem olvas.

*

„Kis pénz: kis foci, nagy pénz: nagy foci." Ki tudná Puskás Öcsinél cinikusabban megfogalmazni a professzionista sport alapelvét?

*

Minden ifjú tévelygését megértjük, csak a mi gyermekünkét nehezen.

*

— Melyik a nagyobb: a költő, vagy az államférfi?
— A jó költő nagyobb az államférfinál, és a jó államférfi nagyobb a rossz költőnél.

*

Amiről tudjuk, hogy ismeretlen, az már félig ismert.

*

A vadkacsa ismeri a nádast, ahol él, de te nem ismered hazádat; milyen alapon tartod magad különbnek a vadkacsánál? — kérdezhetné egy IBUSZ-plakát.

*

Bárcsak tudnék egyetlen olyan aforizmát írni, amelyik közmondássá változik.

Fiatal szegedi írók szerzői estje Debrecenben

Az egyetemi és főiskolai hallgatók Debrecenben megrendezett V. Országos Diákköri Konferenciája alkalmából a vendéglátó Kossuth Lajos Tudományegyetem Irodalomtörténeti Intézete 1962. május 4-én este az egyetem aulájában nagyszabású irodalmi estet rendezett. A több száz főnyi lelkes közönség előtt budapesti, debreceni és szegedi fiatalok szerepeltek műveikkel. Megnyitó beszédet *Juhász Géza* egyetemi tanár mondott, majd *Kovács Sándor Iván* tanársegéd, lapunk kritikai rovatának vezetője a szegedi, *Baranyi Ferenc* költő a budapesti, *Borbély Sándor*, az »Alföld« kritikusa pedig a debreceni egyetemi hallgatókat mutatták be néhány szóval a közönségnek. Mindhárman részletesen szóltak az egyes egyetemi alkotó körök munkájáról, s utaltak ezeknek az ún. stílusgyakorlatoknak nagy hagyományaira. Ebből a szempontból különösen a Négyessy László professzor vezette budapesti stílusgyakorlatok példája lehet vonzó: irodalmunk történetének immár olyan klasszikussá nőtt alakjai vitáztak itt egymással, mint Babits, Juhász Gyula, Kosztolányi. Városunk a Radnóti köré csoportosult *Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumá*-nak tevékenységével büszkélkedhet e hagyománysorban. Ugyanakkor mai egyetemi fiataljainkat más tradíció is kötelezi, nevezetesen a *Szegedi Fiatalok* 1959-es, *Király István* és *Kiss Lajos* szerkesztésében megjelent *Antológiája*. Ez az antológia az egyetemi stílusgyakorlatok olyan hallgatóinak biztosított nyilvánosságot, akik közül azóta már nem egy országosan ismert és elismert író, mint *Papp Lajos, Simai Mihály, Bárdos Pál, Fenákel Judit, Gál Sándor* és *Hatvani Dániel*.

E kettős szegedi tradíció jegyében nemrég felújított egyetemi stílusgyakorlatok gárdája jelenleg igazán fiatalokból áll. Debrecenben három képviselőjük állt dobogóra. A novellista Akácz László, aki *Az 1956-os ellenforradalom ábrázolása regényirodalmunkban* c. dolgozatával a konferencia Irodalomtörténeti Szekciójának felolvasója is volt, *Kék földből nőtt virág* c. elbeszélésével, *Rigó Béla* és *Kelemen János* verseikkel szerepeltek. A közönség reagálásából ítélve a budapesti egyetemisták — *Baranyi Ferenc, László Ernő, Nyerges András* és *Simor András* — mellett a mieink aratták a legnagyobb sikert. Kelemen János tiszta eszmeiségű közéleti versei, Rigó Béla szellemes epigrammái, s egy hosszabb szatirikus verse, Akácz László tömör szerkesztésű, friss hangú, szép novellája valóban magas színvonalon képviselték a mai szegedi írók legfiatalabb nemzedékét.

(—o—)

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

T. J. Szolnok. Sajnos újabb írásaiban nem látszik eredménye annak a levélben említett nagy erőfeszítésnek, amellyel általunk szóvá tett hibáit igyekszik kijavítani.

»A nyaralás« Budapest, UM. Az úgynevezett »német-pszichének« állítólag művészi fogékonyságból és szadizmusból való érthetetlen összetettsége részint nem új »felfedezés«, részint nem igaz. Írását elsősorban ezért nem közölhetjük.

L. S. Bácsszőllős. Ötletes szatírája »helyi érdekű«, szerencsésebb lett volna a megyei laphoz küldeni. Őszinte érzelmekről tanúskodó költeményeiben — sajnos — nem sikerült eredeti hangot megütnie.

»Vihar«. A mai technika csodái és az atomháború problémái közé ágyazva a mesterkélt feszültségű romantikus sablonok még nem lesznek »modern«-ek.

OLVASÓ-NAPLÓ

Persius szatírái

Persius magyar fordítása utoljára 1881-ben jelent meg Barna Ignác tollából, latin textusa pedig 1903-ban Némethy Géza szövegkritikai gondozásában. A teljes kétnyelvű kiadás tehát nagyon időszerű volt már.

Úgy érezzük, hogy a kötet méltó a vállalkozás fontosságához. Pedig Persiust tolmácsolni: nem egyszerűen rutinfeladat. Művei jól felvértezett fordítót kívánnak, költői vénát és tudós felkészültséget egyszerre. Muraközy Gyula sikerrel birkózott meg az előtte álló feladattal, és fordításában szívesen veszszük elő Persius szatíráit.

Figyelmet érdemel Horváth István Károly bevezető tanulmánya is, mely több, itt nem részletezhető, lényeges ponton vitte előbbre a kutatást. Egyik fontos eredménye az, hogy meggyőzően cáfolja a „sztoikus" Persius legendáját, s rámutat arra, hogy a szatírák „homályosságában" nem stíluskérdést, hanem — mint erre Engels is utalt — társadalmi jellegű problémát kell látnunk. Persius a filozofálgatás leple alatt korának nagyon is konkrét témáit tűzte napirendre, de társadalomkritikai megjegyzéseit Nero zsarnoksága idején természetesen rejtett célzások, homályos utalások formájában volt kénytelen megírni.

Horváth joggal mondja, hogy ha valaki ilyen meggondolások alapján választotta kifejezései eszközéül az oratio obliqua-t, nyilvánvalóan nem fogható fel a sztoikus költő-típus megtestesítőjének. És ha ez így van, akkor logikus, hogy Persius stílusát sem minősíthetjük sematikus egyszerűséggel sztoikusan elvontnak, hiszen a társadalmi mondanivaló, ha implicite is, de igényli a realizmust, s Horváth valóban úgy is tekinti a költőt, mint az „ókori realizmus" egyik képviselőjét.

A kötet határozott nyeresége műfordítás-irodalmunknak és klasszika-filológiai szakirodalmunknak. (Akadémiai Kiadó, 1961.)

V. Kovács Sándor

Párizsban hagyták el

Balázs Anna regénye

Hitetlenkedve, vegyes érzelmekkel tesszük le Balázs Anna regényét. Úgy érezzük, nem tudja bennünk a valóság illúzióját kelteni. Érzésünk szerint ennek oka az, hogy túlságosan csinált, nagyon akart munka. Az írónőt nem az alakok, a történés logikája, hanem a fundáló elme vezette.

A karrier-regény kevéssé sikerült változatával van dolgunk. Gábor András hirtelen felemelkedett és gyorsan letört parasztok utóda. A család reményeként a vagyon utolsó töredékével Párizsba kerül. Siker és bukás váltogatja egymást életében. Hosszú küzdelem árán milliomos lesz, majd mindent elveszítve vagyona roncsaival csaknem négy évtized után hazajön Magyarországra, végre megtalálja helyét.

Amit ez a regény mondani akar, helyes; ahogyan teszi, nem meggyőző. Általában nem szerencsés túl élezett ellentétekkel bizonyítani nem szatirikus műben; ez esetben például sematizmust eredményezett. Gábor András felemelkedésében csak a véletlen játszik közre, a bukás viszont sorsszerű. Maga is hajlandó ilyen tendenciát látni életében: a család szerencsétlen végzete éri utol őt is. Gábor András esete azt bizonyítaná, hogy a kapitalizmus tönkreteszi a tehetséget, szétzúlleszti a családi életet, embertelen társadalom. A véletlen — itt Zélinger megismerése, a könyvek közt talált pénz, amely a birtokszerzés alapja — nagy szerepe az események alakulásában csökkenti a társadalom felelősségét, Gábor András a sors üldözöttje lesz, nem a társadalom áldozata. Életének megrontói egyszerűen sötét gazfickók, akik így alapozzák meg boldogulásukat, nem egy életre-halálra menő verseny részesei. Gábor András nem tud velük szemben érvényesülni, mert idegen, tehetségét, tudását is ezért nem ismerik el. Szinte bizonyos, hogy azért nem lehet boldog Franciaországban, mert az író vissza akarja vezetni Magyarországra.

Az itthoni élet ábrázolásával lesz teljessé a sematizmus. Ha ott minden rossz volt, akkor itt minden idilli. András itthon maradt öccse ingadozás nélkül megtalálja élete értelmét. Földet kap a felszabadulás után, befejezi a tanulást, soha meg nem fájdul szíve a tsz-be adott földért, a »nekünk« és a »mienk« olyan természetes számára, mintha soha mást nem ismert volna. Családja patriarkális békében él, sőt ő oktatja a fiatalokat a közös ügy szolgálatára. Enyhén szólva rózsaszínű ez a kép. Mindezt tetőzi aztán a megoldás — Gábor András rövid látogatóba érkezik rokonaihoz, egyszerre megérzi az új élet ízét, és kis töprengés után részt kér a küzdelemből, hazatér.

Ezt aztán senki sem fogadhatja el valóságként: ritka az ilyen problémátlan élet, s ha ez kerül az ábrázolás központjába, csak a művészi hitel rovására történhet — ebben a regényben is. (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1961.)

Kardos József

Egy önképzőköri évkönyv margójára

A *Szegedi Vasútforgalmi Technikum* irodalomkedvelő diákjai figyelemre méltó törekvéssel szólaltak meg nemrég megjelent kötetükben, amely 1957-től terjedő öt év legjobb írásait foglalja össze. A szegedi irodalmi élet akaratlanul is belopódzkodik a fiatalok szívébe: jól ismerik helyi íróinkat, kapcsolatot tartanak velük.

Legerősebbnek a prózában látszanak, s a kötetben szép számmal szerepel novella, karcolat, sőt még humoreszk, dráma is akad. Legtöbbjük még magán viseli az iskolás jelleget: az alakok jellemzése, a stílus, az eseményesség, a sűrítő párbeszéd terén, de a mai problémák feldolgozása jegyében születtek ezek a zsengék, s nagy tenniakarást tükröznek.

Az első próbálkozások közül a következőket emelhetjük ki. *Kálmán Antal* »Egyszerű történet«-e könnyed, érdekes hangvétellel mozgatja meg az önmaga énjével viaskodó s végül is a tsz-be lépő öreg Gulyást. Komoly téma, az írói toll »igazzá« formálja. Ugyanilyen szintű »A fordulat« c. dráma *Tanyi József*-től. A felszabadulás évében egy polgári életet élő földesúri rezidencia omlik itt össze. Ehhez jegyezzük meg, hogy a szatirikus elemek kifejlesztése és felfokozása sokkal erőteljesebbé tette volna a mondanivalót. *Baji Zsuzsa:* »Egy a sok közül« c. darabjában az ellenforradalomban magára hagyott családapa és kisfia sorsát villantja elénk. *Barakonyi Zsuzsa* »Bogár«-ja az eldurvult, édesanyjával szembeszegülő »huligán« lelkivilágát próbálja megmagyarázni.

Példaképeiket hamar felismerjük: többek között Arany, József Attila, Áprily, Móricz, Illés Béla ihleti őket, *Lingvai Pál* Solohov »Emberi sorsá«-nak filmváltozatára írt díjnyertes dolgozatot. Teljes kibontakozásukhoz azonban csak az egyéni ötletesség, a nagyoktól való elszakadás adhatja meg a lehetőséget, a világosan felismert célokkal és eszközökkel állhatnak majd az irodalmi értékhez legközelebb. A kötet versei gyengébbek, művészileg az epika nagy része is, néhány prózai írás azonban már a harcos, a társadalomért való kiállás szépségét rejti magában.

Rideg István

Lengyel kutató disszertációja József Attiláról

József Attila életének kutatása, életművének értékelése felemelő és izgalmas vállalkozás minden irodalomtörténész számára. Ez az érzéssé finomult gondolat húzódik meg Jan Sobolewski lengyel adjunktus magyar nyelvű doktori értekezésének minden sora mögött. Sobolewski, mint a varsói egyetem magyar tanszékének ösztöndíjasa, két évet töltött hazánkban a Szegedi Tudományegyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézetének vendégeként, s a múlt hónapban itt védte meg József Attila, magyar proletárköltő útja a kommunista költészetig c. doktori disszertációját. Az értekezés szerzője nemcsak tudós ismerője a nagy proletárköltő életművének, hanem őszintén rajong is »Attiláért«. Mély átéléssel ír a költő megpróbáltatásokban bővelkedő, »nem átlagosan egyszerű« életútjáról, különös meghatottsággal elemzi az őszinte hangú s éppen ezért mélyen emberi és modern szerelmes verseket, s olykor nagy szenvedéllyel polemizál is — igaz, néha helytelen álláspont védelmében (vita Péter Lászlóval a »Horger-ügy«-ről).

Jan Sobolewskinek — bár dolgozata lényeges vonásokkal nem gazdagítja József Attila-portrénkat — hálás lehet a magyar irodalomtudomány; a közeljövőben lengyel nyelven publikálásra kerülő terjedelmes értekezés bizton eléri célját: hazánk határain túl is újabb tömegekkel fogja gyarapítani azok táborát, akik magukénak vallják »Az ucca és föld fiá«-t.

Cs. F.

Biliárd fél tízkor

HEINRICH BÖLL regénye

A tömegesen megjelenő háborús heccregények mellett a nyugatnémet irodalomnak van egy sokkal egészségesebb irányzata is. A második világháborút végigharcolt, vagy átélt nemzedék irodalmi képviselői közül számosan megkísérelték, hogy a nagy világégés előidézésének okaira rámutassanak.

Böll személyesen részt vett a Wehrmacht harcaiban, közelről láthatta a fasizmus elembertelenítő jellegét. Első regényeiben csak a háború borzalmas voltát *ábrázolta*, de új regénye, a *Biliárd fél tízkor* előrelépés ezen az úton, már *okokat keres*. A regény egy család tudati vegetálásán keresztül mutatja be a német nép tragédiáját, amely végül is a világháborúba torkollott, sőt a Gonosz ezután is fel-feltűnik. A regénynek tulajdonképpen nincs is cselekménye. A szerző a szereplők visszaemlékezésein keresztül egyetlen nap történetébe sűríti azokat az eseményeket, amelyek végül is arra a következtetésre késztetik az olvasót, hogy a Fähmel család sorsán keresztül rádöbbenjenek, így mindig csak a Gonosz marad a győztes. Fähmelék egy emberöltőn keresztül megkísérelték, hogy távol tartsák magukat a politikától. Robert Fähmel »ellenállását« is inkább csak fiatalos romantikának és mélységes undornak lehet tulajdonítani. Ehelyett minden erejüket jó polgári hagyományként valami maradandó emlék, valami nagyszerű létrehozására fordították, és éppen ebben rejlik a német polgári család tragédiája. Az öreg Fähmel felépíttette az apátságot, de fiának már le kellett azt rombolnia, és az unoka már nem hajlandó az újjáépítésben részt venni.

A kiutat, hogy valamit tenni kell, az elmebetegnek nyilvánított Fähmelné mutatja meg. Anarchista jellegű cselekedetével, rálő az egyik miniszterre, ő döbbenti rá az olvasót, nem elég regisztrálni a Gonosz jelentkezését, az új háborúra való készülődést, tenni is kell ellene valamit. Osztályhelyzeténél fogva Böll a »cselekvés irányát« már nem tudja megmutatni. *(Európa Könyvkiadó, 1961.)* **Szentirmai László**

XI. SZ. AUTÓJAVÍTÓ VÁLLALAT

SZEGED,
TOLBUHIN SGT. 9—11.

*

VÁLLAL: Csepel Diesel és GAZ 51 típusú tgk. nagyjavítást, egyéb típusokban pedig közép- és futójavítást.

TELEFON: 11-57, 35-54

*

Gk. mentőszolgálat és szerviz 6 órától 22 óráig.

Telefon: 50-61

Szívjon

Symphonia

cigarettát!

Téli tüzelőanyag-szükségletét

TÜZELŐUTALVÁNNYAL

március
április
május
június

HÓNAPOKBAN BESZEREZHETI

TÜZÉP MEGRENDELŐIRODA
SZEGED, ATTILA UTCA 2.

A SZÉPSÉG TITKA

SZELES IDŐBEN

„Gurken" német arctej
„Michel" bőrtápláló krém

TŰZŐ NAPSÜTÉSBEN
„Gardénia" goldkrém
„Elida" bergamottos napolaj
használata

KOZMETIKAI TANÁCSADÁS
a szegedi illatszer boltokban

Kárász u. 6.
Széchenyi tér 7.
Lenin krt. 38.
Aradi vértanúk tere 5.

A SZEGEDI SIKETEK ÉS CSÖKKENT MUNKAKÉPESSÉGŰEK VEGYESIPARI SZÖVETKEZETE

FOGLALKOZIK: férfi- női fehérnemű és méretes női ruha készítéssel. Fodrászati, valamint egyéb apró fémtömegcikkek készítésével.

VÁLLALUNK: takaró, gépkocsi, napvédőponyvák, valamint roletták készítését, szerelését, javítását.

KÖZPONT:

FÉMTÖMEGCIKK RÉSZLEG:

PONYVA RÉSZLEG: Szeged, Bocskai u. 7. sz.

Fehérnemű és méretes női ruha részleg: Szeged, Tábor u. 8. sz.

Egyéni ízlések szerint készít
női ruhát, kabátot,
női és férfifehérneműt

NŐI SZABÓ KTSZ

KÁRÁSZ UTCA 10.
ÉS KÍGYÓ UTCA 2. SZ.
alatti méretes részlegeiben

Móra:

LEVELESLÁDA

*

TÖRTÉNETEK A SZEGEDI BETYÁRVILÁGBÓL

*

Lődi:

LEPKETÁNC

Szegedi Szerszámkovács, Redőnykészítő és Műköszörűs Ktsz

vállal: fa- és vasredőnyjavítást, mindennemű hegesztést és esztergálást, épületlakatos ipari cikkek gyártását, krómozást és nikkelezést, valamint orvosi műszerek és kések, ollók, borotvák javítását és élezését.

Munkafelvétel: Bajcsy-Zsilinszky u. 13.

Telefon: 41-74.

Központi iroda: Kígyó utca 3. sz., telefon: 22-41.

Telepek: Tisza Lajos utca 2—4, telefon: 43-72, Rákóczi utca 20. sz., telefon: 32-68.

Értesítés!

A munka megkönnyítése és az eredmények pontos ellenőrzése szempontjából elengedhetetlenül szükséges a megbízható mérőeszközök beszerzése. Az igényeket a legkorszerűbb mérlegek gyártásával elégíti ki a Hódmezővásárhelyi Mérleggyár.

Beszerezhetők az alábbi mérlegek:

Önműködő gabona- és szénadagoló mérleg,
Szalagmérleg, körszámlapos cement adagoló mérleg.
Vasúti, közúti (szekér), raktári és csillemérleg.

Körszámlapos mérleg,

Gyorsmérleg 2 kg-os és 20 kg-os mérőképességben.

Magaspálya húsmérleg, akasztós húsmérleg tolósúlyos és körszámlapos kivitelben.

Csecsemőmérleg, 150 kg-os személymérleg tolósúlyos, automata pénzbedobós személymérleg.

Körszámlapos tejmérleg 20 kg-os, asztali tolósúlyos mérleg 50 kg. Vasvázas tolósúlyos mérleg 100—2000 kg mérőképességben. 1500 kg-os állatmérleg hordozható és beépíthető kivitelben. Ezenkívül speciális mérlegek a megrendelő külön kívánsága szerint megtervezve.

A RENDELÉSEK

A Műszer- és Irodagépértékesítő Vállalathoz

(Budapest. VI., Népköztársaság útja 2.) küldendők be.

Tekla gyöngysorok

NAGY VÁLASZTÉKBAN AZ ÓRA-, ÉKSZER- ÉS AJÁNDÉKBOLTOKBAN

Szőlőtermelők! A Csongrádvidéki Állami Pincegazdaság megkezdte

1962—63. ÉVI SZŐLŐ-, MUST-, BOR-

értékesítési szerződéskötését.

SZERZŐDÉS KÖTHETŐ:
oltvány és otellószőlőre, mustra, seprős, egyszer és kétszer fejtett borra.

MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEK, TERMELŐSZÖVETKEZETI CSOPORTOK:
a megkötött értékesítési szerződésre kamatmentes hitelt igényelhetnek.

HÁZTÁJI GAZDASÁGOK ÉS EGYÉNI TERMELŐK:
kamatmentes művelési előleget kaphatnak.

A KAMATMENTES MŰVELÉSI ELŐLEG MÉRTÉKE:
oltvány (hazai) borszőlőnél 135 kg-ként 200 Ft.
oltvány (hazai) mustnál és bornál hl-ként 200 Ft.
otellószőlőnél 135 kg-ként, otellómustnál és bornál hl-ként 130 Ft.

A SZERZŐDÉS TELJESÍTÉSÉRE ÁTADOTT ÁRUK UTÁN
Mg. termelőszövetkezetek és termelőszövetkezeti csoportok 10—30%
Háztáji gazdaságok és egyéni termelők: 10—20%

SZERZŐDÉSES FELÁRAT KAPNAK
az átadott mennyiségtől függően.

A szerződéses felárakon felül, megfelelő mennyiségű áru átadása esetén
10% MINŐSÉGI FELÁRAT ÉS 10% FAJTISZTASÁGI FELÁRAT FIZET AZ ÁLLAMI PINCEGAZDASÁG.

A SZERZŐDÉSKÖTÉS: ÉRTÉKESÍTÉSI BIZTONSÁG, TERMELÉSI SEGÍTSÉG, MAGASABB JÖVEDELEM.

Értékesítési szerződést kötnek, és felvilágosítást adnak a Pincegazdaság központja, helyi pincészetei, telepei és felvásárlói.

CSONGRÁDVIDÉKI ÁLLAMI PINCEGAZDASÁG

TISZATÁJ

AKÁCZ LÁSZLÓ

1938-BAN SZÜLETETT Szentesen. Szülei tanítók, apja negyvenhárom éve pedagógus. A Csongrádi Gimnáziumban érettségizett, majd a Szegedi Tudományegyetemre került. Jelenleg a bölcsészettudományi kar V. éves magyar—történelem szakos hallgatója.

Amikor III. éves korában az Eötvös Kollégiumba került, mi: az egy-két évvel idősebb kollégák, a „tudós- és kritikusjelölt" pozában tetszelegve — néhány megjelent apró recenziónk, pozitivista adatközlésünk lényegült át e pozban komoly birálattá, súlyos tanulmánnyá — nemi gyanakvással néztük a szegvári tanító fiát. Hát még, amikor kiderült róla, hogy nem ősfilozopter: valaha orvos akart lenni, az egyetemet pedig matematika—fizika szakosként kezdte, s egy évet becsülettel le is húzott a természettudományi karon! Hiába szerettük meg csendes, szerény egyéniségét, ritkán elejtett, komoly szavait, bizonyos fokig mindnyájunkat bántott, hogy Akácz Lászlót nem érdeklik szenvedélyesen a felvilágosodáskori műfordításirodalom elvi problémái, hogy nem tanusít különösebb figyelmet Machiavelli magyarországi eszméinek hatása iránt, s hogy a XVII. század eleji protestáns polgári literatúra kérdéseivel való beható foglalkozás nélkül is el tudja képzelni az életet. A Tiszatáj-ban megjelent első kritikái után engedett fel a légkör: Akácz László céhbeli lett. Ezt követően — a riport, a paródia, a bökvers és a karcolat műfaji titkait kutatva — a fiatal tollforgató szívósan kereste saját hangját a Csongrád megyei Hírlap, a Dél-Magyarország, a Közneveles, a Szabad Föld, a Magyar Ifjúság hasábjain, mignem 1961. január 13-án megjelent első tárcanovellája az Élet és Irodalom-ban. Hol voltak már ekkor a mi filosz-fenntartásaink! Emlékszem, a Nyelvtudományi Intézet sötét, barátságtalan folyosóján bukkantunk a vizsga előtti izgalmi állapotban — kollégiumi szóval „bágor"-ban — szurkoló Akáczra, s gratuláltunk őszinte szívvel íróvá avatásához az egyetem és a kollégium elvtársi, baráti közössége nevében. S teljes joggal, mert ez a néhány flekkes tárca — A talicska volt a címe — valóban író keze alól került ki.

Miról szólnak Akácz történetei, milyen alakokkal népesíti be őket, hogyan ábrázolja és oldja meg konfliktusukat? Akácz László rendszerint villanásnyi történések, térben és időben gyorsan lefutó események rajzára vállalkozik, s hősei életének mindig a konfliktusépítés szempontjából legfontosabb pillanatát ragadja meg, ahonnan kiindulva a megoldásban eszmeileg és művészileg valóban új, valóban értékes sűrűsödik össze. Többnyire arról van szó ezekben a finom lélekrajzú, csendes derűvel színezett novellákban, hogy valaki — a melegszívű emberi közösség felemelő erejének, a nemes és tiszta érzések keresésének vagy spontán feltörésének, a munka megtalált szépségének jegyében — ráébred egyéni felelősségére, s tesz valami szépet, valami jót; olyat, mire addig nem lett volna képes. Konvencionális tárcanovella-témák — mondhatná valaki —, mi teszi őket korszerűvé? Elsősorban az a szilárd eszmeiséggel erezett, sajátosan mai látásmód, ami nem harsogó jelszavak üres illusztrálásában, hanem egész megújult életünk, átformálódott erkölcsi világképünk okosan kiemelt, témává nemesített, apró, de rendkívül jellemző mozzanatainak művészi hitelű megjelenítésében realizálódik. Mégis, ha valahol előbbre kell lépni Akácz Lászlónak, éppen ez a pont az. A szépség és jóság csendes, szelíd szavakkal megépített győzelmének olykor időtlen időben játszódó történetei helyett szívesen keresnénk néhány Akácz-írásban szenvedélyesebb konfliktust, kiélezettebb szituációkat. Érzésünk szerint írói fejlődését gyorsítaná az is, ha a különösen kezelt tárcanovellán túl, próbálkozna nagyobb lélegzetű, epikus műfajokkal.

AKÁCZ LÁSZLÓ, akit a mai magyar novella egyik ígéretes tehetségű fiatal reprezentánsának tartunk, bizonyára átesik a nagyepikával való kezdeti próbálkozásokon is, hogy világképe és műveinek szuggesztív hatása még teljesebb, még vonzóbb legyen.

KOVÁCS SÁNDOR IVÁN

Moldovay Győző:

SZÓLÍTJUK EGYMÁST

Szólítjuk egymást, s ostorral elűzzük!
Imádkozunk barna kámzsákba rejtekezve,
hogy kinyissa égő, barlangos ajkait
éjszakánk száz húsevő orchideája,
majd lefejezzük mind gyermekded mozdulattal.
Üldözők és üldözöttek vagyunk egyalakban,
szerencsés szerencsétlenek, akik halálig
magukban hordják fényküllős képét a messzi csúcsnak,
hol töretlen hó ragyog, és minden csók
jégvirággá hűl a menny üvegfalán!

Olvasóinkhoz!

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy lapunk — tekintettel a Szegedi Szabadtéri Játékokra — július és augusztus hónapokban 16 oldalon jelenik meg, nagyobb példányszámban. — Az egyes példányok ára 3 forint lesz, előfizetőink a kedvezményes 2 forintos áron kapják kézhez.

Olvasók nyomában

A DÉRY-KERTBEN a mellettem levő padon ült egy ismerős diáklány. Aktatáskája tömve könyvekkel, füzetekkel. Tanul, de nagyon unhatja, mert közben ásít, míg darálva, félhangosan ismételget. Aztán félreteszi a tankönyvet, és egy kis sárga fedelű könyvecskét vesz elő aktatáskájából. Nyúzottak a lapjai, tinta és más nyomokkal tarkítva. Sebesen lapoz benne, majd belemélyed a valószínű, igen izgalmas olvasmányba. Kinyújtja lábait, elereszti magát, úgy élvezi. Tíz perc múlva becsukja, s újból a tankönyvet veszi a kezébe, tanul, memorizál, tanul, majd ismét a kiskönyvbe temetkezik nagy odaadással.

Így megy ez majd egy órán keresztül, s akkor, nem bírva kíváncsiságommal, megszólítom:

— Mondd, Éva, miért tanulsz meg olvasol is egyszerre, talán összefüggő az anyagod a regény témájával?

— Á, dehogy, Zsia néni, ez egy remcsi (remek) kis kalandos vacak, de ez a tétel olyan száraz, hogy muszáj valamivel frissíteni az agyamat, nehogy közben elaludjak — válaszolja.

— Szóval olyan »feketepótló-féleség«? — kérdezem. Nevet.

— Igen, olyasmi. — S mosolygunk, süt ránk a nap, mintha más dolga se lenne...

SÉTÁM KÖZBEN az egyik padon egy középkorú férfi olvasó kelti föl a figyelmemet. Hosszú fehér ujjai között úgy tartja a könyvet, mintha a szerelmesét ölelné át, mintha azt simogatná. Szépen tudhat szeretni, jó annak, akit szeret — ez fut át egy pillanat alatt agyamon, s picit meggyorsul a szívverésem, de csak talán attól, hogy már dél van, s még forróbban süt a nap...

Szembe velem jön egy srác. Suhancáró, már nem kölyök, de még nem legény. Menés közben olvas. Ez lassan általános típussá válik. Eszik is közben, dúsítva adja vérének a táplálékot, Moraviát olvas, mikor a hóna alá szorítja a könyvet, akkor látom meg a borítólapot. Jóízűt harap a szendvicsből, amelyből ki akar csúszni a szalámi. A visszatolási művelethez a kezét is használja, közben egy csomó Ludas Matyit is lepotyogtat. Lám, a szemének is juttat, s vigyáz, hogy a nevetőizmai se sorvadjanak el. Alapos emberke!

A KÖNYVESBOLT ajtaján kilépked egy zöldruhás nő, karján csontszínű táska, cipője is hasonló árnyalatú. A haja vöröses. Szép színharmónia, de valami zavar, nem tudom, hogy mi. Kékfedelű könyvet lapoz, majd hosszú, ráérős léptekkel a Sugovica korzó felé tart, s leül. Leteszi táskáját, napszemüvege csillog. (A női lélek nagy ismerője találhatta ki a napszemüveget, mert remekül mögéje lehet bújtatni a szarkalábakat, s nehezebben lehet a kort megsaccolni.) Karcsú lábait átveti egymáson. A sétáló férfiak szeme megakad a harmonikus látványon. A nő olvasna, de megakad a borítólapnál. Talán tévedésből mást kapott, mint amit venni akart? Aztán leteszi a könyvet a padra, majd a táskájába süllyeszti. Nézi a sétálókat, a távolban kéklő pécsi hegyeket. Kis sóhaj emeli meg a mellét, aztán újból kiveszi a könyvet, s mint aki fölfedez valamit, izgatott sebességgel leveszi a borítólapot, kifordítja, s a csontszínű belsejével kifelé borítja be vele a könyvet. Lábait kicsit csámpásan tartja, míg elmerülten olvas.

ZÖLD RUHÁJÁT meglebbenti a szél, csontszínű tűsarka mind mélyebbre fúródik, rásimít vöröses hajára, közben lecsúszik táskája. Az is csontszínű, s a könyv is. — Ahá! — a kék fedél okozta diszharmónia zavarhatta a szemét!

A zöldruhás nő én voltam.

K. R.

JÓZSEF ATTILA VERSEK

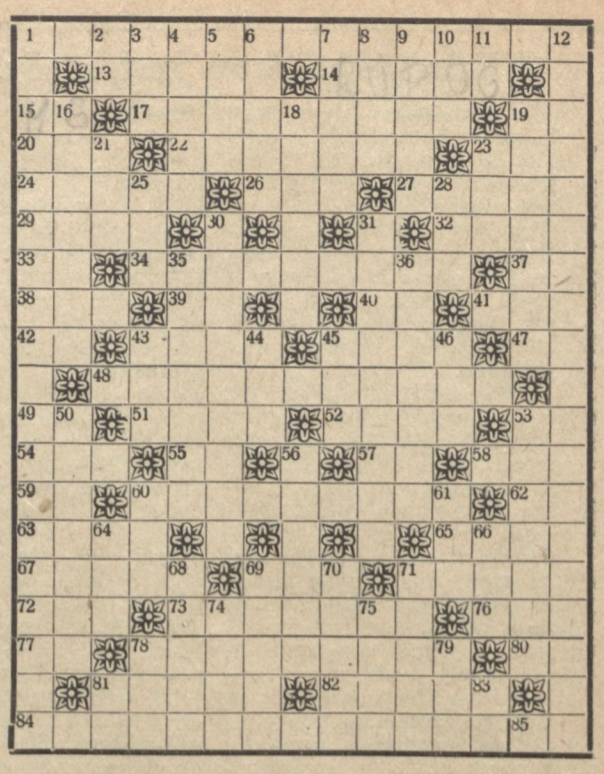

VÍZSZINTES:

1. József Attila-vers. 13. Biztató szó. 14. Recseg. 15. MS. 17. **József Attila-vers.** 19. Divatcikk. 20. Két névelő. 22. Stréber. 23. Becézett női név. 24. Rászokik. 26. Jó a tésztán. 27. Vigyáz. 29. Fiúnév. 32. Tó Itáliában. 33. Azonos mássalhangzók. 34. Erjedést okoz. 37. Üres híd. 38. Ilyen hit is van. 39. Tájszóval: ő. 40. Hangtalan raj. 41. Község Pest megyében. 42. Személyes névmás. 43. Erre rakják az árut. 45. El. 47. Rag. **48. József Attila-vers.** 49. Német személyes névmás. 51. Szláv uralkodó. 52. Múzsától érintett. 53. Újabb személyes névmás. 54. Itt ül a vadász. 55. Idegen arany. 57. Egy szó a csecsemő nyelvből. 58. Mutató. 59. Kötőszó. 60. Meglépő. 62. Rőzse eleje. 63. Népi ruhadarab. 65. Daru idegen nyelveken. 67. Folyóágy. 69. Orosz személyes névmás. 71. Takarmánynövény névelővel. 72. Szófajta. 73. Zavar a haladásban. 76. Hangszer. 77. Római kettős magánhangzó. **78. József Attila-vers.** 80. Régi regények dámájának sóhaja. 81. Rendszerint kellemetlen. 82. Elpusztít. **84. József Attila híres szegedi verse.** 85. Zamat.

FÜGGŐLEGES:

1. József Attila-vers. 2. Kettős mássalhangzó fordítottja. 3. Hím állat. 4. Folyómederben van. 5. Keskeny. 6. Folyó Szlovákiában. 7. Sok van testünkben. 8. Redőny. 9. Fájdalmas betegség oka. 10. Nem olt. 11. Némán zúg. **12. József Attila-vers.** 16. Elhatározás. 18. Tűzhányó torka. 19. Ezt szeretjük hallani. 21. Festői téma. 23. Régi ürmérték. 25. A 41. fordítottja. 28. RCM. **30. Sok József Attila-vers színhelye. 31. József Attila-vers kezdőszavai.** 35. Innen jön a megszívlelendő kezdeményezés. 36. Kolumbus fedezte fel. 43. Vola... — műnyelv. 44. Edény. 45. Francia te. 46. AEÖ. 50. Az ilyen piskolt községnév. 53. Gyógyászat. 56. Angol női név névelővel. 60. Embernek, levélnek van. 61. Festékszín francia neve fonetikusan. 64. Friss. 66. Hasadék. 68. Bibliai női név tárgyesete. 69. Kifordítani szokott ez a mester, hát itt is fordítva van. 70. Újabb névelős női név becézve — de férfinév is lehet. 71. A kis hiszékeny — ékezethibával. 74. Három — latinul, nőnemben. 75. Előázsiai főváros nevének második fele. 78. UTZ. 79. Ferde — idegen kifejezéssel fonetikusan és ékezethibával. 81. Rövidített Egyesült Államok. 83. Tál, de üresen.

Beküldendő: vízszintes 1., 17., 48., 78., 84., függőleges 1., 12., 30., 31.

Beküldési határidő: június 16.

„...álmában tiszta köténytt hordott,"

KOPASZ ILDIKÓ:

Fürdés

Az öregasszony a sarokba állította a garabolyokat, s nagyot sóhajtva telepedett a konyhaszékre.

— Ezen a sok lépcsőn míg felér az ember... Hogy tudtok ilyen magasan lakni..

— Tegye le a kabátját, édesanyám. — sürgölődött Teri körülötte. — Már azt hittem, be se jött ma árulni.

— Nem buszon jöttem, hanem a Tóthpál szomszéd kocsijával ... Csak lassabban jön az... Pedig még alig tetőzte a nap a fák hegyit, amikor elindultunk — fújta ki magát az anyja. — Ami kis hagymát, krumplit behoztam, hamar eladtam... Hoztam neked tojást, rakd ki! — nyomta Teri kezébe a kisszatyrot. — Nem jöttetek ki vasárnap sem, pedig igen vártunk.

— Jaj, sehogy se tudtunk! A Jóska brigádja vacsorát rendezett, csak el kellett mennünk nekünk is.

— Vacsorát?

— Ühüm. Olyan ünnepségfélét a vendéglőben.

Az öregasszony hallgatott. Nem szerette a vejét. Olyan idegen neki ma is, mint amikor először hozta el hozzájuk a lánya. Nézte Terit, hogyan szedegeti egy tálba a tojásokat. — Szemrevaló teremtés, jutott volna neki elsőlegény is a faluban. Ha szegények is voltak, mindenki tudta róluk, hogy dolgos, takarékos emberek. Dehát ennek csak az a jöttment városi kellett... A gyárban ismerkedtek meg. Teri is ott dolgozott. Bejárt mindennap buszszal... Mikor a fiatalok összeházasodtak, Jóska kiköltözött hozzájuk a munkásszállóból. Miatta most is ott lehetnének... Hiába mondta nekik, megéri az a kis törődés a buszon, otthon csak jobban tudnak takarékoskodni, gyarapodni, mégis bejöttek a városba. Most aztán mehet a lánya egy szál gyökérért is a boltba...

A nap széles sávban verődött be az ablakon, a sugarak ráugráltak a gáztűzhely fémsarkaira, s vibrálva terültek el a kőpadlón.

És nem szerette az öregasszony ezt a lakást sem. Szűk ketrecnek érezte a csillogó kis konyhát. Kifulladt, míg felért a lépcsőn, szédült, ha lenézett a harmadik emeleti ablakból.

— Hát édesapám? — kérdezte Teri. — Csak nem beteg, hogy nem jött be?

— Apád? — Megvan. Mióta tavaszodik, folyton a kertben matat. Nincs annak semmi baja... Az apja is olyan fajta volt — isten nyugosztalja. Nem volt az tán életében sem orvosnál..., az bizonyos. Csak mikor már a halálán volt, hívták ki hozzá — nézett maga elé. — De én valahogy... Mostanában mindig fulladok, meg nem tudok hajolni. Már a házkörüli munka is nehéz. Apád viszi a moslékot is a disznónak...

Nem panaszkodott. Elgondolkozva, egyszerűen beszélt, inkább önmagának.

Teri nézte a sovány, szikár arcú öregasszonyt: milyen kicsi, törékeny így ülve... fején az örökös kendő... oldalt kibújt alóla néhány szürke hajszál..., egyik szinte belesimul arcának ráncaiba... Most gondolt rá először, hogy tulajdonképpen nem is tudja, milyen az anyja haja. Sohasem látta fésűlködni. Otthon mire az anyja lefekvéshez készülődött volna, ő és testvérei már aludtak. Reggel soha nem ébredt úgy, hogy ne találta volna anyját felöltözve tenni-venni a ház körül. Hirtelen megszólalt:

— Nem akar megfürödni, édesanyám?

— Fürödni? — lepődött meg az öregasszony.

— Azt hát... Itt a kádban a fürdőszobában. Meggyújtom a gázboylert, aztán már jön is a jó meleg víz.

— Öregasszony vagyok én már...

— Hát aztán! Még szagos szappant is adok.

Teri indult a fürdőszobába. A következő percben már zuhogott is a kádba a gőzölgő víz. Az anyja bizonytalankodva ment utána, s gyanakodva méregette a kádat, a vastag vízsugarat.

— Dugja csak bele az ujját! — biztatta Teri — milyen jó meleg.

— Hű, de sütős! Ebbe akarsz beleültetni? ... Tyúkot kopasztanak az ilyenben!...

— Nofene — nevetett Teri. — Sose féljen, majd eresztünk hozzá hideget... Maga meg már vetkőzhet is, mert gyorsan megtelik.

— Vetkőzni? Anyaszült meztelenre? — szörnyedt el az öregasszony.

— Hát... Tán ruhástul akar ebbe nyakig beleülni?

Teri hidegre fordította a csapot. — Mindjárt jó is lesz.

— Bolondot csinálsz belőlem, te lány...

— Ugyan már!... Majd meglátja, édesanyám, milyen jó lesz. Mint az úriasszonyok, lubickolhat a meleg vízben. A ruháját csak tegye le ide a ládára, én kimegyek a konyhába főzni. A szappan meg a törülköző itt van, ha valami kell, csak kiáltson.

A fürdőszoba ajtaja becsukódott. Az öregasszony néhány percig tanácstalanul állt, nézte a csempézett falat, a fehér kádat a vízzel. Tétova mozdulattal megoldotta csomóra kötött kendőjét, gondosan kisimította, s letette a székre. Aztán kezdte lassan gombolgatni a ruháját.

Teri a konyhában fülelt. — Bent van már? — kiáltott át.

— Most megyek — szólt vissza.

Először az egyik lábát nyújtotta bele a vízbe. A kád megbillent.

— Te Teri, fölborul ez!

— Dehogy borul! Le van az jól erősítve!

A kád hosszú és tágas volt. Ahogy beleült, a kellemes meleg víz egészen nyakig körülvette. Két kezével erősen fogta a kád szélét, aztán óvatosan elereszteste. Hihetetlenül könnyűnek érezte magát. Mozdulatára meghimbálta testét a víz. — Még belefúlok — villant át rajta a gondolat, de nem szólt hangosan. Megpróbálta még egyszer... Karjával kavart egyet a vízen, s élvezte, hogy a hullám újra megemeli. Kezdte nagyon jól érezni magát. Felbátorodva nekitámasztotta hátát a kád végének, s a lábait mozgatta. Az átlátszó vízben furcsán tükröződtek. Mintha csont se lett volna bennük... No — kapta rajta magát —, én sem nézegettem a lábam lánykorom óta. — Aprókat nevetett, csak úgy, magában... A vizet meg-megmozgatta, aztán várta, hogyan simulnak el a hullámok. A meleg kezdte elbágyasztani... Hirtelen észbekapott: — még nem is szappanoztam.

— Terii! — kiáltott.

— Mi van?!

— Jó ám ez a fürdő!

— No, lássa!... Aztán maga még nem akart...

— Benn maradnék én ebbe estig, ha nem menne a buszom, az bizonyos.

A víz kezdett opálossá válni a szappanhabtól. Alig tudta benne megtalálni a kezéből kicsúszott szappant. Elúszott, mint hal a vízben. — »Elvitte a víz a szappant...« — dudorászta. Ezen kicsit elröstelkedett. — Csak nem hallotta meg a lánya?

— De jó szagú ez a lila szappan! — szólt át.

— Jó ugye? Orgona — nevetett túlról Teri. — Majd néz nagyot édesapám, ha hazamegy, hol lett olyan illatos, mint az orgonavirág.

Bizony a buszhoz már sietnie kellett az öregasszonynak.

— Húsvétra kijöjjetek ám hozzánk! Ne üljünk otthon egész nap egyedül apáddal, mint a kopott gyöngy — búcsúzkodott.

— Azért csak fene úri dolgod van itt neked, te Teri — mondta még az ajtóban a lányának.

TISZATÁJ

A Magyar Írók Szövetsége Dél-magyarországi Csoportjának lapja
Megjelenik havonként
Felelős szerkesztő: Andrássy Lajos
Szerk. biz.: Papp Zoltán (társszerk.), Dér Endre, Lődi Ferenc, dr. Nacsády József, Kiss Lajos, dr. Kovács Sándor Iván, Krupa András, Varga Mihály
Szerkesztőségi fogadóórák: Kedd, csütörtök de. 11—13-ig, más napokon du. 4—8-ig.
Felelős kiadó: dr. Bán Ferenc
Kiadja a Tiszatáj Lap- és Könyvkiadó
Szerkesztőség és Kiadóhivatal: Szeged, Magyar Tanácsköztársaság útja 2.
Telefon: 51-98. — Postafiók: 46.
Kéziratot nem őrzünk meg és nem adunk vissza.
Terjeszti: a Magyar Posta.
Előfizethető: a Posta Központi Hirlapirodánál (Budapest V., József nádor tér 1 Telefon: 180-850) és a kézbesítő postahivatalokban.
Évi előfizetési díj: 24 Ft. Félévi 12 Ft.
Egyéni előfizetések a 61 280. közületek a 61 066 sz. csekkbefizetési lapra (átutalások az MNB 8. sz. egyszámlára) küldhetők be.
Szegedi Nyomda Vállalat